

*Hrvatska
književnost za mladež
u 25 knjiga*

HRVATSKA KNJIŽEVNOST ZA MLADEŽ U 25 KNJIGA
Knjiga 4.

Program i izbor:
IVICA VANJA RORIĆ
ŠIMO EŠIĆ

Likovna oprema:
ZLATA BILIĆ

Znak izdavača:
IVICA EŠIĆ

Za izdavača:
REGINA LINDENBLATT

Izdavač:
Verlag LIJEPA NAŠA
D-42277 Wuppertal, Schwarzbach 9a, Tel/Fax 0202/6480556
Prvo izdanje, 1995.

ISBN 3-930259-45-1
3-930259-49-4

POKROVITELJ:

VELEPOSLANSTVO REPUBLIKE HRVATSKE, Bonn

SPONZORI:

Coral Trading GmbH, Frankfurt
Hrvatska katolička misija, Koln
Hrvatska katolička zajednica, Frankfurt
Hrvatsko kulturno društvo „Napredak“, Sarajevo
„Podravka“, Koprivnica — „Konar“ GmbH, Geretsried
Privredna banka Zagreb, Zagreb
Privredna banka Zagreb, predstavništvo Frankfurt

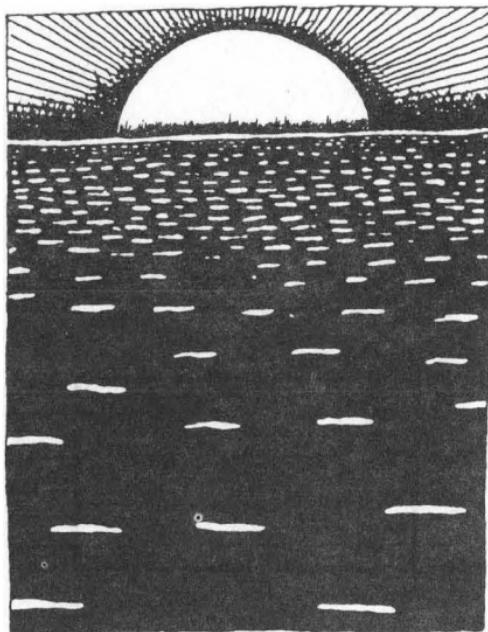
Sponzori su navedeni abecednim redom.

JOŽA HORVAT

WAITAPU

Ilustrirala

BRANKA ČETKOVIĆ

GRADSKA M. MAPUĆA SPUT
ODJEI »E;:;
Bt Invent. K.- *M* **Struka** *D.* **.....**
8/97.

MARKU

*Nije pre malo živio onaj, koji je
za postojanja dodirivao vječnost.*

I.

Jedan od stvoritelja svijeta, nepregledni i mudri Ocean, bliski rođak velikog i moćnog Tikurura, često je obilazio svoje podvodno carstvo i povremeno, s plitkog žala promatrao nenapučenu zemlju. Pusto kopno sažali se Oceanu, on pozove k sebi svojih pet sinova i reče: — Prebijet ću iz mora djelić života na zemlju. Poslat ću prvo gmazove da se udome na kopnu. Zatim ću rijeke napuniti ribama i žabama, šume pticama, kukcima i životinja-ma, polja cvijećem, travama i plodovima. Na kraju ću stvoriti ljude, a vama, sinovi, svakome ću pokloniti po jedan veliki i uz njega nešto manjih otoka da upravljate i bđijete nad njima. Sinovi se pokoriše i svaki se nastani na poklonjenom otoku. Ali, kad sinovi odoše i kad Ocean u svojim dvorima osjeti samoću, srce mu obuzme žalost. — Mogao sam barem jednog sina zadržati pored sebe! — pomisli Ocean, ali pomoći nije bilo. Dugo je tako živio osamljen i tužan. Jednom, obilazeći svoje podvodno carstvo, Ocean primijeti veliku i lijepu bisernu školjku pri-ljubljenu uz hrid na morskom dnu. Velikom stvoritelju svidjela se školjka. On je pomiluje i poljubi i, kako je poljubi, školjka se rastvori, a iz nje iskoči Hina, djevojka rumenija od zore, ljepša od sjajnog mjeseca što blista na večernjem nebu. Bila je još djevojčica i na prsima jedva da su joj se zametnute dojke. Koža joj je bila bijela kao rastvorena galebova krila, kosa tamna kao olujna, mračna noć, oči plave, a usta rumena kao crveni koralj što u laguni opasava atol. Videći takvu ljepotu, Ocean zadrhti od sreće, pa poviče: — Eto meni kćeri! — Zatim odvede djevojčicu u svoje dvore i odmah joj odabere i namijeni učitelje: lukavu jegulju, mudru hobotnicu i hrabru barakudu. Hina nije baš mnogo slušala svoje učitelje. Vesela i željna igre, spremna na svaku vragoliju, voljela je slobodu, skitala se kojekuda, posjećivala braću na udaljenim otocima, družila se s dupinima, prijateljevala s pticama, s kitovima se nadmetala u ronjenju, rvala se s kor-

njačama. U nestašluku, nitko joj nije bio ravan. Uskoro dođe vrijeme da otac provjeri što je Hina naučila. Pozove je k sebi, pozove jegulju, hobotnicu i barakudu i pred učiteljima upita: — Kaži mi kćeri, tko je lukaviji od jegulje? — Ja! — odgovori Hina, te smiono i uvjerljivo pogleda oca. Začudi se Ocean, namrgodi čelo, na trenutak zbumjen ovakvim odgovorom, ali pomisli — možda Hina ima pravo — pa nastavi: — Sad mi reci . . . ali prije dobro razmisli... reci, tko je mudriji od hobotnice? — Ti! — spremno odgovori Hina. Otac već posve zadovoljan znanjem svoje kćeri, provjeri još jedino: — A znaš li ... da li postoji netko hrabriji od barakude? — Znam — odgovori Hina — kako ne bih znala. Od barakuda hrabriji su twoji sinovi! — Bravo! — usklikne otac i prizna: — Kćeri, zais-ta si mnogo naučila. Mudra si i odrasla, vrijeme je da i tebi dodijelim carstvo. Izvuću ču iz mora još jedan otok, naselit ču ga živim bićima i predati ga tebi da u svemu budeš ravna braći. Ali se Hina ne obradova. Lukavo podsjeti oca: — Zar si zaboravio koliko ti je tuge nanijela samoća? Pusti da još neko vrijeme živim pored tebe. Nisam dovoljno ni odrasla, ni dovoljno mudra da na kopnu upravljam ljudima i životinjama. Dajem ti prijedlog — oploviti ču sva twoja mora, pa kad se vratim, a to će biti za tri godine, bit ču dovoljno mudra i odrasla, pokorit ču se twojoj volji i preuzeti otok koji mi namijeniš. — Ocean je suviše volio svoju ljubimicu da bi joj odbio želju. Tad se Hina pretvori u morsku lastavicu i u jatu srebrnih poletuša krene na put. Na tom je putu doživjela mnoge zanimljive zgode, jer se prema svojoj želji u trenutku mogla pretvoriti ili u ribu, ili u pticu, ili bi zadržala lik djevojke koja je iz dana u dan postajala sve ljepša i ljepša. Zajedno s poletušama, Hina je upoznala ljepote Južnih mora; s kitovima je istraživala morske dubine; u sjajnoj i nadasve brzoj pirogi natjecala se-s ljudima u jedrenju; s dupinima je napadala grabežljive morske pse, ljudozdere; grudala se s pingvinima i gradila snjegoviće s bijelim medvjedima na santama leda. Posjetila je petoro svoje braće, upoznala je ljude različitih boja kože, upoznala je

pustinje, prašume, visoke planine, beskrajne ravnice, nagledala se rijeka, jezera, vodopada, vulkana... i, nakon tri godine skitnje, vratila se domu. Njezin je otac dočekao raširenh ruku, zagrli je, poljubi, pa joj reče: — Kćeri moja, jedva sam dočekao da te opet vidim. Prije tri godine ja sam uslišio twoju želju, došao je čas da ti uslišiš moju. Ne mislim na otok i da vladaš njime. Star sam i osamljen. Bilo bi vrijeme da se udaš i da mi rodiš unučad. Prve godine kako si bila na putu, stigao je u moje dvore veliki i bogati rarog Kaikai, gospodar morskih spilja i pećina, došao je zaprositi twoju ruku, hoće da mu budeš žena! — Hina problijedi, pa se od gnjeva odmah zarumeni, srdito udari nogom i poviče: — Neću raroga! Neka je bogat koliko hoće, neću tu nakazu! Kaikai ima ogromna kliješta, kaži mi, oče, kako će se grliti, kako će se ljubiti s njime? — Istina, ljubiti se s rarogom nije baš jednostavno — prizna Ocean i nastavi pomirljivo: — Dobro, neću te udavati za raroga. Ali ... druge godine kako si bila na putu, stigao je u moje dvore lijep i moćan sabijan Totamboko, neprikosnoveni gospodar plave pućine i zaprosio twoju ruku. Budeš li mu žena, blistavi valovi i bijele kreste bit će twoje carstvo! — Neću tu ribetinu! — ne manje Ijutita i gnjevna poviče Hina i objasni: — Sabijan na nosu ima bodež, oštar dugački bodež, kako će se ljubiti s njime? Hajde, kaži, kako?! — Imaš pravo, dijete, pored onolikoga bodeža, teško bi se ljubila... — prizna Ocean i, da umiri Hinu, nadoda: — Dobro, neću te udavati za Totamboka! Ali... treće godine kako si bila na putu, stigao je u naše dvore prekrasan crni orao Ainu, kralj svih ptica, neprikosnoven gospodar plavog neba i zaprosio twoju ruku. Ako mu budeš žena, odvest će te iznad oblaka u svoje carstvo. — Neću orla — poviče Hina — neću tu ptičurinu! Orao ima oštare kandže, kako će me grliti? Orao ima britak kljun, kako će me ljubiti? Kod svakog poljupca raskrvarit će mi usne! Ako se ne mogu ljubiti, kako će živjeti s njime? Ne mogu, oče, ne mogu! Radije me izbací iz kuće, predaj me morskim psima da se naslađuju mnome, ali ja neću ni raroga, ni sabijana, ni

orla! — Tada je Ocean upita: — Dobro... pa koga bi htjela? Gdje da ti nađem muža? Gdje?! — Na te se riječi Hina smiri i predloži: — Oče, pusti da sama izaberem s kim ču živjeti. Još sam mlada, gledaj, još ni dojke nemam da budem žena i da dojim djecu. Dopusti da još jednom krenem u svijet. Valjda ču susresti nekoga koga ču zavoljeti i koji će voljeti mene! — Ali se Ocean ne pomiri tako lako. — Da, da, lako je, kćeri, tebi tako govoriti, ali što ču ja reći rarogu, što ču kazati Totamboku i Aini? — Reci im — odgovori Hina — reci im da ih ne želim i to je sve! Ni jedan od njih niti može, niti želi preći nevidljivu crtlu koja opasuje njegovo carstvo. Rarog živi u tami, u dubinama, u nekim mračnim rupčagama, on nikada neće ugledati ljepote što ih na svijetu obasjava sunce! Sabijan živi u valovima, on nikada neće prošetati cvjetnim poljanama ni osluškivati ptice u zelenim šumama! Orao živi u visinama, on se nikada neće spustiti u predjele morskog plavetnila, u raskošan i čaroban svijet alga, meduza, koralja. .. Ni Kaikai, ni Totamboko, ni Aini ne prelaze crtlu, a ti znaš, oče, da ja ne podnosim mede ni granice i da bez prostora i slobode ne mogu živjeti. Hoću muža koji će sa mnom dijeliti cijeli svijet! Hoću nekoga kome će težnja za daljinama i neotkrivenim ljepotama biti vrednija od svega. Hoću muža koji će po cijenu živčta prelaziti zapreke da bi našao svoju ljubav! — Na te se riječi snuždi stari Ocean i progovori zabrinut: — Kćeri moja, ti ćeš teško sebi naći muža! — Znam! — odgovori Hina — zato te i molim, pusti me još jednom u svijet, možda ču ga negdje otkriti, možda ču ga negdje naći! — Stari, mudri Ocean duboko se zabrine, smrkne mu se lice, nabora čelo. Dugo je šutio, razmišljaо i napokon progovori: — Kćeri, ti si moje najveće blago, nikog ne volim kao tebe. Idi kamo želiš, idi kuda te srce vuče, idi i potraži sreću! — Hina jedva dočeka te riječi, pretvori se u pticu i ode. Malo vremena zatim, veliki i moćni Ocean osjeti samoču. Iz dana u dan čekao je da se Hina vrati, a nje nema pa nema. Tad Ocean reče sam sebi: — Tužni su mi dani bez Hine. Idem i ja u svijet. Tko zna,

možda će Hina jednoga dana trebati moju pomoć. Svijet je velik i pun svakojakih iznenađenja! — To reče, pretvori se u starca, nadjene sebi ime Parana — a to znači Ocean ili Velika voda, pa i on krene na put.

II.

More ... !

Modrina vode, talasanje boja. Tamne doline valova i bijele kreste u vječitoj ljupkoj igri. Vunasti oblaci u visinama. Ponad valova let morskih lastavica, a na nebu kruže dugorepi faetoni. Rumenilo obzorja, raskoš jutra!

Pod jedrom išaranim mnoštvom raznobojsnih zakrpa, Iteo, još dječak, sjekao je pučinu i, zadovoljan, vraćao se domu. Puna košara ulova, puna košara riba! Njegov jedrenjak bio je doduše star, pun kojekakvih rana i ogrebotina, nagrizen olujama i zubom vremena, ali usprkos tome, pouzdan i čvrst.

Iznad zelenih proplanaka provirilo je sunce i blještavilom pozlatilo dječaka, jedro i pučinu. Pred brodićem polegla je obala, obrubljena bijelim kamenjem. Iza nje tamnjele se nepregledne šume pune gmažova, ptica i zvjeradi.

Pred pramcem selo. Njegovo selo. Pedesetak koliba jedva vidljivih u zelenilu kokosovih palma. Iznad jarbola prati ga jato uvijek gladnih galebova, uporno kriješteći i očekujući da im dječak baci štogod u kljun.

Iza krme jedrenjaka — zna to dječak dobro! — daleko na pučini, proteže se rijetko vidljiva, najčešće zastrta sumaglicom, tajanstvena, nikome nikad dostupna Waitapu! Waitapu...! Poput tamne crte preko cijelog horizonta, uzdiže se planinski niz sumornih stijena, oštrih zupčastih vrhova što se plave u daljini i prijeteći propinju do neba, vječito ogrnuti sivim, tmurnim oblacima ... Iteo na trenutak zatvori oči i, kao uvijek pri pomisli na Waitapu, uznemire ga pitanja: Je li Waitapu planina koja se u neprekinutom lancu proteže s jedne na drugu stranu neba, ili je Waitapu mnoštvo nepovezanih dijelova kopna što ih okružuje more i koji su isprepleteni nevidljivim tjesnacima? Ima li u tim tjesnacima podvodnih sprudova koji onemogućavaju plovidbu ili među njima ipak postoje neki prolazi kojima se može doći s onu stranu Waitapu? Pu-

šu li ondje vjetrovi kao na kopnu ili je sveokrug Waitapu more bez daška lahora, mrtvo, a možda i otrovano nekim kužnim zadahom? Postoje li neke nemani koje čuvaju Waitapu? Koliko ih ima i jesu li stoglave? Žive li te nemani na kopnu ili u moru? Da li te nemani ikad spavaju? Pitanja, pitanja ...!

Iteo otvori oči i bespomoćno odmahne rukom. Bolje je da ne misli o tome. Seoski враћ Tefoto, ne jednom, objašnjavao je svima — slušao je to Iteo odmalena — da je ona crta, Waitapu, nagomilano prokletstvo bogova, njihova srdžba i neugasiv gnjev. Opomena i vječiti zabran smrtnicima, međa do koje se prostire domet ljudskih bića. Preko te crte započinje carstvo podvodna svijeta, carstvo morskih duhova, čudovišta, vila, bogova.. .(|Vrać! Mora li se njemu baš sve vjerovati? Mora! Tefoto je враћ, on zna sve, sve može, njemu se mora vjerovati. Pa ipak ... možda bi ipak jednom valjalo ...?! Eh, kad bi Iteo samo jednom ... samo jednom kad bi. ..! — u dječaku za trenutak zapaluca izazovna, drska misao, ali samo na trenutak. Da tu misao otjera, on još jednom odmahne i ponovi u sebi: — Ne sanjari, ludo! Ostavi, zaboravi Waitapu!

Držao je rudo kormila i upravljao brodićem koji se propinjao do vrha kreste ili klizio niz dolinu vala. Na pučini nigdje nikog. Vjetar i jedro. Na trenutak spusti pogled na košaru. Dvadesetak što većih, što manjih riba, gdjekoja od njih još živa, ležale su do njegovih nogu. Neke od njih, tenge, vretenaste su, plavkasto-sive i pogodne da se prže na žaru; matoko, crvenkaste, široke i plosnate, pokrite jedva primjetnim ljuskama, najbolje su kuhanе, da se njima krijepe starci i bolesnici; tiniti, posve modre ribe s visokim lednjim perajama, bez osobita su okusa i vrijednosti; renatapu su smeđe, ružne, glavate, izbećenih očiju i izvanredno ukusne ispečene u tavi; barakude, srebrnaste, vitke, zubate grabežljivke, podjednako su dobre pripremljene na bilo koji način. Bilo je tu i bonga, smiješnih dugoustih šarenih ribica punih kostiju, naminjenjenih galebovima i seoskim mačkama. Kao i uvijek uz dobar ulov, našla se tu pokoja okada, debela, troma, mas-

na, kao crnilo tamna ribetina, koju je, po mišljenju izjelica i sladokusaca, najbolje pored vatre okretati i ispeći na ražnju. Od ulova, jedna, i to uvijek najbolja, završit će u želucu Ataite, seoskog poglavice, a jedna u želucu Tefota, seoskog врача. Otkad je sjećanja, poglavica ima pravo na besplatan dio lova i ribolova. Врач također. О врачу ovise' zdravlje, bolesti, plodnost žena, uroci, silina vjetra, kiša, toplina sunca, vijek života, zagrobni život... . svašta! Ne ka njemu. Ako poželi, dobit će svakog jutra dvije ribe. Za uzvrat, svojim će čarolijama s pućine otjerati zle duhove, smiriti valove i omogućiti ribarenje, a od toga Iteo živi. Tek kad poglavica i враћ odaberu i uzmu svoj dio, ili kad to za poglavicu učini seoski stražar, a za врача njegov bubnjar, tek tada dječak može i smije prodavati ribu, odnosno, mijenjati je za kokoš, ulje, taro, jaja, uru ... Učinit će to tako što će svu ribu poredati na palubi i kad dođu seljani, uzet će svaki koju želi, a na njenu mjestu ostaviti kokoš, med, papaju, proso, uru ... plodine ili meso, onoliko koliko misle da riba vrijedi. Poneku će ribu zadržati za sebe i svakako za Paranu. Nikad nije zaboravio starca, pa neće ni jutros. Parana . . . Zašto tog starca gotovo nitko u selu ne trpi? Poglavica i враћ osobito! Zar zato što živi osamljen, daleko od svih? Ili zbog toga što je dolutao tko zna odakle i tko zna kada? Govori se i šapuće svašta. Zar bi bilo moguće ...? Priča se da je Parana, kad se prvi put pojавio u selu, još danima bio mokar kao da je tog trenutka izronio iz vode. Čak da su mu alge pokrivale tijelo kao da se iz mora pojavila olupina kakvog starog potopljenog broda. Smiješno. Čovjek nije kornjača da živi na kopnu i u moru. Baš Itea briga za brbljarije. On će i danas odnijeti starcu ribu i ne samo ribu. Veoma često odnese mu i dio svog utrška, ponešto mesa, poneko voće i tada blaguju zajedno. Njemu je Parana drag i za Paranu će uvijek biti riba, ako ni zbog čega, onda zbog onih lijepih priča što mu ih često priča. Hina! Koliko se lijepih priča naslušao o toj djevojčici-ljepotici! Sad već zna da postoji sabijan Totamboko, rarog Kaikai, strašni crni orao Ainu. Što li će još sve čuti od dobrog starog Parane!

Približio se obali. Vještim pokretom Iteo okrene polugu kormila i bokom prisloni jedrenjak na drveni pristan. Još dok je konopom vezivao brodić, primijeti svoju baku, staricu Orohivu. Jednako tako opazi da među prisutnima nema ni poglavice, ni врача. Žene ga prve pozdrave: — Dobro jutro, Iteo! Ima li riba, Iteo! — I, kad dječak podigne košaru te je položi na palubu svima na uvid, sa svih strana zaredaju poklici: — Bravo, Iteo! Pravi si ribar, Iteo! — Poznavao sam ti oca, bolji si od njega! — Iteo, hoće li biti riba za sve? Hoće ...? Vrijedan si, Iteo, uistinu si vrijedan!

Po običaju, na palubu prvo stupa seoski stražar, zvani Šiba. Bosonog. Na glavi je nosio zagasit ružičasti šešir kao gniazdo rajske ptice. U desnoj je ruci držao bambusov štapić, simbol svoje moći i zvanja. Nikad nije propustio da nekom ne ponudi ili ne skrene pažnju: — Vidiš li šibu ...! Pogledaj šibu ...! Hoćeš li šibu . . .? Dabit ćeš šibu ...! — Visok, štrkljast, razrok, oštra šiljata nosa, Šiba razgrne košaru, pogleda ribu i, valjda nezadovoljan skromnim izborom, zaprijeti:

— Koliko si riba sakrio, Iteo? Pogledaj šibu . . .! Prijnaz! Nemoj da pretražim brod, nemoj da ti u potpalublju otkrijem bijelu tunu! Varaš li poglavicu, dobit ćeš četrdeset šiba i sedam ćeš dana gladovati u kolibi.

Miran, spuštene glave, Iteo je bez riječi promatrao košaru i ribe, naviknut na stražareve prijetnje. Netko od seljana dovikne:

— Ti, Šiba, jednom zaista pregledaj brodić i ušuti, a ne da svakog jutra kao papiga ponavljaš iste riječi!

Naposljeku stražar izabere lijepu okadu. Čim je napustio jedrenjak, na palubu stupi bubenjar, zvan Poluguz. Nizak, crn, gologlav, okrugla lica, trbušast, krivonog ... toliko krivonog da bi mu između koljena lako promaklo krmče. Premda je nosio šarene gaće, niti je pokušavao, niti bi mogao sakriti da mu nedostaje pola stražnjice. Prije desetak godina, dok se kupao, cijela desna strana stražnjice završila je u raljama morskog psa! Prebolio je ranu i ostao živ zahvaljujući čarolijama, molitvama i tra-

vama kojima ga je liječio Tefoto, seoski враћ. Odonda ga vjerno služi i ma kamo враћ krenuo, ispred njega ide Poluguz i štapićem od tikovine udara o majmunsku kožu napetu na velikom ovalnom bubenju. Tko mu je prvi nadjenuo »Poluguz«, nitko se ne sjeća. Danas ga svi tako zovu. Priviknuo se i ne ljuti se. Tu na jedrenjaku, bubenjar se zagleda u ribe i odmah najavi:

— Danas su mi potrebne dvije ili tri. Враћ ima goste ...

— Uzmi koliko želiš! — bez protivljenja se suglasi Iteo i primakne košaru. S obale se oglasi neka žena:

— Poluguz! Ti i враћ niste jedini!

— Znam ... — prizna bubenjar, ali ga to nije smelo. Još je dugo pregledavao i tko zna po koji put okretao ribe. Naposljetku odabere dvije srebrnaste barakude i poveću crvenkastu matoko. S ribama u torbi, smiješći se zadovoljno, Poluguz napusti jedrenjak.

Namirivši poglavicu i враћa, Iteo je tek sada mogao započeti trampom. Okrene košaru, istrese svu ribu na palubu, pa je poreda po veličini, odmakne jednu od druge da budu pregledne i dostupne. Nikad se nije cjenkao s kupcima, niti je ikada imao osjećaj da je prevaren. Dok su seljani s pristana prelazili na jedrenjak, Iteo uzme kablić da zahvati mora i njime polje i osvježi ribu. Tog trenutka netko bojažljivo, tiho, sa strahopoštovanjem, glasom skrušene molitve, izusti: — Waitapu .. ! — Kao gromom ošinut, dječak ispusti kablić i okrene se k moru. Jest! Daleko na pučini, kao da je netko čarobnim štapićem dodirnuo horizont i podignuo nevidljiv zastor, otkrije se plavkasto-siva crta, suri visovi... Waitapu! Iteo u prvi mah suzdrži dah. Da nije pričin ...? Ne, ne, to je! Waitapu .. . Waitapu! Uzbuden, drhtao je od sreće, od radoći. Širom otvorenih očiju gledao je netremice u daljinu, očaran slikom, dok mu je srce nemirno treperilo. Niti se pitao, niti bi mogao odgovoriti zašto drhti, čime ga to privlači, čime uzbuduje ta daleka, nedostižna crta? I što je više naprezao vid, što je duže promatrao tu crtu, u njemu je sve više sazrijevala spoznaja da će jednog dana,

makar uz cijenu života, krenuti njoj u susret. Neće se smiriti sve dok izbliza ne vidi Waitapu. O, Waitapu, Waitapu, Waitapu ...! On mora otici, on mora znati, on mora provjeriti, on mora odgovoriti na pitanja što ga muče. Ribei! Ima li tamo riba? Kojih i kakvih riba? Ima li tamo ptica? Kojih? Kakvih ptica? Ima li ikog živog? Da li i tamo na padinama raste drveće, da li i ondje po cijeli dan čavrlijaju dokona jata papiga? Ima li uvala, zatona i pogodnih pristana, kakve su dubine uz kraj, je li i ondje more bistro i poput neba plave boje? Sve ga to zanima, sve bi htio znati, no ipak ga od svega najviše muči — *što je s onu stranu Waitapu?* To, samo to da mu je znati, pa onda što bude! Da li se iza one crte proteže beskrajno talasasto more ili postoje neki otoci, neki ljudi, neka naselja? Je li s onu stranu Waitapu uistinu neprikosnovenno obitavalištete podvodnih bića, morskih duhova, vila, nemani i bogova, kao što tvrdi враћ? Ili...? Ako tamo žive neki ljudi, a ne samo bogovi, kojim jezikom govore, imaju li kokosa, rastu li i ondje papaja i hljebovac, krušno drvo? Da li morske nemani, vile, bogovi, ta čudnovata podvodna bića, da li trajno žive u dubinama oceana ili se povremeno pojavljuju na površini da udahnu zrak, kao što to čine kitovi, dupini i kornjače? Ako su bogovi, što će njima zrak? I što rade u vodi, zašto se ne presele na kopno ili u nebo? I od kad su u vodi? Koliko ih ima? I dokle se prostire to njihovo podvodno carstvo? Ne, ne ... on to mora svojim očima vidjeti, provjeriti, sve on to mora znati. Mora! Mora! Mora! Još će danas razgovarati s Paranom da čuje što starac o svemu tome misli. Jest, njega će pitati za savjet i nikoga drugog! Mora se čuvati враћa! O, da, njega se mora čuvati kao zmije! Ni po koju cijenu Tefoto ne smije doznati . . . nikako! Vrač je opasan, moćan, strašan! Kad bi враč znao koliko je već puta s Paranom razgovarao o Waitapu, on bi ih obojicu kaznio. Vrač ne trpi čak ni to da ljudi s obale promatraju Waitapu, a kamoli...! Kad bi враč slutio što Iteo namjerava, on bi možda bacio prokletstvo na udicu kojom se dječak prehranjuje i eto zla! Ili još gore, dok bi Iteo na jedrenjaku plovio, Tefoto bi mo-

gao dozvati zle vjetrove, dignuti oluju, potopiti njega i brod! Treba se čuvati врача, njega najviše!

Waitapu . . . Pričin koji se iznenada ukazao, jednako je tako neprimjetno nestao. Dječak je još neko vrijeme zaneseno promatrao pučinu, zaokupljen kojekakvim mislima a onda, uvjerivši se da crte više nema, okrene se i zaprepasti! Na brodu ni seljana, ni ribe! Uzeli tko je što htio, ostavili kokosove orahe, jaja, papaju, uru ... i otišli! Nevjerojatno! Kako? Kada? Zar je tako dugo promatrao Waitapu, zar je cijelo to vrijeme bio slijep i gluh? Zar nije primijetio ni kad su ljudi napuštali brod? Eto, nije! Baš čudno . . . čudno! Ipak, nisu svi otišli. Na jedrenjaku je ostala njegova baka, starica Orahiva, gola do pojasa, smeržurane smeđe kože, dugih opuštenih dojki. Stajala je kod jarbola i zabrinuto promatrala dječaka. Njezina je kosa bila, doduše, posve sjeda, lice naborano, s mnogo dubokih brazda, ali su dva krupna crna oka, i pored mnogih godina, sačuvala izuzetnu živost.

— Iteo . . . dođi!

— Orahiva . . . zar si ostala bez ribe? — uznemiri se dječak.

— Ne, Iteo . . . jedna je tenga tu do mojih nogu. Dođi k meni dijete, sjedni ovdje!

Iteo posluša staricu. Jedva što se spustio na palubu, Orahiva sjedne pored njega. Bili su leđima okrenuti moru. Neko su vrijeme šutke sjedili jedno pored drugog i gledali velike ružičaste rakove koji su se izvukli iz rupa na obali i ogromnim svojim kliještima grickali i otvarali kokosove orahe. Dva gladna mršava seoska psa njuškala su oko pristana, trčkarala ovamo, onamo i halapljivo prožirala odbačenu ribu, skakavce, puževe i sve što bi našli. Starica prekinu šutnju:

— Kada si posljednji put bio s Bijelom Vranom?

— S kim? — začudi se Iteo.

— S Paranom. Ti znaš da njega svi zovu Bijela Vrana.

— S Paranom sam bio jučer — prizna Iteo, ne sluteći zamku.

— Je li napokon sagradio pirogu?

— Nije.

— Kad sagradi, hoćeš li ploviti s njime? Čula sam da namjerava posjetiti Waitapu!

— Možda ... Nije mi poznato.

— Jeste li vas dvojica ikada razgovarali o Waitapu?

— Jesmo, vrlo često.

Tu na trenutak razgovor zamre. Iz sela dopre glas pijetla: — kukuriku ...! Starica je neko vrijeme promatrala gola stopala svojih mršavih nogu, a onda upita:

— Iteo ... znaš li tko je prvi sagradio pirogu?

— Znam.

— Ne znaš! — ljutito odvrati Orohiva.

Iteo je učio: nije pristojnu dječaku i djevojčici prepirati se i protusloviti starijima. Zato ušuti. Orohiva nastavi:

— Zaboravio si! Ako nisi zaboravio, dobro bi bilo da tu priču čuješ još jednom. Ako si zaboravio, slušaj dobro, upamti i nauči štogod jer možda od toga zavisi tvoj život. Iteo, slušaj!

Nekoć u davana, davana vremena, bilo je to prije tisuću i sedam godina, kada još nije postojala crta na moru, nije postojala Waitapu. Između nas i kraja svijeta, prostiralo se slobodno, beskrajno, pusto, slano more. Nigdje nikoga. Samo pučina, nepregledna pučina. Ljudi su živjeli na kopnu, lovili divljač, obrađivali polja i vrtove, a ribu su lovili udicom ili ostima uz kraj. Samo uz kraj! U to vrijeme još nije bilo ni daske na moru, a kamoli čamca, piroge ili jedrenjaka. Pučina je pripadala sirenama, morskim vilama, podvodnim bogovima i čudovištima svake vrste. Niti su ljudi uz nemiravali bogove, ni bogovi ljudi. I živjeli su tako jedni na kopnu, drugi na moru, živjeli svak u svom svijetu, u miru, tisućama godina, sve dok Boloto zauvijek nije razdijelio ljudi i bogove. Boloto ... da, Boloto! Bio je to marljiv, skroman i nadasve vrijedan mladić. Na žalost, na svijetu nije imao nikog osim stare bolesne majke. Bolovala ona od neke čudne bolesti. Ležala je u kolibi i neprestano drhtala od studenosti, iako je posvuda bilo toplo, ponekad vruće. Dolazio bi

vrač, palio neke trave, dimio kolibu, molio, istjerivao zle duhove, ali ništa nije pomoglo. Danonoćno, staricu je tresla neka opaka groznica i, premda joj je Boloto donosio raznoraznog voća, riba, svježeg majmunovog mesa, ništa od toga starica nije htjela okusiti, drhtala je i ne-prestano ponavljalja: — Sunca . ..! Hoću sunca! — Zabri-nuo se Boloto, vidi, umrijet će mu majka, nema joj spasa!

Jednog je dana Boloto na obali lovio ribe i promatrao sunce kako se na zapadu spušta u more. Boloto, tužan gleda sunce, razmišlja o majci, gleda sunce, gleda... i odjednom se razvedri. Smisli kako da pomogne majci. Ode kući i počne prikupljati građu. Obara stabla, teške daske, cijepa, pili, radi. Polovicu dvorišta pretvorio u ra-dilište. Pitaju ga susjedi: — Što to radiš, Boloto? — a on slijede ramenima i šuti. Naiđe vrač i pita: — Što to radiš, Boloto? — a on odloži sjekiru, pogleda vrača i veli: — Gradim. .. gradim pirogu! — Pirogu?! — namrgodi se vrač i ponovi: — Pirogu? A što ti je to, piroga? — Vidjet ćeš! — odgovori Boloto i nastavi posao. Kad je dovršio plovilo i spustio ga u more, skupi se cijelo selo na obali. Pitaju ljudi — Kamo ćeš s time?... — a Boloto raširi ruke i, prizna: — Idem po sunce! — Po sunce?! — zaprepas-te se ljudi, a netko dovikne: — Pa kako ćeš do sunca, ludo jedna! — Boloto spremno odgovori: — Sačekat ću ga na pučini kad uvečer sjeda . . . Umjesto da legne i nestane u moru, podmetnut ću pirogu, smjestiti ću ga što bolje mogu, dopremit ću ga u selo, majci u kolibu! — Zar ćeš na more?! — zabrinu se i uzinemire ljudi, a Boloto odgo-vori mimo: — Moram! — i uđe u pirogu. Pristupi vrač i veli: — Slušaj, Boloto . . . otkad postoji svijeta, veliki i moćni Tikururu odredio je jednom zauvijek da ljudima pripada kopno, a bogovima more. Tko prekrši taj zakon, tko pređe međe, bit će kažnjen. Opominjam te i zakli-njem, poštuj volju bogova, ne idi na more! Ostani tu i umri gdje si rođen! — Tako njemu vrač, a Boloto, spušte-ne glave, još jednom nemoćno raširi ruke i ponovi, sad već posve tiho: — Moram . . .!

Krene Boloto, nešto uz pomoć vesala, nešto uz pomoć oskudnih jedara, krene prvi čovjek, u prvom plovili, krene pučinom da pomogne i spasi majku, krene u susret dalekom, nepoznatom obzorju, krene u susret suncu! Podvodni bogovi zastali u igri, zaprepastili se, ne mogu očima vjerovati. Zar je moguće da se čovjek drznuo zaploviti morem? Zar je moguće da se smrtno ljudsko biće usudilo prodrijeti u carstvo besmrtnih? Gledaju bogovi čovjeka, gledaju pirogu, pitaju se dokle namjerava ovo biće, kamo se uputilo, što hoće? A Boloto, neumorno siječe valove, sve dalje ide za suncem, vesla, jedri, plovi, sve više izmiče pogledu onih koji su ostali na obali. Odjednom, smrači se nebo, razbjesni se Tikururu, zadrhti zemlja utroba, iz mora suknu plameni jezici, pepeo i crni oblaci dima pokriju nebo i zemlju. Kao prijeteći glas bogova odjekne tutnjava, bijesnu munje, zadrhti svijet od strašnoga gnjeva bogova, a kad se slegla prašina i raspršio dim, nasmrt preplašenim ljudima ukaza se crta, pojavi se Waitapu! Njome bogovi jednom zauvijek, određiše među koju ljudi ne smiju prijeći.

Uskoro zatim, na Waitapu doseliše nemani i svakogača čudovišta. Prvo se doskitao Rau, krvožedni krokodil koji udarcem repa razbija kamene gromade, kolje i ždere sve do čega stigne. Onda se dovukla ogavna zmijurina Waha, koja spava dok mjeseca nema na nebu, a čim se mjesec pojavi — svejedno mlad ili pun — Waha sikće bijesna, juri oko Waitapu, štrca otrov na sve strane, ždere ptice, ribe, sve što stigne ... No najgore od svih jest čudovište Mururu. Dok sam još bila djevojčica, pričala je mени moja baka ... to čudovište Mururu, često bi doplivalo do našeg sela, izlazilo iz mora i po selu, u šumi, u polju, lovilo i proždiralo ljude. Jednoga je dana dočeka sedam naših ratnika koji je napadnu i na nju odapnu svoje strijеле. Dvije strijele probile su joj oči, druge dvije uši, dvije su je pogodile i ušle u nosnice. Sedma strelica probije joj usta. Tako ranjena, Mururu počne urlati i od bola ispuštati strašne krikove. Vrati se u more i skloni na Waitapu. Tamo joj njezina posestrima stogлавa hobotnica, izvadi

strelice i, od tada, Mururu živi na planini Waitapu i jao si ga onome tko joj se približi!

Tu Orohiva zasta i obriše znojno čelo. Malo zatim nadoda: — I tu je kraj!

Iteo jedva dočeka da upita:

— A Boloto ...? Što je bilo s njim?

— Boloto ...? Ti još pitaš što je bilo s njim? Tebe ne zanimaju ni bogovi, ni čudovišne nemani, već Boloto! Dobjio je Boloto što je zaslužio! Nestao je zauvijek u ognju i dimu, spržen gromovima, uništen mržnjom i kletvom bogova!

Visoko iznad starice i dječaka, blistalo je sunce. Preleti jato šarenih dugorepih papiga. Rakovi kokosari dav-

no se nahraniše i zavukoše pod zemlju u svoje rupčage. I psi nestadoše. Neko su vrijeme Orohiva i dječak sjedili u šutnji, a tad će opet Orohiva:

— Gledala sam te jutros ... Tu, na čamcu, ljudi uzimaju ribu, ostavljaju plodove, a ti niti si ih pozdravio, kad su odlazili, niti si im zahvalio. Kao općinjen gledao si netremice pučinu, oka nisi skinuo s Waitapu. I tvoj je otac gledao Waitapu, isplovio i nikad se više nije vratio. Prokleta Waitapu .. .! Obavijestila sam врача, pozvala sam врача ...

— Koga si pozvala?! — zaprepasti se Iteo, zgrabi stanicu za rame i ponovi: — Koga si pozvala?

— Pozvala sam врача. Neka Tefoto razgovara s tobom, neka te izlijeчи. Svakog će trenutka naići. Izgubila sam sina, ne želim izgubiti i unuka. Prokleta Waitapu .. .!

III.

Iteo izoštri sluh. Da li se vara? Ne, ne vara se! Bubanj! Iz daljine, jedva čujno dopirao je do njega već poznati ritam: Tram ...! Taratara tram! Tram .. .! Taratara tram! Tara-tara-tara tram!

— Vrač! — užasne se Iteo, problijedi, uvuče glavu među ramena što je više mogao i primakne se starici. Zdvojna pogleda, obrati se Orohivi kao da od nje očekuje milost i spas, zaštitu od svega što uskoro slijedi. A starica, kao da i nije čula udaraljke, sjedila je nepomično, utonula u misli i duhom odsutna, promatrala palme iza pristaña. Glas bubnja dopirao je sve bliže. Iteo osjeti kako udaraljke i njegovo srce tuku podjednako: Tram ...! Taratara tram! Tara-tara-tara-tara tram!

— Idu! — šapne prestravljeni i još se više priljubi starici. Orohiva otjera muhe koje su se skupljale oko njezine ribe i tihim glasom, kao da govori sama sebi, započne:

— Rodila sam troje . . . Najstariji Fetu, držao se kolibe i pomagao mi oko kuće. Kad je prvi put otišao u šumu, ujela ga zmija. Našla sam ga mrtva, pocrnio kao ugljen. Ni poslije deset dana nije se raspadao, toliko je bio jak otrov one prokletnice!.. . Taha, nježna Taha, još je bila djevojčica, jednog ju je jutra odnio crni orao Ainu, odletio s njom na kišni oblak i tek ju je uvečer spustio na dvořište ispred naše kolibe. Šta je radio s njom, nikad nisam doznašala. Odonda je sve više slabila. Legla je i neprestano se znojila. Voda, ona iz oblaka, nije prestala izlaziti iz nje, sve dok nije ishlajpjela. Nježna Taha! Tako se i ona preseli u vječnost, u Havvaiki. Treći, Ruru, tvoj otac, postao je čovjek. Lijep kao što je lijepo stablo kokosove palme. Na žalost, kao stablo kokosove palme nagnuto nad morem. Valjda ga zbog toga primamilo more, privukle ga mreže, udice, ribe. Sagradio brodić, ovaj isti na kome sada sjedimo, oženio se . . . Bio je pun mjesec kad te Sata rodila. Te su noći i nebo i more bili puni krupnih zlatnih

zvijezda i zato su ti nadjenuli ime Iteo, što znači »zvijezda u moru«! Jedva si prohodao, počeo si s ocem udičariti. Svakog jutra jedrili ste na Rotongu i vraćali se krcati ribama. Sretan život! Tako su prolazile godine. Sretne. Jednoga dana, zagledao se tvoj otac u Waitapu! Vidio je Ruru tu crtu više puta, ali kao da je nije zamjećivao. Ovaj put zagleda se u Waitapu. Zagleda se, zaljubi i zbogom! Ode i nikad se ne vrati! Ja i tvoja majka, Sata, danima smo dolazile na obalu, gledale pučinu, čekale, plakale, brisale suze i opet čekale ... uzalud! Jednog jutra, na sveopće čuđenje, valovi i vjetrovi dognali su brodić u blizinu sela. Ti i Sata bili ste na pristanu. Priskočili seljani i dovukli brodić. Na jedrenjaku udice, mreže, osti, krepane smrdljive ribe ... a njemu ni traga. Sata te dovela kući, legla i umrla. Prokleta Waitapu!

Na stazi što je iz sela vodila do pristana, pojavi se najprije krivonogi Poluguz, pa враћ Tefoto, a iza njega još dvojica seljana. Orohiva prepozna obojicu. Jedan je od njih, Teure, bio iznemogao starac, nekoć vrijedan i priznat ribar. Drugi, Sahi, Ijudeskara u punoj muževnoj dobi, zacijelo najbolji lovac u selu. Starica nabora čelo i upita se — šta će ova dvojica i zašto ih враћ dovodi?

Tram ...! Taratara tram! Tram . . .! Taratara tram!

Stigavši do broda, Poluguz prestane bubnjati, skloni se i pusti da враћ prvi stupi na palubu. Iza njegovih leđa prikupe se ostali. Orohiva i dječak dočekaju ih stojeći.

Nitko u selu nije znao koliko Tefoto ima godina. Bio je mršav, suh kao isušeno drvo. Kost i koža. Nosio je šešir ispletten od mlada palmina lišća. Oko široka oboda, kao zvončići, bile su nanizane školjke koje su čudno odzvanjale čim bi враћ pomaknuo glavu. Čitavo njegovo tijelo bilo je ukrašeno tajanstvenim crtama i krivuljama bijele i crvene boje, šarama koje su svima ulijevale strah i poštovanje. Čak su mu dlanovi na rukama i tabani na nogama bili obojeni! Jedino su njegove oči bile zelenkaste, kao u mačke, čiste, lukave, prepredene. Jedva što je stupio na brod, započne:

— Zvala si me, Orohiva!

— Da, zvala sam te ... Bojim se zla! Jutros se Iteo zaledao u Waitapu. Velik si, Tefoto! Pomozi da spasim unuka. Upotrijebi svoje čarolije da Iteo zaboravi Waitapu ... prokletu Waitapu!

— Smiri se — utješi je враћ — učiniti ћу što mogu! Ozdraviti ће Iteo, tvoj ће unuk zaboraviti Waitapu!

Zatim se Tefoto okrene dječaku. Promatrao ga dugo, bez riječi, kao što duborezac promatra drvo, prije negoli ga čekićem i dljetom počne obrađivati. Iteo jedva izdrži taj pogled, već unaprijed nagriven sumnjom, uznemiren i pokoleban. Uporno gledajući dječaka, враћ prekine šutnju:

- Dakle, tako ... promatrao si Waitapu!
- Nisam! — čvrsto i odlučno izjavili dječak.
- Nisi? A što si gledao?
- Gledao sam kornjaču!

Jedva što je to izgovorio, Iteo se zaprepasti. Odakle mu na um pala kornjača? I baš kornjača!? Izvalio je laž, a da na nju ni pomisljao nije. Sam je sebe uvalio u stupicu iz koje se neće tako lako izvući. Najradije bi sam sebi odgrizao jezik. Kornjača! I što sada? Da nastavi lagati ili da prizna, da sve prizna prije negoli se uvali u još veće blato, u joć veću laž?!

— Kornjaču si gledao? — nasmiješi se враћ, iznenaden snalažljivošću i drskošću malog prestupnika.

— Jest, gledao sam kornjaču kako pliva i lovi ribu. Sedam je puta zaronila i sedam je puta u ustima iznijela ribu!

— Laže! — oglasi se starica. — Gledao je Waitapu! Prokletu Waitapu!

Nasta tišina. Dječaku samo što srce ne iskoči. Nikako da se oslobodi primisli — враћ sve može, враћ sve zna! Zna da lažem... . kaznit će me ... kaznit će me odmah! Mora me kazniti! Što čeka, zašto okljeva?

Tefoto, mudri Tefoto, kao da nije čuo staričine riječi. Nekim smirenim, očinskim glasom upita dječaka:

— Iteo, znaš li što je Waitapu! — neko je vrijeme čekao da dječak odgovori, a kako je Iteo uporno šutio, Tefo-

to nastavi: — Ako ne znaš, ja će ti objasniti. Waitapu je crta, da, Waitapu je crta! A što je to crta . . . znaš li što je crta? Ne znaš! Još si dječak. Crta je zakon . . . crta je međa, crta je zabran, crta je prokletstvo!

Iteo je ispod oka promatrao врача i uznemiren se pitao kakva je to sad igra. Zar Tefoto nije čuo što je starica rekla? Ili vjeruje da je uistinu gledao kornjaču? Tefoto je враћ, on mora znati da Iteo laže i što sada muti, zašto sad priča o crti umjesto da ga kazni, da ga odmah kazni! Ili Tefoto smišlja neku zamku, kopa neku jamu u koju će ga uvaliti i zauvijek pokopati?

A Tefoto je podjednako mirno ostvarivao svoju zamisao i pleo predu oko dječaka, kao pauk svoju nit oko žrtve što mu je pala s neba. Jednakim glasom nastavio je tamo gdje je prekinuo:

— Da bi bolje shvatio što je crta, ja će sada tebi, Iteo, nešto pokazati. Dođi bliže, Iteo ... dođi bliže!

Ieto se bojažljivo primakne. Tefoto čučne i spusti se na palubu. Odnekuda se u njegovoј ruci nađe komadić ugljena. Tim ugljenom Tefoto nacrta na palubi krug, veličine ljudske glave. Odmah zatim naredi bubenjaru: — Pusti ga! — Poluguz hitro izvuče malu drvenu kutijicu, okrene je i unutar onoga kruga istrese povećeg žutog mrava. Tefoto povice:

— Iteo ...! Gledaj ...! Gledaj ...!

Jedva što se riješio kutije i našao na slobodi, mrav užurbano potrči da se spasi, ali tek što je došao do crte, on se zaustavi, okrene, pojuri na suprotnu stranu ali ga i tu zadrži crta! Sve brže, sve nemirnije, trčkarao je sad na jednu sad na drugu stranu, zalijetavao se kao mahnit, ali crtu prelazio nije!

— Iteo ... vidiš li što se zbiva? — upozori ga враћ. — Tko mu brani da pređe crtu? Nitko mu ne brani, a gledaj . . . gledaj, ne usuđuje se, zna, premda je mrav, zna da se crta ne smije preći. Crta je zabran, crta je prokletstvo! Waitapu je zabran, Waitapu je prokletstvo!

Tefoto je još neko vrijeme pustio mrava da glavinja, a zatim naredi bubenjaru da ga zgnječi i baci u more. Odmah zatim upita dječaka:

— Jesi li štogod naučio?

Iteo ne odgovori. Nije zapravo znao što bi odgovorio. Da li je štogod naučio? A što bi naučio? Da mrav ne prelazi crtlu koju je vrać obilježio ugljenom? To je zanimljivo, to je uistinu zanimljivo, ali kakve to veze ima s njime, s Orohivom i kornjačom? Iteo nije mrav!

— Pitao sam te ... jesli li štogod naučio?

— Pa . . . jesam — suzdržljivo odgovori Iteo.

— Po glasu raspoznajem da nisi baš mnogo naučio.

Neka! Ima vremena!

Jedva što je to vrać izgovorio, Orohiva poviće:

— Nema vremena! Sutra će isploviti! On se jutros zaledao u Waitapu!

— Nisam! Gledao sam kornjaču! — smrknuto ponovi dječak.

— Tefoto, on laže! On laže i tebe i mene! Kazni ga!

Vrać nije trpio da ga netko prekida. Nabora čelo, prijekorno pogleda Orohivu i podući je: — Ako želiš dobro svom unuku, ne prekidaj nas više! — Zatim se okreće dječaku i nastavi: — Malo si prije vidio, a to si morao vidjeti, kako mrav poštuje crtlu, kako ga je strah pred njom i ni za živu je glavu ne prelazi. Crtlu! Sad ćeš čuti nešto o ribama . . . o ribama i crtli. — Tefoto pokaže na starca koji je stajao pored Orohive i upita: — Iteo, ovo je Teure. Da li ga poznaš?

— Poznam — bez bojazni odgovori dječak. — Nekoć je bio ribar.

— Tako je, nekoć je bio ribar. Sad će Teure pričati što zna o crtli, a ti slušaj i pamti. Nauči štogod. O crtli je riječ. Započni, Teure ... hajde!

Starac je bio mršav, slabašan, dotrajao, krmežljiv, bez i jednog zuba. Rijetke, dugačke sijede vlasti pokrivale su mu glavu. Na bradi poneka dlačica. Mučila ga neka tresavica od koje je drhtao cijelim tijelom i jedva se držao na nogama. Svoju je priču započeo tako što je najprije ispruzio lijevu ruku i raširio dlan. Iteo s čuđenjem primijeti što nikad ranije nije opazio, da starcu na toj ruci nedostaju dva prsta! Mali i prstenjak! Teure objasni:

— Iteo ... tvoj je otac bio pored mene kad mi je barakuda odgrizla prste. Tvoj otac i ja bili smo dobri prijatelji, premda sam bio mnogo stariji od njega. Često smo ribarili zajedno. Ne na udicu. Ne s mrežama. Ne s ostima. Povlačili smo zagonicu, prokletu vražju izmišljotinu! Izsume bismo dovukli dugačku lijanu, zapravo dvije, tri, četiri . . . deset lijana, povezali ih zajedno, čamcima spustili u more i zatim svaki sa svoga kraja povlačili lijanu sve bliže k obali. Lijana je u moru izgledala kao crta. I bila je crta! Ribe koje smo tom crtom odijelili od pučine, bile su izgubljene! One su mogle pobjeći, mogle su otplivati iznad ili ispod lijane i spasiti se, ali nisu! Bojale su se crte! Koliko sam ih puta promatrao iz čamca! Doplivale bi do lijane, htjele bi pobjeći, ali se boje, pred crtom se izbezume, dršću, tresu se od glave do repa, većma nego ja sada . . . ali crtu ne prelaze! I opet se malo udalje, otplivaju do lijane, pa kad shvate, kad osjete da je kopno blizu i da su opkoljene, one se zatele prema pučini takvom brzinom kao da će rastrgnuti lijanu, ali ne! Kao opčarane zaustave se pred crtom i ni makac! Baš kao i mrav koga smo malo prije promatrali kako se bespomoćno vrti u krugu. Mi smo dovukli lijanu do obale i tad smo ostima i kopljima ubijali ribu. Ni jedna okada, ni jedna tenga, ni jedna renatapu nije nikad prešla crtu. Tikururu je ribama u krv pretočio seznanje da se crta ne smije prijeći. Tako smo ribarili tvoj otac i ja. Kad odrasteš i nađeš prijatelja, možda ćeš i ti povlačiti zagonicu. Ulovit ćeš mnogo riba, jer je i u moru crta zabran, crta je prokletstvo. I Waitapu je crta. I Waitapu je prokletstvo!

I tu zastane. Zatim se Teure okrene vraču, raširi ruke, slegne ramenima i kao da se ispričava zagundža: — Što sam znao, to sam rekao!

— U redu, dosta si rekao! — pohvali ga враč, ali se starac iznenada nečem dosjeti, okrene se dječaku i sredito istrese:

— Da je tvoj otac poštovao crtu, još bi i danas bio živ!

— Imaš pravo, Teure ... da je Ruru poštovao crtu, on i Iteo povlačili bi danas zagonicu! — I, da potvrди svoje ri-

jeći, Tefoto kimne glavom od čega zazveckaju školjke na njegovom šeširu. Zatim se obrati dječaku: — Čuo si što Teure priča. Jesi li barem od njega štogod naučio?

— Jesam. Kako ne bih! To uistinu ranije nisam znao. Eto, naučio sam da ribe ne prelaze crtulj!

— To si, dakle, upamlio. Ribe ne prelaze crtulj! — obradova se vrač i odmah nastavi pouku: — Za ribe kao i za mrave crta je zabran, crta je tabu, crta je prokletstvo! Eto, napreduješ, Iteo. Sada ćemo nastaviti . . . Sahi, što nam ti možeš reći o crtulj?

Sahi je bio čovjek kojemu je priroda prije svega podarila snagu. Njegove mišićave ruke, temeljite noge, snažna prsa, široka ramena, velika četvorouglasta glava, sve je na njemu bilo razvijenije i moćnije no u drugih. Tamne puti, gotovo crni, dugačke kovrčave kose koja mu je padala preko ramena, oko struka uvijek opasan kožicama divlje mačke, kad bi ga netko susreo u šumi, prije bi pomislio da je zvijer negoli čovjek. Kako je Sahi još uviđek šuteći prebirao misli, vrač ga podstakne:

— Malo smo prije promatrali mrava. Vidjeli smo da kukci poštjuju crtulj. Teure nam je otkrio da je i za ribe crta prokletstvo. A kako je sa životinjama? Da li i u njihovom carstvu vrijedi zakon crte?

— Vrijedi! — potvrđi Sahi. — Kako ne bi vrijedio? Ako Iteo ne vjeruje, neka pođe sa mnom u lov ... Znaš li, Iteo, koja najkrvoločnija zvijer živi u našim šumama?

— Znam! Hapahapa.

— Jesi li je ikada video živu?

— Nisam.

— U redu — reče Sahi i nastavi — ja ću ti je opisati.

— Hapahapa ima dugu sivu dlaku, kitnjast rep, a zube ...! Njegovi su očnjaci pedalj dugački! Hapahapa proždire majmune, dikobraze, mravojede, divlje svinje... sve! Kad u šumi ostane bez plijena, prikrade se selu, ugribi i pozdere psa ili kozu pa se vrati odakle se došuljao. Noću se često čuje kako hapahapa zavija i doziva svoje ortake. Kad se udruže u čopor, ponekad napadnu i zakolju čovjeka. Eto, taj krivolok pred kojim drhti sve što se

kreće u šumi, i on pred nečim strepi. Strepi pred crtom! Nevjerojatno, ali istinito! Kad lovci u šumi otkriju gdje je hapahapa zadanio i u kojem guštiku leži, to mjesto okruže konopom u visini... evo, meni do pasa. Na konop tu i tamo povješaju raznoboje krpice tape i gotovo! Zvijer je ulovljena! Nema joj spasa! Otkad lovim, otkad je lovio moj otac, djed, pradjed, čukundjed, praprapradjed, još ni jedan hapahapa nije preskočio konop i spasio se. Nikad! Svuda je oko njega slobodna šuma i šta je njemu preskočiti onaj konop kad od šale preskoči ogradiu višu od čovjeka! Ali ne, ne, ne! Opkoljen konopom, hapahapa se muči kao mrav unutar kruga, trčkara amo, trčkara tamo, dođe do konopa, samo što ga ne grize, cvili, reži, škljoca očnjacima, pjeni se, bjesni... I čeka smrt! Konop u šumi, lijana u moru, Waitapu u daljini, sve je to isto, sve je to crta! Zabran, neprikosnovena međa, prokletstvo. I to je sve!

— Da, to je sve — složi se враč — i ništa više tome ne treba dodati. Kukci, ribe, životinje, ljudi . .. svima je Tikitururu odredio istu sudbinu: poslušnost ili prokletstvo!

Orohiva više nije mogla izdržati šutnju. Jedva dočeka da još jednom upozori врача:

— Moj se unuk zagledao u Waitapu, on će skoro poginuti!

— Nije istina! — sve sigurnijim glasom nijekao je Iteo. — Gledao sam kornjaču, a ti nisi to vidjela, bila si meni za ledima i nisi vidjela!

— Lažeš! — dovikne srdito Orohiva.

— Iteo! — javi se враč. — Sad ču ja znati da li lažeš ili govorиш istinu. Pogledaj me u oči, gledaj me u oči, u oči, u oči. . . !

Dječak pogleda врача i protrne. Iz njegovih zelenih očiju, kao iz zelene trave, kao iz zelena grma, njemu se učini da sikću dvije zelene otrovne zmije. Neki hladni trnci, kao vjesnici smrти, prođu mu tijelom. U strahu da ne izgubi svijest i da se ne skljoka na palubu, dječak zatvori oči da ne gleda one dvije zmije, ali ga prene prijeteci glas: — Otvori oči! Otvori oči! — To je vikao Tefoto.

Dječak otvori oči i shvati da je njegovoj igri došao kraj. Lagati je mogao staricu, ali ne i vrača. Ugrist će ga, smotrat će ga one dvije zelene zmije, priznat će, sve će priznati!

Na sreću, vrač se odmaknuo, zatvorio svoje pogubne oči i počeo podrhtavati glavom od čega su neprestano cilelinkale školjke. Zatim Tefoto raširi ruke i stade najprije polako, a zatim sve brže poskakivati, mahati rukama kao neka ptičurina koja uzalud pokušava da se otisne i poleti. Tako je poskakivao sve dok mu nije ponestalo daha. Onda zabaci glavu, prema nebu okrene lice i počne, drugaćijim glasom, iz svega grla dozivati: — Iteo ...! Iteo ...! Iteo ...! Iteo ...! Iteo ...! Iteo ...! Svaki put kad je izgovorio dječakovo ime, vrač bi pomalo uspravljao glavu i kad je sedmi put uzviknuo: — Iteo ...! — pokrije lice objema rukama i zatvori oči mrmljajući kod toga nejasne, nerazumljive, čarobne riječi. Kad opet spusti ruke i kad nanovo otvori oči, on priskoči dječaku i drekne: — Iteo... eo, eo, eo! Ništa više ne možeš sakriti! Sve sam sada video, sve sada znam! Znam što sanjariš, znam što misliš, znam što namjeravaš! Lagao si! Lagao, lagao, lagao! Opčarala te Waitapu, zarobila te Waitapu, želiš znati što je s onu stranu Waitapu! To želiš? Priznaj! Priznaj, nagovorio te Parana, ona vrana, Parana, ona bijela vranica, priznaj, priznaj, priznaj! — Dok je ponavljao ove posljednje riječi, Tefoto je rukama i nogama srdito tukao po brodu i onim svojim zmijskim očima siktao na dječaka. Iteo, kao sićušna ptica u kandžama kopca, razgolićen, dotučen, slomljen, sasvim na kraju svojih snaga, zatvori oči i jedva čujno izusti: — Kriv sam ... htio sam ... Waitapu! — Odmah zatim izgubi svaku snagu, klecnu mu koljena i on se pri punoj svijesti spusti i oborene glave osta klečati na palubi.

Nasta tišina. Neka čudna neočekivana tišina. Čulo se samo kako galebovi klikću u blizini jedrenjaka i daleki lavez seoskih pasa. Iteo otvori oči i tužnim pogledom obide prisutne. Znao je da poslije priznanja slijedi kazna. Tu je. Eto, kleći. Neka rade s njime što hoće. Nikakva ka-

janja ni krivnje nije osjećao. Tu je na milost i nemilost врачу, ponižen, ogoljen, slomljen.

Priđe mu Tefoto i pogleda ga kao što majstor duborezac gleda svoje lijepo oblikovano, netom završeno djelo. Da li je sada Tefoto zadovoljan? Na njegovom se licu to nije moglo vidjeti, sve su prikrivale crte, krivulje, šare ... Nestale su i zmije iz očiju, povukle su se nekamo u dubinu da skupe novi otrov za novu žrtvu.

Vrač izvuče tikvicu ispunjenu nekom žućkastom tekućinom. Pruži je dječaku i ponudi ga blagim glasom: — Ispij ovo, Iteo ...! Ispij, bit će ti lakše! — Dječak pogleda ogavnu boju tekućine i pomisli: — Otronat će me! — Bez snage da pruži ma kakav otpor, još uvijek na koljenima, Iteo prihvati tikvicu i polako je iskapi. Neka svemu što prije bude kraj! Odmah zatim osjeti kako njegovim žilama struji neka moćna vatra koja mu u trenutku obuhvati tijelo. Ta se vatra kao požar razgori u nepodnošljivu vrućinu i bol. Živ će izgorjeti! Vode ...! Vode ...! Htio je zamoliti makar jednu kap vode, podigao je oči, micao je usnicama, ali glasa više nije mogao istisnuti. Otron! Disao je sve teže. Vatra u prsim, u grlu, u očima, pale ga plameni jezici po čitavom tijelu ... i onda odjednom ... more! Beskrajno plavo, talasasto more! Ziblju se valovi, rastvara se nebo, a na cijelom obzoru pojavljuje se, izdiže iz dubina planinski niz oštih zupčastih stijena ... Waitapu! Obasjana suncem, raskošna, moćna, veličanstvena Waitapu! Na pučini šara stotinu piroga, jedrilica i čamaca, stotinu raznobojnih jedara u pokretu, neopisiva igra plovila, jedara i mora. Odjednom glasovi. Da li se to Iteo varala? Ne ... sad već jasno razabire ... netko ga doziva! U najbližoj pirogi, nije li to njegov otac, Ruru? Jest, on maše, to ga on doziva. Kako je lijepo što vidi svog oca! Eto, potekle su Iteu suze radosnice! U drugoj pirogi, eno Parane! I on je tu, dobri stari Parana! I on mu domahuje, i on ga zove! U trećoj ... nije li u trećoj pirogi Bolo to? Jest, on je! Vraća se Boloto, vraća se sa suncem, sretan, presretan, ozdravit će njegova majka, eno u pirogi okruglo, vruće, užareno sunce!

Orohiva, Tefoto, Sahi i Teure još su uvijek bili na brodiću i pažljivo promatrali Itea. Tada se враћ primakne dječaku, položi mu ruke na glavu, zatvori oči i počne šaputati: — Iteo .. ! Čuvaj se orla i bijele vrane, tajanstvene crte i Parane . . . ! Čuvaj se orla i bijele vrane, tajanstvene crte i Parane ... ! Čuvaj se orla i bijele vrane ...

Iznenada, kao pokošen, Iteo se prevrne, skljoka i osta zatvorenih očiju nepomičan ležati na palubi. Orohiva se trgne i zabrinuta upitno pogleda враča. Tefoto joj objasni:

— Zaspao je. Sad možemo kući. Kad se probudi, bit će zdrav. Sjećat će se jedino mrava, riba, životinja . . . Znat će da se crta ne smije prijeći i bit će spašen. Iz nje-gove glave zauvijek sam istjerao Waitapu. Waitapu za njega više ne postoji. Naredit ću svima da nitko pred njim ne smije izgovoriti riječ Waitapu. Tabu! Orohiva budi mirna, tvoj je unuk spašen!

%

Orohiva b
mirna n) y o
je avuk
SPASENI

Smiraj dana ... Na zapadu, sunce rumenilom obasjava pučinu, stišava vjetar i valove, uspavljuje kopno i more. Na sprudu, uz obalu, skupili se ždralovi, galebovi, kormorani, pelikani i tu siti i dremljivi očekuju sumrak. U krošnjama drveća jednoličan večernji cvrkut ptica koje povremeno nadglasava kreštanje papiga. Na srebrnastoj mreži, razapetoj između dva grma visoke paprati, zloglasni pauk crna udovica, uvukao se, na izmaku dana, u svoje gnijezdo. Majmuni se skupljaju na noćišta. Široke baršunaste latice zagositocrvenog cvijeta tahate zatvaraju se da bi se u svitanje ponovno otvorile i prepustile suncu. Iz šume već lahor donosi vlagu i onaj dremljivi miris što ga uvečer širi mangovo drveće. Sve je tiši cvrkut ptica. Gasne život, skoro će noć.

Iteo leži na zemlji, opružen na rogožini, leži u vrućici, negdje na rubu svijesti. Kao na suludom vrtuljku pred njim promiču Ruru, Orohiva, Teure, Sahi, Tefoto ... Što se to s njime zbiva? I dok s ocem juri na pirogi po slobodnoj pučini, kao munja iz olujna neba na Itea se obrušava crni orao Ainu! Odmah zatim oko Itea leti Tefotov šešir i biva sve veći, leti šešir vratolomnom brzinom, cilinkaju na obodu nebrojene školjke, dok glas Tefotov kao strava odzvanja prijeteći: — Iteo . . . eoeoeoeo! — Sad oko Itea gmižu neke žute i crvene zmije, troglavi šišmiši mašu crnim krilima, neke ogromne žabetine gutaju krokodile, deru se majmuni, sunce se mrači. . . strava i užas! Odjednom, Iteo u moru! Nigdje nikoga. Tek desetak metara pred njim ziba se njegov brodić nošen vjetrom i valovima. Pliva Iteo, žuri da sustigne jedrenjak, pliva, pliva i jedva se nekako primakne jedrenjaku. Ispod kobilice jedrenjaka ceri se gubica strašnog sabijana Totamboka. Iteo ga ne vidi. Tek kad izleti, Iteo shvati, probost će ga Totamboko onom svojom crnom sabljom, nema mu spaša ...! I tu se Iteo trgne, prene, jorobudi i otvori oči! Iscripljen, iznemogao, jedva diše. Ziv! Kraj njega izdužen

trup nedovršene piroge, izvanredno zaobljena i uzdignuta pramca. Oko piroge zelenilo. Visoka stabla kokosovih palma. Gdje je ...? Dosjeti se odmah ... Parana! Tu je, dakle. A gdje je ostao njegov brodić? S naporom okrene glavu. Uz obalu leži usidren jedrenjak. Sad zna i to. A Parana, gdje je on? Otkrije i njega. Eno ga na žalu, naložio vatru i prži ribu. Sad sve zna. Zatvori ponovno oči, nešto smireniji ali podjednako iscrpljen, bezvoljan, jadan.

Parana se povremeno osvrtao i provjeravao da li se Iteo vratio k svijesti. Opazivši da je oživio, skine s užarena kamena pečenu ribu, dohvati zdjelicu što je ležala do njegovih nogu pored vatre, pa se bez žurbe uputi k dječaku. Došavši blizu, zastane, jednom se rukom nasloni na pirogu, pažljivo i sažalno promatrajući dječaka. Iteo otvari oči i jedva izusti:

— Boli me . . . sve me boli... strašno me boli ... glava!

Starac s razumijevanjem kimne, tužno se nasmiješi i prizna:

— Dobro su te sredili. Vrač ... on! — zatim se starac spusti, pruži dječaku zdjelicu i doda: — Pij, okrijepi se! Ovo je sok od ananasa, nešto kokosova mlijeka, malo meda i podosta kapi iz korijena hibiskusa i divljih banana. Za tebe boljeg lijeka nema. Pij ...!

Iteo se jedva nekako pridigne, iskapi tekućinu, pa se opet zavalii legne. Starac nastavi:

— Kad jutros nisi došao k meni, kad ni u podne na pučini nisam vidio tvoje jedro, pobojao sam se i otišao na pristanište . . . Ležao si na palubi širom otvorenih usta. Nikog blizu tebe. Glava ti je bila u nekoj zelenkastoj-žutoj lokvi . . . vjerojatno si povraćao. Tisuće muha skupljalo se oko tebe i na tebi, ulazile ti u oči, izlazile iz usta ...! Dovezao sam te ovamo i čekao da dođeš k sebi. Naložio sam vatru, ispekaao ribu, kad ogladniš, bit će ... Lijepo je što si oživio!

Iteo je šutio. Promatrao je, tko zna po koji put, izbrazdano lice starca, sada izuzetno lijepo, obasjano posljednjim sunčanim zrakama. Kao i uvjek, glava mu je pokri-

vena šeširom isplet enim iz pandanovih niti. Šešir ukrašen vijencem od raznobožnih školjaka koje su priječile vjetru da ga odnese. Ispod oboda žmirkala su dva siva, zamagljena oka. Oko tankih, blijedih usnica, ugnijezdio se smiješak koji se nikad nije gubio. Tijelo mršavo. Koščato. Ne sjeća se da je ikada na njemu video košulju. Vječito bos. Nosio je samo hlače čije bi nogavice zasukao do koljena. Iteo se upita — kad je zavolio ovog čovjeka? Vjeratno kad ga je prvi put video ili kad mu je starac ispri-povjedio prvu priču. A kad je to bilo i gdje? Ne može se prisjetiti, ne zna. Zna samo da neka čudna igra sudbine isprepliće njihove putove.

Starac prekine šutnju i upita:

— Osjećaš li se bolje?

Iteo neodređeno kimne glavom i tiho izusti:

— Parana ... meni je hladno.

— Tebi je hladno ...?! — uznenimi se starac — što mi ne kažeš, sad ču ja tebe!

Parana podigne dječaka, uzme u naručaj, pa ga odnese k vatri koja je još tinjala. Usput je cvilio i jadikovao:
— Ajme ... ajme ...! Prokletnici, što učiniše dječaku!

Pala je noć. Duboka, modra, vlažna tropnska noć. Na baršunastom nebu pojavio se mjesec. U moru odsjaj nebrojnih zlatnih zvijezda. Na pučini, s obzorja sve do obale, mjesec je izorao srebrnu brazdu i u zipci lјulja Iteov brodić. Na žalu mrmor mora. Šuma. Tišina. Tek šušne poneka kap rose u padu što kao dragulj blješti na mjesecini. Izgubljen krik faetona koji kruži nad noćištem. Vjetar povremeno donese s planine tajanstvenu svirku frula, znanu svim domorocima Južnih mora. To je neka čudna, žalobna pjesma koju stvara vjetar u lišću krošnjatih stabala željeznog drveta.

Starac i dječak sjedili su uz vatru jedan nasuprot drugome, svaki na svojoj rogožini i šutjeli. Iteo je zaognut tapom, plaštem satkanim ob bezbrojnih biljnih vlakana, koju mu je donio Parana da ga zaštiti od noćnih kukaca. Još uvijek duhom odsutan, dječak je netremice promat-

rao plamene jezike koji su u krugu svjetlosti otkrili djedlić piroge, busenje zelenila visoke paprati, vitka stabla kokosovih palma i na rubu svjetla, u polutami, ocrtavali pročelje kolibe u kojoj živi Parana. Uz kolibu, cvjetni grmovi tijare i poneko krušno drvo. Koliba je, kao i sve ostale u Cv-selu, bila načinjena od kolaca drveta buraoa, krov od palmina lišća, a zidovi od rogožina koje su se, prema potrebi „mogle dizati ili spuštati.

/•)

Parana je pažljivo promatrao dječaka. Bojažljivo upita:

9y?, t

— Kako je ...? Je li sada bolje?

Ovaj put Iteo odgovori:

— Mnogo bolje ... Tvoj je lijek uistinu čudotvoran?

Mislio sam da će izdahnuti i odseliti se u Hawaiki. Još mi je neki mutež u glavi i umor u tijelu kao da sam dugo putovao vraćajući se iz onog ... drugog svijeta!

JkH

I tu opet nastala tišina. Noć, žamor mora, odsjaj vatre. Iteovu pažnju privuče osvijetljen djelić pramca piroge ... Kako se snaga vraćala u nejako dječakovo tijelo, budio se i njegov živ i znatiželjan duh. Piroga ...! Već se dugo spremi pitati Parantu ... što će njemu piroga? On je gradi, gradi, gradi, a po svemu sudeći do smrti je neće dovršiti. Svakoga dana iskopa i produbi djelić debla, pripremi i skroji bočni plovak, poveže ga s pirom pa ga sutra opet rastavi. Dokle će tako? I što će njemu piroga kad ribu lovi s obale, prestari je da isplovi, što će mu sve to ...? Iteo osjeti ubod komarca, spusti pogled, otjera s noge zujavog napasnika, a kad ponovno digne oči, neočekivano upita:

— Parana ... znaš li tko je prvi sagradio pirogu?

— Kako ne bih znao? Boloto! — s vedrinom u glasu odgovori starac, sretan što se Iteo pridignuo i eto, progovorio. No upravo ta vedrina zbuni Iteu. Vjerojatno zbog onog napitka koji mu je dao враћ i koji mu je još uvijek mutio krv, Iteo se nikako nije mogao sjetiti što se to, zapravo, zabilježeno da su zbog Bolota kažnjeni ljudi, đasie zbog Bolota dogodila neka nesreća, nešto strašno, sudbo

&

5

5

A

£

nosno i otkud sada Parani ta vedrina u glasu kad priča o tome? Iteo iskosa pogleda starca i upita sumnjičavo:

— A znaš li priču ... znaš li kako je završio ... taj Boloto?

Parana odgovori s jednakom vedrinom:

— Znam kako je počela i kako je završila ta lijepa priča.

Iteo se namrgodi i pun nevjerice upita:

— Lijepa ... ? Rekao si... lijepa? To je za tebe lijepa priča?

— Tako je, dobro si čuo. Rekao sam, lijepa, a mogao sam reći — prelijepa ... veličanstvena priča! A ti, ako ne vjeruješ, slušaj!

Parana baci na žar nekoliko suhih grana, razgori vatru i započne:

Davno, davno, prije mnogo, mnogo godina, u nekom selu uz obalu mora živio lijep, marljiv i mudar mladić imenom Boloto. Ribar. Svakoga je dana ribario. Lovio je ribe s obale jer u ono vrijeme još nije bilo ni čamca ni piroge, nikakva plovila nije bilo u moru. A riba — koliko hoćeš. Galebovi i pelikani ponekad nisu mogli poletjeti toliko bi se najeli ribe. Boloto nikoga na svijetu nije imao osim stare, bolesne majke. Starica je ležala u kolibici, bolovala od neke čudne bolesti. Samo bi se tresla i drhtala od studeni, premda su i noći bile tople, a danju je sunce pržilo da su ptice zijevale, životinje Upsale, a ljudi očajavali zbog vrućine. A starici zima pa zima! Da joj pomogne, Boloto pozvao враћa. Došao враћ, dao starici neki napitak, mrmljač molitve, palio trave, dimio kolibu, istjerivao zle duhove, ali uzalud. Staricu i dalje tresla groznica i svakog se dana sve više primicala smrti. Neprestano je uzdisala: — Sunca ... ! Dajte mi sunca! — Sluša Boloto majku, tuga mu obuzela srce, sve bi dao da je spasi, a ne zna, siromah, kako da joj pomogne. Donosio bi majci voća, ananasa, banana, papaje, urua... donosio bi najbolje ribe, barakude, okade, tenge ... donosio svježe meso mlađih majmuna, but klokana i slastan

jezik mraivojeda, ali starica ni da pogleda a kamoli da okusi štogod. Sve se tiše javljala, sve bolnije uzdisala: — Sunca . . . dajte mi sunca! — Rastuži se Boloto, vidi, izgubit će majku, nema joj spasa.

Jednoga dana, dok je Boloto s obale lovio ribu, opazi kako se sunce na zapadu spušta u more. Pametan i dovitljiv kakav je bio, padne mu na um — ako se mogu u moru loviti ribe, u šumi zvijeri, u zamke ptice, zašto se ne bi moglo uloviti sunce! Razmišlja, razmišlja, a kad se vratio kući, sagradi prvo plovilo, sagradi pirogu! Kad je dovršio posao i spustio pirogu u more, okupe se ljudi, čude se i pitaju: — Kamo ćeš s time? — a Boloto raširi ruke i prizna: — Idem po sunce! — Po sunce?!? — zaprepaste se seljani, a netko upita: — Pa kako ćeš do sunca, ti ludo jedna! — Boloto spremno odgovori: — Sačekat ću ga na pučini kad uvečer sjeda . . . podmetnut ću pirogu i dopremit ću sunce u selo, majci u kolibu. — Netko od prisutnih reče: — Boloto je lud. On je uistinu lud! — S time se slože i ostali i razidoše se svaki svojoj kolibi.

Drugoga jutra krenuo Boloto na pučinu da bolesnoj majci dopremi sunce. Krenuo prvi čovjek na prvom plovilu u susret pučini, u susret suncu, veslao, dizao jedro, plovio, plovio i uvečer dočekao sunce. Spušta se sunce sve niže i niže, još svisoka zapazilo sunce čovjeka i pirogu, pa kako se spušta sve bliže pučini, ljupko se smješka čovjeku, a Boloto podrhtava uzbudjen, promatra sunce... Od postanka svijeta prvi put čovjek promatra sunce u božanskom sjaju, nadohvat ruke! Gleda Boloto sunce, gleda, gleda i neko neobično čuvtvo, neka nepoznata sreća ozari mu lice i ispuni srce. Zagleda se Boloto u sunce, zagleda se sunce u Bolota ... i gotovo! Kao munja plane ljubav! Zaboravio Boloto i selo i ljude, zaboravio staru i bolesnu majku, zaboravio kako se zove, zaboravio sve! Opijken ljubavlju, raširenih ruku dočeka sunce, zagrli Boloto sunce, a sunce jednako sretno zagrli Bolota i odmah se prepusti milovanju. Te večeri odvede sunce Bolota na morsko dno u svoje kristalne dvore i tu su jeli, pili, ljubili se cijelu noć, a kad je svanulo, rastao se Boloto sa

suncem. Kao i svakoga dana, krenulo je sunce svojom nebeskom putanjom, a Boloto opet u pirogu. I opet je cijeli dan veslao, veslao, dizao jedro, plovio, plovio, plovio, žurio se da uvečer na dogovorenom mjestu dočeka sunce. I opet, još svisoka smješka mu se sunce, treperi od sreće Boloto, i opet u naručje dočeka sunce i opet su cijelu noć proveli na morskom dnu u kristalnim dvorima, ljubili se, grlili i tako to ide iz dan u dan, iz noći u noć i trajat će tako dok bude svijeta i vijeka!

— I tu je kraj ... ? — uz nemireno upita Iteo i upre oči u starca.

— Jest, tu je kraj ... a što bi još htio? Pitao si me o čovjeku koji je prvi sagradio pirogu i ja sam ti ispričao. Priznaj ... zar priča nije lijepa? — i ne čekajući odgovor, Parana nastavi: — Znam da vrač, tvoja baka Orohiva i drugi, na posve različit način opisuju sudbinu Bolotovu. Po njima Tikururu se razbjesnio na nebu kad je opazio prvog čovjeka kako plovi morem. Tefoto priča kako je Tikururu u toj srdžbi, uz munje i dim stvorio Waitapu kao nagomilano prokletstvo bogova, među preko koje ne smiju ljudi, smrtna bića ... Sve to nije istina, sve su to izmišljotine врача koji živi od toga što plaši ljudi. Hoćeš li da ti ispričam tko je stvorio i kako je nastala Waitapu?

— Waitapu ... ? — iznenadi se dječak — Waitapu? Što je to?

— Waitapu je Waitapu! — odrješito odgovori starac, pomalo ljutit što mu Iteo postavlja ovako neumjesna pitanja. No dječak je šutio, naborao čelo, trudio se da se prisjeti, ali uzalud. Tad Parana nastavi pomirljivije: — Ta valjda znaš što je Waitapu!

Iteo odgovori zabrinuto, skoro plačnim glasom:

— Ne znam Uistinu ne znam. Waitapu ... ? Vjeruj mi, prvi put čujem tu riječ ... Waitapu!

Sad se i Parana zabrine, unese se dječaku u lice, ne vjerujući svojim ušima: — Što si rekao ... ? Prvi put čuješ tu riječ? Wailapu? Waitapjj?! Što je tebi, Iteo? Jesi li pri

svijesti ili si još uvijek u bunilu? Kolikg_smo-puta_nag dvoiiea~razgbvai^i o Waitapu! fivo, tu pored vatre na is-^tefrr'mjestu! Zar se ne sjećaš koliko sam ti putargoverio, kćitko sam te hrabrio da treba prijeći Waitapu, prijeći crt! Zar zaboravljaš koliko si puta uzdisao da jednom moraš otići do Waitapu i svojim očima vidjeti, provjeriti, znati

— Ja sam to govorio? — začuđeno upita Iteo. — Ja?

— Jest, ti Iteo, ti! Je li moguće da si sve to zaboravio?

Ne shvaćam da li se ti sa mnom šališ? Ili . . . zar je mogu-
-"-će'ćla je Tefoto do te mjere oprao tvoj mozak? Čime? Kak-
vim čarolijama?

— ""Ništa ja ne znam ... ništa! — ponavlja je Iteo, za-
brinut i snužden. Starac je svejednako nastavlja:

— Iteo ... dijete moje ... Waitapu! Sjeti seJWaitapu!
Veličanstven planinski vijenac koji se izdiže nad morem i
proteže preko cijelog horizonta! Waitapu, ona nedostižna
Waitapu koja te toliko mamila i ljepotom k sebi dozivala.
Zar si sve to zaboravio, Iteo?!

Dječak molećivo pogleda Paranu i ponovi:

— Ničeg se ne sjećam, Parana ... ničeg! Mene su ot-
rovali, u meni su nešto ubili, sve sam zaboravio ... sve!

U očajanju starac zgrabi dječaka za rame i nemilice
ga strese ne bi li ga tako vratio k svijesti. Pokušao je po-
sljednje što je mogao: — Iteo, ponovit će tvoje riječi...
slušaj dobro ... ovo što će sada izgovarati, to su tvoje ri-
ječi, to su tvoje riječi, tvoje, tvoje, tvoje! Slušaj, Iteo ...
slušaj! Waitatu, WaitnpiL^i~Pnšn li ondje vjetrovi kao
na kopnu ...? Postoje li neke nemani koje čuvaju Waita-
pu? Koliko ih ima i jesu li stoglave? Ima li tamo riba?
Kojih i kakvih riba? Jesu li s onu stranu Waitapu obita-
vališta podvodnih bića i da li ta bića žive stalno u vodi
ili se povremeno pojavljuju na površini da udahnu zrak
kao kitovi, dupini i kornjače? Ako su bogovi, što će njii-
ma zrak i što rade u vodi, zašto se ne presele na kopno ili
u nebo?... Iteo, ovo su tvoje riječi, tvoje riječi i ti ih se
moraš prisjetiti. Moraš!

Pogled dječakov gubio se u noći, a njegovo lice u od-sjaju vatre koja još jedva da je tinjala, postalo je blijedo, pepeljastosivo, kao da je onaj prokleti napitak Tefotov počeo nanovo djelovati. Parana sav očajan, povisi glas do oštine:

— Priberi se, Iteo! Trgni se, govor! Molim te . . . govo-ri! Sjeti se tko je još pored tebe bio na brodiću? Ti. .. vrač ... tko još? Poglavlјica? Orohiva ... tko? O čemu ste

razgovarali, što su te ispitivali? O Waitapu ... ? Jesi li priznao da sanjariš o Waitapu? Jesi li otkrio da namjeravaš ... ? Iteo ... ! Moraš se prisjetiti, moraš!

Iteo jednako odsutan, jednako ravnodušan, tiho izusti:

— Pospan ... Parana, ja sam pospan ...

Starac se odjednom smiri, ušuti, nabora čelo, zagleda se u dječaka i sa zadovoljstvom priupita:

— Ti si pospan, dijete moje?! To je dobro što si pospan. Hajde spavati. Ako se dobro ispavaš, ujutro ćeš biti zdrav, bit ćeš kao riba, vratit će se tebi i snaga i pamćenje. Ti ćeš opet znati... ti ćeš opet poželjeti Waitapu! Ne ka posljednje riječi ove večeri budu: Waitapu ... Waitapu!

To reče, pa u naručaj prigrli dječaka, odnese ga u kolibu, spusti na ležaj, pokrije ga tapom, zapali luč da ga zli dusi noću ne uz nemiravaju i tiho se povuče. Zastane pred vratima razmišljajući kako bi i čime mogao pomoći dječaku. Iz kolibe dopru neki nejasni glasovi. Parana izoštari sluh. Sad je posve jasno razabirao riječi koje je Iteo izgovarao u snu: — Čuvaj se orla i bijele vrane, tajanstvene crte i Parane ... Čuvaj se orla i bijele vrane, tajan ... ! — i tu se glasić izgubi. Iteo utone u san, a Parana se duboko zabrinut vrati, sjedne pored vatre da još neko vrijeme osluškuje glasove šume i mrmor mora. Pod čarobnim sijajem mjeseca na zalazu, pred starcem se unedogled pružala pučina srebrom optočena. Trepere zvijezde. Blagi vjetar silazi s planine. Parana spusti vjeđe, zatvori oči, pa tiho, nježno, čeznutljivo zovne: — Hina ... ! Gdje si... ? Gdje si Hina, dijete moje?!

Veliki i moćni Tikururu danima je obilazio stada svojih koza koje su pasle na travnatim brežuljcima oko jezera Sung. Kad se umoran vratio domu i legao da se odmori, reče mu Akahau, njegova žena: — Je li tebi poznato da je Hina, kći Parane, u svojoj obijesti odbila tako ugledne prosce kao što su crni orao Ainu, sabijan Totamboko i rarog Kaikai?! — Da, to mi je poznato — odgovori Tikururu — i što bi sad htjela? — Akahau nastavi: — Je li tebi poznato da su Ainu, Totamboko i Kakai moji ljubimci?! — Da, i to mi je poznato — potvrdi Tikururu i napomene: — Valjda ne misliš zbog toga kazniti Hinu? Hina je kći Oceana, mog bliskog rođaka! — Nakon tih riječi, Akahau umuknu. Neko je vrijeme iskosa promatrala muža, razmišljala, razmišljala, a kad je smislila kako da izvede ono što je naumila, progovori povišenim glasom: — Je li tebi poznato da mi je od svekolikog jela, osim tuljana i morskih krava, najveća poslastica krokodilov rep, a prošle su tri zvjezdane godine kako nisam okusila svoj najmiliji zalogaj?! — Odmah zatim Akahau zaplače i kroz suze zaprijeti: — Umrijet ću od gladi ali neću više ni koze, ni majmune, ni klokane, ni mravojede! Hoću krokodila! Hoću svježi krokodilov rep! — Tako je cviljela, plakala i jaukala. Sažali se Tikururu, sažali se nad svojom ženom i daje utješi obeća: — Nećeš umrijeti od gladi! Umoran sam i pospan, ali iz ovih stopa idem na jezero Sung i čim ubijem prvog krokodila, donijet ću ti što toliko želiš, donijet ću ti krokodilov rep! — To reče, napusti ležaj, uzme luk i strijele, ali prije odlaska još upozori ženu: — Akahau, nemoj da za mog odsustva izvedeš neku psinu kao što si do sada običavala! Dok sam lovio majmune po stablima kokosovih palma, zbog sitnih, malih uvreda, natjerala si krtice da zauvijek žive pod zemljom, a šišmišima si otela vid!... Dok sam u pršumi lovio divlje svinje, oduzela si zube plavetnom kitu jer ti je zaklao nekoliko morskih krava i sad se plavetni

kit, ta najveća životinja, mora hranići planktonima i sitnim, skoro nevidljivim račićima! . . Dok sam u šikari lovio mravojede, našla si morskog psa kojem si povjerila da čuva stado tvojih tuljana kako spava. Kaznila si ga tako što si njemu i svim njegovim rođacima, oduzela mogućnost da spavaju na pučini. Zatvori li makar samo na trenutak oči i prestane li micati perajama, morski će pas potonuti!. .. Dok sam lovio klokane, unakazila si devu grbom jer se pred drugim životinjama hvalila svojom ljetopotom! ... Nastaviš li tako, uništiti ćeš sve što sam stvorio. Urazumi se već jednom i smiri. Ja odoh i neću se vratiti dok ne ispunim twoju želju!

Čim se Tikururu udaljio, Akahau obriše suze, nasmi-ješi se zadovoljno što se na lukav način riješila muža, pozove Mjesec i zapovjedi: — Pronađi crnog orla! Neka mi se Ainu javi što brže može! — Uskoro orao doleti, sklopi moćna krila, pokloni se i reče: — Tu sam! — Tada Akahau otkrije što je naumila: — Hoću Hinu! Hoću što prije vidjeti tu drsku i oholu djevojčicu! Hoću da je ponižim, izgrdim i kaznim! Ti, Ainu, pretraži nebo, Totamboko pučinu, Kaikai morsko dno. Ako je Kaikai otkrije na dnu oceana, neka je svojim klještima progoni do Totamboka, Totamboko neka je svojom sabljom istjera na površinu, a ti je tada dočekaj i bez milosti je zgrabi svojim kandžama. Bude li se otimala, nekoliko je puta klucni svojim oštrim kljunom i smiri. Doleti s njom što brže možeš, da je kaznim prije negoli se Tikururu vrati!

Orao to jedva dočeka, pokloni se, rastvori cma krila i odleti. Dugo je Ainu kružio nebeskim prostranstvima, pretraživao svaki oblak, ali Hine nigdje! Napokon je ipak otkrije! Na pučini, okružena pliskavicama, Hina je jedrila na srebrnoj pirogi, ne sluteći kakva joj opasnost prijeti. Otkrivši Hinu, Ainu nije žurio. Prikrio se na jednom tamnom, kišnom oblaku što gaje vjetar lagano primicao Hini. I kad se oblak našao iznad piroge, Ainu skupi krila, priljubi ih uz tijelo, pa se kao munja sunovrati na žrtvu, držeći kundže širom otvorene, spremne da prihvati Hinu u strašan zagrljaj. I bilo bi tako, ali su pliska-

viče spazile orla te u zadnji čas povikale: — Ainu! — a Hina se u tren oka pretvori u pliskavicu. Orao se zbuni. Ispod njegovih kandža praćaka se dvadesetak pliskavica, iskaču iz valova, rone, nestaju, pa se opet pojavljuju. Ainu je znao da je jedna od njih Hina, ali koja .. ?! I dok se kolebao i razmišljao koju bi zgrabio, opazi sabijana Totamboka kako već juri u susret pliskavicama. Primjetivši Totamboka, Hina je znala što je čeka. Pretvori se u školjku i spusti se na morsko dno. Nije dugo mirovala, kadli je otkrije Kaikai! Ogromnim svojim klještima, rrog se primicao, prijeteći. Hina spozna da je izgubljena. Na nebu je čeka Ainu, na pučini Totamboko, ovdje Kai-kai! Sa svih je strana opkoljena. Kamo će ...? I tad se dosjeti. .. pretvori se u kornjaču! Pred ogromnim oklopom kornjače zastane Kaikai, zaprepasti se Totamboko, izbezumi Ainu. Orao je ipak pokušao zgrabiti Hinu, ali su njegove kandže nemoćno klizile po turdom oklopu kornjače. Nesretan i tužan, Ainu se vine pod oblake i odleti u nebeske dvore. Kad je Akahau čula što se dogodilo, pocrveni od gnjeva, izgrdi i otjera orla, pa sva izvan sebe poviče: — O, Hina ...! Nisi me nadmudrila! Oklop koji te spasio, prikovat ću zauvijek uz twoja leđa! Od sada pa dovijeka, ostat ćeš nezgrapna i ružna kornjača!

Tikururu se vrati iz lova noseći krokodila na leđima. Još je putem od Mjeseca doznao što se zbilo, pa čim opazi Akahau, poviče: — Što si uradila, lukava i zlobna ženo!? Jesam li ti rekao da je Hina kći Oceana, mog bliskog rođaka!? Ako odmah ne skineš oklop s leđa te nedužne djevojčice, poubijat ću sve krokodile, sve tuljane i morske krave, umrijet ćeš od gladi, nesretnice! — Akahau, videći svog muža kako sav drhti u gnjevu, poboja se osvete i povuče kletvu. Tog trenutka kornjača se pretvori u Hinu i ona opet zaplovi na srebrnoj pirogi, širokim slobodnim morem!

VI.

Jutro ... Sunce odskočilo, rastjeralo smrknute oblake, razvedrilo nebo i obasjalo sve čega se dotaklo. U dubokoj mračnoj šumi, nakon noćnog lova, smirio se krvožedni hapahapa i zaspao na ležaju. Majmuni doručkuju banane. Blizu ognjišta gdje je sinoć Parana pržio ribu, dva se raka tuku i klještima jedan drugome otimlju orah, koji je pao s kokosove palme. S prikrnjaka jedan ih štakor gleda čeznutljivo, rado bi se i on pridružio, ali se boji izaci na čistinu, strah ga orla. Na paukovoj mreži koja još blista u jutarnjoj rosi, crna udovica prede niti, dotjeruje i krpa svoju smrtonosnu klopku. U krošnjama žamor. To papige jedna drugoj prepričavaju što su noćas sanjale.

Iteo i Parana leže na palubi jedrenjaka, zibaju se na valovima i promatraju pelikane kako se s visine, jedan za drugim, strmoglavljuju, nestaju pod vodom da se uskoro pojave s ribom u kljunu. Neko vrijeme pelikani zadovoljno okreću glave, jedan drugome pokazuje što su ulovili, a tada se malo zagrcnu i nesretna riba klizne i nestaje u torbi ispod njihova glomazna kljuna. Zatim rašire krila da polete, ali to ne ide tako lako. Debele su to i trome ptice, teško okreću krila, lepeću, lepeću i čim im se tijelo tek malo uzdigne nad vodu, pomažu se veslajući nožicama, sve brže razmahuju krilima i, nakon duge uzletne staze, nekako se oslobole i polete. Onda visoko kruže, kruže, a kad odaberu novu žrtvu, skupe krila pa se poput kamena obrušavaju i padajući takvom snagom udare o valove da voda kao gejzir šikne na sve strane. Tad opet nestaju ispod površine, a kad izrone, pobjedosno okreću glavu i opet jedan drugome pokazuju pljen.

Parana upozori dječaka:

— Iteo . . . pažljivo promatraj pelikane . . . gledaj ih dobro! Što misliš da li i njih uzbudjuje crta? Da li i oni strahuju pred zabranom i prokletstvom? Jer pučina ispod njih, to je crta, prava Tefotova crta! Daleki preci pelikana morali su iskazati izvanrednu hrabrost kad su se prvi put

bacali u more, probijali crtlu i pod vodom, u posve drugom svijetu, tražili za sebe hrana. Kako su znali da neće nastradati? Sa sigurnošću nisu mogli znati hoće li ih u vodi dočekati i progutati barakuda ili krokodil. Mnogi su zais-ta izgubili život, ali su pelikani vremenom izoštigli vid i sad već dobro naziru obrise u vodi, love i bezbrižno brišu crtlu! Slušao sam te noćas kako si u snu ponavljaš: »Čuvaj se orla i bijele vrane, tajanstvene crte i Parane ...!« Orao, bijela vrana, Parana ... to nije bitno. Crtla je važna ... crta! Drago mi je što si se noćas naspavao, jutros okupao, okrijepio. Ma kakva te bolest snašla, kupanje u moru je najbolji lijek! Eto, sad se već prisjećaš tko je sve jučer bio na jedrenjaku i o čemu ste razgovarali. Tebi su, dakle, utuvali u glavu da kukci, ribe, životinje ... poštuju crtlu. Crtla je zabran, crta je prokletstvo, crta je tabu! Tako oni vele! — Tu Parana na trenutak zastane da se odmori i odahne, a onda nastavi: — Moj Iteo, sve te crte, sve su to vraćeve izmišljotine i najobičnije laži!

Iteo se trgne, smrkne, zaprepašteno pogleda starca i širom otvori oči.

— Što si rekao? Crtla je laž?

— Smiri se, Iteo, smiri! Sve ču ti objasniti... Poku-šaj me slijediti mislima. Pazi! I poglavica i vračevi žive od crte. Ti loviš ribu na udicu, oni love ljude na svoje udice. Love na crtlu! Ljudi su izmislili bogove da im pomognu u nevoljama i nesrećama kad su im ljudske snage nedostatne. Vračevi su izmislili crte, ne da pomognu ljudima već da ljude drže u zabludama, kako bi poglavice i vrače-vi mogli ljepše živjeti, zahvaljujući naivnosti, neznanju i praznovjerju seljana. Jer, što je crta? Ljudi razmišljaju, rade, stvaraju, otkrivaju, napreduju i, u jednom trenutku, kao da su iscrpili svoje snage, kao da su došli do cilja, i tu zastanu. To je njihova crta! Tu crtlu vračevi odmah pretvore u zakon. Time crta postaje izvor i putokaz nasi-lju. Crta određuje, naređuje, propisuje, zabranjuje ... Ona proglašava što je dopustivo, što je grijeh, što nije, što smiješ, što ne smiješ ... Oko nas svuda su crte, svuda su zapreke i zabrani. Da poludiš! Kao obruči, sa svih nas

strana stežu zakoni, a život se ne može razvijati, ljudsko društvo ne može napredovati ako se ne brišu crte, ako se ne mijenjaju zakoni! Da ljudi nisu prelazili crtu, gdje bismo mi još bili, moj Iteo! Na granama! Jest! Nekoć su ljudi kao majmuni u čoporima živjeli i spavali na drveću. Tadašnjim ljudima bilo je to posve razumljivo. Bila je to crta! Vračevi su vodili čopor i određivali gdje će i na kojem drvetu čopor zanoćiti. Čovjek koji je prvi rekao: »Neću spavati na grani, napravit ću ležaj i spavat ću na zemlji!«, eto, taj je prešao crtu! Kroz koji dan možda je tog čovjeka ujela zmija ili ga zaklao tigar, ali to ne mari. Taj je čovjek prešao crtu, pogazio zabran i čovjek se jednom zauvijek s grana spustio na zemlju. Ili... bogovi su zakonom odredili — tako su vračevi tumačili — da kopno pripada ljudima, a more podvodnim vilama i kojekakvim čudovištima. Crta! Pa ipak, jednog je dana čovjek napravio udicu, spustio je u more i ulovio ribu! Taj prvi ribar koji je bogovima ukrao ribu, pogazio je crtu! Ili... strašni je tigar u šumi lovio ljude, lomio im kičmu i odvlačio ih u džunglu. Vračevi su govorili da je taj tigar sveta životinja, da je to šumski bog Otaibu, neranjiv i besmrtan! Eto crte!... Čovjek koji je prvi, kopljem dočekao i ubio tigra, on je oružje dignuo ne samo protiv krvoločne zvijeri već i protiv boga! I taj je dobrano prešao crtu! Ili... kad je Bolo sagradio prvo plovilo te na pirogi krenuo preko pučine da ulovi sunce, zar nije i on prešao crtu? Od pradavnih vremena, sve veliko što su ljudi stvorili, stvorili su rušeći lažna svetišta, ne priznavajući crtu? Samo su tako širili spoznaje i pripremali druge za još veće podvige...

Iteo zbunjen, ne razumijevajući mnogo toga, podozriovo je promatrao starca i pitao se — što je Parani? Što on to govori, što on to priča? Je li priseban ili u bunilu? Zagledno su doručkovali rakove na žaru, kuhanе banane i pilili kokosovu vodu... Ne! Vodu je pio samo Parana! Možda je onaj kokos bio star i u njemu pokvarena voda? Može li se takvom vodom čovjek opiti i pričati svaštarije? Ili...? Da li je Tefoto mogao na daljinu općiniti Paranu te sad Parana govori koještarije? Crta... Zašto se Parana ljuti

na crtú? Jest, ljutio se on ili ne, crta postoji! Crta za mra-ve, crta za ribe, crta za hapahapu, dakako i za ljude . . . ali kakve to veze ima s tigrovima u džungli i s ljudima koji spavaju na drveću? Ne, to Iteu nije jasno. I zašto se Parana ljuti? Na koga se ljuti? Na врача? Na врача se ne bi smio ljutiti. Vrač je moćan, враč je strašan . . . ! I zašto Iteo i Parana moraju neprestano pripovijedati o crtì i врачу? Starac mu je jutros obećao . . . jest!

— Parana! Obećao si da ćeš mi pokazati grijezdo rajske ptice!

— Jesam. Grijezdo i mlade. Još ćemo se jednom okupati, a onda...

Parana nije dovršio rečenicu. Tog trenutka odjekne bубањ:

Tram . . . ! Taratara tram!

Iteo se trgne, načuli uši... Vara li se ...?

Tram . . . Taratara tram! Tram . . . ! Taratara tram!

— Vраč! — užasne se dječak i kao da je opazio svoj jedrenjak u plamenu, sav prestravljen ponovi:

— Vраč ...!

Sad Parana nabora čelo i izoštiri sluh. Nije ni trebalo, sve jasnije, sve glasnije dopirao je bубањ:

Tram . . . ! Taratara tram! Tram . . . ! Taratara tram! Tara-tara-tara-tara tram!

Iteo, kako je ležao, objema se rukama otisne od palube, skoči i kao da traži najbliži zaklon, sakrije se iza jarbola. Pomisao na Tefota izobliči mu lice. Još je neko vrijeme napeto promatrao stazu koja iz sela, kroz zelenilo vodi do kolibe, a onda zacvili:

— Sakrij me, Parana! Zakopaj me na obali, u pijesak! Odvedi me i sakrij u kolibu, u žbunje, bilo gdje! Bojam se! Strašno se bojam!

Parana koji je također ustao i pažljivo osluškivao udaraljke, pokuša ga smiriti:

— Dolazi враč ... pa što ako dolazi? Sad si pored mene. Ne boj se врача! Kad si pored mene, nikog se ne boj!

Ali Iteo nije čekao da Parana završi rečenicu. Skoči u more i otprema na obalu takvom brzinom da ga je Parana

jedva sustigao. Dok su išli zajedno prema kolibi, starac je neprestano ponavlja:

— Smiri se, Iteo! Ne boj se ... ! Drži me za ruku! Tako! Dok si pored mene, dok me držiš za ruku, nikog se ne boj ... nikog!

U neposrednoj blizini zagrmi bубанj:

Tram ... ! Taratara tram! Tram ... ! Taratara tram! Tara-tara-tara tram!

Iteo se obadvjema rukama zgrabi za grudi. Svisnut će ... ! Parana je dospio još samo jednom šapnuti mu: — Ne boj se! — a odmah zatim, između zelenila na stazi, pojavi se prvo Poluguz noseći bубанj na trbuhu, a za njim враč, Tefoto. Bio je bos. Ruke je držao sklopljene kao u molitvi. Oko pojasa tapa. Na glavi iznošen šešir široka oboda nanizan školjkama. Po cijelom tijelu tajanstvene šare.

Parana i dječak s jedne, Tefoto i bубnjar s druge strane, zastanu na stazi, jedni nasuprot drugima, u neposrednoj blizini kolibe. Poluguz još jednom udari u bубанj pa korakne u stranu i pusti врача naprijed. Tefoto je i dalje držao sklopljene ruke i gundao neke nerazumljive riječi sebi u bradu.

Moglo je biti podne. Tišina. Neprekidno jednolično zujuće. To se negdje u blizini roje пчеле. Omara. Ni daška vjetra. U šumi poneki pjev ptice, na moru poneki krik galeba.

Iteo, nasmrt preplašen, oborene glave, buljio je netremice u svoje bose noge na kojima su još blistale kapljice mora. Niti je imao smjelosti, ni snage da pogleda врача, da vidi one njegove strašne šare, da sretne one opake, zelene zmijske oči.

Parana i Tefoto promatrali su se neko vrijeme pažljivo i oprezno, kao da se vide prvi put. Tako se valjda promatraju neprijateljski vojnici prije negoli započne boj. U tom promatranju jedan su drugome odmjeravali snagu i smisljavali tko će koga prvi zaskočiti. Onda Tefoto raširi ruke, spusti glavu, od čega zacilinkaju školjke na šeširu, pogleda dječaka i progovori tihim, smirenim glasom:

— Iteo . . . Orohiva je bolesna. Ona bi željela . . .

Parana nije čekao da враč završi rečenicu. U želji da taj susret bude što kraći, odlučno prekine nezvanoga gosta, objasnivši:

— Ako si došao po Itea, možeš se okrenuti i odmah vratiti, ali bez njega! Dječak je bolestan, jedva se drži na nogama od onog tvog ... napitka!

Vrač i ne pogleda Parantu. Riječi koje je čuo, nisu bile baš prijatne ali, i nakon njih, lice Tefotovo ispod šara ostalo je podjednako blijedo i tajanstveno. Valjda nije ni očekivao bolju dobrodošlicu. Jednako smirenim glasom Tefoto nastavi:

— Orohiva je bolesna. Orohiva te želi vidjeti.

Dječak je šutio. Još je uvijek držao Parantu za ruku, povremeno je grčevito stiskao, kao da od tog dodira ovisi njegova sudska baka. To što je sada doznao da mu je baka bolesna, još većma uznemiri Iteu. Od svoga roda samo je nju imao. Orohiva je vodila brigu o njemu, prala mu rublje, krpala jedra i odjeću. Koliko se puta Iteo nahranio kod nje, prenočio, odmorio, a sad . . . ?! Jest, sve je to istina, ali je istina i to da je Orohiva jučer dovela врача koji mu je skoro oduzeo život! Ako je Orohiva bolesna, što će joj Iteo? On joj ne može pomoći. Tu je враč pa neka je liječi . . . Spuštene glave promatrao je mrava kako na stazi pored njegovih nogu vuče slamku dva puta veću od sebe, i to potpuno zaokupi njegovu pažnju. Kako je Iteo uporno šutio, oglasi se враč:

— Ti si njezin unuk. U našem je selu poštivanje starijih zakon, a zakon je . . .

— Crta! — opet uskoči Parana врачу u riječ i odmah produži neočekivanom silinom: — Zakon je crta! Znam. Zakon je crta, a crta je zabran, crta je prokletstvo što podjednako vrijedi za kukce, ribe, ptice, zvijeri, ljude . . . dakle i za Iteu. Prema tom zakonu ili će Iteo odmah napustiti Parantu, a Tefoto će ga odvesti u selo, ili će Iteo biti proklet! Izbora nema. Eto crte, eto zakona! — Tu Paranta zastade ali samo na trenutak, jer odmah zatim nastavi jednakom žestinom: — Kako te nije stid, Tefoto?! Kak-

vim to besmislicama puniš glavu ovom djetetu! Ako postoje crte, one su tu zato da se mijenjaju, da ih ljudi prelaze, ako treba da brišu i crt u i zakone, sve što sputava ljudsku misao i razvitak! Sva tvoja mudrost, Tefoto, iscrpljuje se u šarama kojima si pokrio lice, sva tvoja moć leži u strahu što ga širiš na sve živo oko sebe. Ako pak nosiš u sebi makar zrno znanja, ako poznaš ljekovite trave, što si došao po Itea, što ne liječiš Orohivu?!

Da bi mogao podnijeti ovu neočekivanu bujicu, Tefoto je neprestano u sebi ponavljao: — Parana nije ljudsko biće, Parana je duh, Parana je zao duh, Parana je vjetar, Parane nema, Parane nema, Parana ne postoji, ne postoji, ne postoji.. .! — Dakako, ako Parana ne postoji, onda Tefoto nije ni čuo maloprije izgovorene riječi. Budući da ih nije čuo, ne mora na njih ni odgovarati. Šutio je. Trenutno ništa bolje nije smislio. Gutao je pljuvačku koja mu je, usprkos žeđi nezadrživo nadirala. Između šara na licu probijao je znoj. Ispod lijeva uha, na vratnoj žili, lijepo se vidjelo kako mu brzo i nemirno otkucava srce. Svaldavao se. Još se uvijek svaldavao. Strpljivo je promatrao dječaka, svjestan koliko mu je Iteo važan, svjestan da ga mora pridobiti, a Parana ... Parana ne postoji. Parana ne postoji, ne postoji! Iteo! Ma po koju cijenu mora ga dovesti u selo, mora ga odvojiti od ovog pogubnog, bogohulnog, prokletog Parane, a sve drugo, uvrede, psovke, prijetnje, nisu važne, ni spomena vrijedne. Iteo! Njega, samo se njega mora dočepati!... Tefoto je još neko vrijeme razmišljao kako da nastavi razgovor. Pokazat će on Parani, brzo će mu pokazati tko je ovdje gospodar ljudskih duša! Tihim glasom predloži dječaku:

— Iteo ... Ti si već odrastao dječak, ti si već momak, pametan momak. Hajde da nas dvojica razgovaramo o crt i. O zakonu i crt i. Da bismo lakše razgovarali, ja ću ti ispričati priču. Priču o crt i. Ti odaber i, želiš li priču o mrvima, o ribama, o životinjama ...

Dječak se odmah odluči:

- Hoću priču o hapahapi!
- O životinjama? Dobro ...

I dok je Parana ispod oka promatrao враћа, razmišlja-jući kakve sad zamke ovaj pokvarenjak sprema, Tefoto započne tiho i smireno:

Davno, davno prije tisuću i mnogo godina, dok su još krokodili i divlje svinje živjeli u prijateljstvu, a štakora još nije bilo pod stablima kokosovih palma, u to davno i daleko doba, veliki je Tikururu imao stado svojih koza u blizini jezera Sung. Ma koliko da je bio zaposlen, veliki Tikururu našao bi vremena da prošeće prop lancima i da vidi kako napreduje njegovo stado. Svaki se puta Tikururu obradovao jer je stado bilo sve brojnije, a Tikururu je, pored klokana i majmuna, najviše volio meso mlađih kozlića. Ali, jednoga dana, kad je Tikururu opet došao pogledati svoje koze, primijeti da nedostaje pola stada! Nije mogao svojim očima vjerovati! Pola stada nedostaje! Bio je uvjeren da mu krokodili iz jezera Sung kradu koze i već je razmišljaо kako da ih kazni, kad u taj čas opazi hapahapu, opazi sivkastog zlikovca kako se šulja između zelenila s namjerom da ugrabi najbližu kozu. Tada Tikururu, a da to zvijer nije primijetila, lijanama okruži hapahapu, okruži ga crtom i prokune! Prokune njega i cijelo njegovo potomstvo da ni jedan hapahapa ne smije više prijeći crtu. Tabu! Kad je to učinio, pozove čobane i naredi im da ubiju kradljivca.

— Istina je! — uzbuden i s nekim žarom potvrđi Iteo — jučer je Sahi pripovijedao da još danas lovci tako love hapahapu. Gdje hapahapa zanoći, ako to lovci otkriju, lijanama, kao crtom, opašu taj guštik i hapahapa je izgubljen!

— Tako je! Lijepo od tebe Iteo, što pamtiš! — obradova se Tefoto i polaska: — Mudar si, Iteo, mudar! Sada kaži glasno, glasno da te čuju sve ptice u šumi, zašto hapahapa ne preskače crtu?

— Zato jer je glup! — grune Parana prije negoli je Iteo dospio otvoriti usta.

— Jer je glup? — začudi se Iteo, upitno pogleda starca i ponovi sumnjičavo: — Hapahapa je glup . . . ?!

— Tako je, sine . . . hapahapa je glup! Istina je i točno je da hapahapa ne prelazi crtu, ne preskače lijanu, ako tu i tamo na lijani vise raznobojne krpice tape. Daleko na sjeveru živi još jedna životinja koja je isto tako glupa kao hapahapa. Zove se vuk. Vuk i hapahapa najgluplje su životinje koje je stvorio Tikururu. Odmah za njima dolaze tri ribe: okada, tenga i tiniti. I one se boje crte. Ali sve druge životinje i sve druge ribe, baš ih briga za crtu! Tako je to! Hajde, neka Tefoto pokuša tigra opkoliti crtom, ili krokodila, ili vepra, ili klokana, ili mravojeda, ili majmuna. Kakva crta! Te životinje kad dođu do crte, do lijane, dignu nogu i piške na crtu! To vrijedi i za ribe. Neka Tefoto pokuša crtom odijeliti od pućine renatapu, bijelu tunu, barakudu, kita ili morskog psa! Hajde da ga vidim! Te ribe, kad dođu do lijane, do te crte, onda o nju českaju leđa i škakljaju se po trbuhu, a kad im dosadi, otplivaju kamo ih je volja.

Iteo se nasmiješi i upita:

- Baš se škakljaju po trbuhu? Ribe ...?
- Kad ti kažem — potvrди Parana — gledao sam svojim očima!

Dok je Parana iznosio svoje misli, Tefoto više nije ponavljaо u sebi: — Parana ne postoji . . . ! — Naprotiv! Da li od vrućine, da li od misaonog naprezanja, da li od starosti, sve je više osjećao umor. Nije očekivao da će se tako dugo zadržati, nije očekivao da će naići na tako tvrd orah. Parana ima pravo: — Niti sve zvijeri, niti sve ribe ne podliježu zakonu crte. Ali mravi... mravi! — Tu će Tefoto dočekati Paranu i pokazati mu što je crta!

- Parana, kaži mi — oglasi se Iteo — zašto je Tikururu stvorio glupe životinje?

Starac spremno odgovori:

- Tikururu je mudar. On je stvorio pametne i glupe životinje, pametne i glupe ribe, kako bi ovaj svijet bio bogatiji, ljepši, veseliji!

Čim je to Parana izgovorio, Tefoto se odmah uhvati za tu misao. Baš mu je došla u pravi trenutak da naglasi dječaku:

— Iteo . . . ! Tikururu je stvorio ne samo glupe životinje i glupe ribe, već je stvorio i glupe ljude! To su oni koji ne shvaćaju da je hapahapa proklet, a ne glup! Tikururu je svakom odredio sudbinu i naš život nije ništa drugo već ispunjenje njegove volje. To vrijedi za ljude, zvijeri, ptice, ribe, mrave ... Eto, mravi! Iteo, sjećaš li se mrava? Onog od jučer . . . onog na palubi?

Dječak odmah odgovori:

- Sjećam . . . Malo prije jedan mi je bio kod nogu.
- A crte . . . ? Sjećaš li se crte?
- Sjećam — sad već tiše odgovori Iteo.
- Kaži — nastavi Tefoto — da li je mrav prešao crtua?
- Nije.
- A zašto nije? Reci, zašto nije?

Iteo se namrgodi, nevoljko se premještao s noge na nogu. Zna Iteo dobro zašto mrav nije prešao crtua, ali Iteo zna i to što Parana misli o crtui. Čuo je to jutros, čuo je to i maloprije. Ma što rekao, neće biti dobro, zamjerit će se jednom ili drugom. Od rana jutra samo se o crtui govori. Dosta mu je crta, dosta mu je zvijeri, riba, mrava. Prokleti crta, prokleti mrav! Najbolje je šutjeti, ne otvoriti usta.

Iznad njihovih glava preleti velika šarena papiga obasjana suncem. Preleti i sjedne na obližnje krušno drvo. Kako je sjela, digla je svoj dugačak rep, istegnula zeleni vrat i spustila, što je više mogla, okruglu crvenkasnu glavu kao da je željela čuti o čemu to govore ljudi u ovo podnevno doba, kad u selu svi rijemaju i spavaju.

Vrač je još uvijek promatrao dječaka i čekao odgovor. Ali je Iteo i dalje uporno šutio i u sebi prokljinao crtua i mrava. Ne sačekavši odgovor, Tefoto se uznenimiri:

— Nije moguće ... Nije moguće da se ne sjećaš zašto mrav nije mogao preći crtua. Zar možda zato jer je bio glup?!

Iteo slegne ramenima ...

— Ne mogu se sjetiti... Eto, ne mogu! Priča . . . Jest! Možda bih se prisjetio kad bih čuo priču ...

— Imaš pravo, Iteo — složi se враč — možda će ti priča pomoći. Slušaj ...!

Jednoga je dana veliki Tikururu bio u lovnu. Lovio je krokodile na jezeru Sung. Lovio, lovio, pa se umorio. Umorio i ogladnio. Legao pod mirisavo sandalovo drvo, nakon što je za ručak pojeo jednog vepra, dva klokana i tri majmuna. Tako sit legne da se odmori, kad eto mrava! Navalili jedan za drugim pa se penju, neki na ruke, neki na noge, neki na trbuh, a dva mrava već su mu do uha doprla! Tad se Tikururu probudi, ljutit šikne mrave, pa se okrene i ponovno zaspri. Jedva što je oči zaklopio, eto mrava opet! Gmižu sa svih strana, uz nemiruju ga, golicaju, a neki ga čak štipnu onim svojim klijevima. Razbjesni se Tikururu, otvori oči pa opet šikne mrave, šikne ih tako da pola odleti u more, a pola ih se nađe na vrhu kokosove palme. Onda Tikururu prstom oko sebe obilježi crtlu, načini kružnicu. Tu crtlu više ni jedan mrav nije mogao prijeći ni uz nemiravati Tikurura, pa se on naspava, odmori i nastavi lov. Do mraka je ubio sedam krokodila i, na povratku u šumi, jednog orangutana. Od onda do danas mravi više ne mogu prijeći crtlu. Takva je volja Tikurura i mravi se pokoriše tome.

Čim je dovršio, Tefoto upita dječaka:

— Znaš li sada ...?

— Znam.

— Sjajno! — razveseli se враћ и дода: — Каži glasno, каži tako glasno да те чјују птице у шуми и људи у селу, каži što možeš гласније зашто mrav nije prešao crtlu!

Iteo posve tiho izusti:

— Crta je zabran ... crta je prokletstvo!

— Tako je! Bravo, Iteo ...! Crta je zabran, crta je prokletstvo! — usklikne враћ, дigne главу, од чега му опет засиљају школјице, подбочи се и побједничким смјешком одмјери Paranu. Не без задовољства, понављао је у себи: — Све сам средио, све сам средио ... дјеčак ће са мном, Iteo је мој!

Zvonjava школјака престраши папигу и она одлети. И док је Iteo немирно тапкао ногом и грчевито стискавао старчеву руку, ljutit što još uvijek pričaju o mravu umjesto da po-

traže gnijezdo rajske ptice, dotle je Parana ostao posve miran. Čak se i nasmiješio. Niti ga je zbulila Tefotova priča, ni Iteovo priznanje. Odmahne rukom kao da tjera dosadne muhe, pa započne ...

— Imaš pravo, Iteo ... na tvom jedrenjaku mrav uistinu nije prešao crtlu, ali to nije zbog volje bogova, zabranu ili prokletstva. Priča o Tikururu i mrvima govori jedno, a stvarnost govori drugo. U zbilji, to s mrvom i crtrom izgleda posve drugačije. To je smicalica, najobičnija obmana koju vračevi i mađioničari izvode kojekuda širom svijeta. Prevara!

— Prevara?! — zaprepasti se Tefoto i užasnut pogleda bubnjara.

— Prevara?! — usklikne Poluguz i izbezumljeno pogleda врача.

— Prevara? — ponovi Iteo, iskosa odmjeri Parana i smrknut upita: — Prevara ...?

— Tako je! Čista prevara! — potvrdi Parana i nastavi:
— Pazi, Iteo . . . ako staviš mrava u krug nacrtan kredom ili ugljenom, svaki će se mrav prvo zbuniti, pa uznemiriti, pa vrludati amo, tamo, ali će uskoro smoći snage i prijeći crtlu. To vrijedi za crnog mrava, za žutog mrava, za šumskog, poljskog, pustinjskog, kućnog ... to vrijedi za sve mrave. Ali, ako uzmeš komadić ugljena pa njime zgnječiš pauka, osobito ako zgnječiš crnu udovico, pa onda tim ugljenom nacrtas kružnicu, ni jedan se mrav neće usuditi prijeći crtlu jer osjeća opasnost, miriše i zna da je pred njim otrov . . . prema tome smrt! Eto u tome su tajna i objašnjenje prevare. Kakav mrav! Kakva crta! Gluparije! Ja sam te, Iteo, jutros podučio — crte su tu da ih ljudi prelaze, da ih brišu, ako treba ... gaze! Ljudi, zvijeri, mrvavi, ribe, ptice ... svi!

Odmah nakon tih riječi Parana upre oči u врача i upita:

— Tefoto, hoćeš li da sada pred dječakom izvedem taj trik s mrvom i crtrom? Ugljen mi je pri ruci, tu blizu znam za crnu udovicu ... hoćeš li?

Iteo izoštri sluh. Čeka, čeka, napregnuto čeka da čuje što će Tefoto odgovoriti, a Tefoto šuti, šuti, šuti.. .! Zašto šuti? Zašto ne odgovori Parani? Ta šutnja ohrabri dječaka i on odluči: — Ostat ču s Paranom! Vrač je moćan i mudar, ali je i Parana moćan i mudar. Eto, ni vrač mu nije dorastao, sjajan je Parana, tu ču ostati!

Tog trenutka zbi se ono čega se Iteo najviše bojao. Potpuno izmijenjenim glasom, glasom neke ptice grabljivice, Tefoto odjednom poviče:

— Iteo . . eo, eo, eo! Pogledaj me u oči, gledaj me u oči, u oči, u oči, u oči.. .! Orohiva te zove, Orohiva te zove! U oči me gledaj, u oči, u oči. . .!

Sve se odjednom u dječaku uzinemiri i potrese od straha i očajanja. Klecnu mu koljena i on se baci na Paranu, čvrsto ga obujmi samo da se održi, da se spasi, da ne padne i ne izgubi svijest. Zagnjuri glavu u starčeva njedra da ne gleda zmijske oči, šare na licu, da ne čuje onaj grabežljiv, prijeteći glas. A Tefoto kao da je to naslućivao, još je odlučnije zahtijevao:

— Gledaj me u oči, u oči, u oči... sa mnom ćeš poći, poći. . . gledaj me u oči, u oči, u oči . . .!

Parana pomiluje dječaka i pokuša ga smiriti:

— Iteo, ne strahuj! Samo ti njega gledaj, pogledaj ga u oči! Dok si pored mene, ništa on tebi ne može. Gledaj ga slobodno, gledaj ...!

I tada započne ples! Strašan, nepodnošljiv Tefotov ples. Iteo ga nije vidio, ali po neprestanom cilinkanju nafukao je što se zbiva. Kao jučer na jedrenjaku, vrač je počeo podrhtavati, tresti se cijelim tijelom, od čega su bez prestanka odzvanjale školjke, a zatim stane poskakivati, udarati nogama o zemlju, razmahivati rukama, u početku polako, pa sve brže i brže. Ona zvonjava, ona tutnjava nogu, muklo dahtanje vračevo, sve to izbezumi dječaka. I kad je Tefoto počeo dozivati: — Iteo . . eo, eo, eo ...! — dječak više nije mogao izdržati, odskoči i svom silinom nagnje kroz zelenilo u šumu, u prašumu! Makar u pandže tigru, makar u ralje krokodilu, makar pod očnjake hapahape, samo što dalje, što dalje od vrača i ovoga pak-

la! Trčao je koliko su ga noge nosile, trčao je koliko je mogao, trčao je dokle je mogao, i kad mu je ponestalo da-ha, a lijane mu splele noge, on padne, ispruži se u paprat i tu se skupi, zgrči i zaplače. Plakao je gorko, tužno i bolno kao što plače strelicom smrtno ranjeno mladunče mravojeda.

Na stazi, u šutnji, svak sa svojim mislima, stajali su Parana, Tefoto i Poluguz. Stajli su dugo, bez riječi, i osluškivali kako Iteo grčevito jeca. Stajali su i promatrali se bez ikakve strasti, bez mržnje, bez htijenja. Onda progovori Parana:

— Eto, Tefoto, što si učinio! Pozdravi Orohivu. Želim da što prije ozdravi. Kaži joj da će se Iteo uskoro vratiti. Vratit će se čim se smiri i prikupi snage.

Vrač se okreće i podje stazom kojom je i došao. Usput je razmišljao i u sebi zaključio: — Parana mora biti kažnjen. Mora! Zatražit će od poglavice da ga kazni i zauvijek protjera iz sela!

Do Parane je sve tiše dopiralo udaranje bubnja:
Tram . . . Taratara tram. Tram . . .! Taratara tram!

VII.

Dan se primicao kraju, ali su pčele još zujale oko cvijeća i odnosile pelud u duplje pune saća i meda. Još su ptice oblijetale oko raslinja, hvatale mušice i u grijezdima hranile mlađe. Neočigled seljana, majmuni su krali banane, a u šumi su mravojedi obilazili mravinjake i zadovoljno mljackali dugim jezicima. Na pučini, pelikani su lovili ribe i neumorno ih trpali u torbu, kako bi noću držemali siti i, ne suviše gladni, dočekali zoru.

Uz kolibu, Parana naloži vatru i zovne Itea koji je na brodiću krpao jedra. Kad se vatra razgorjela, Parana razgrne žeravicu, očisti kamenu podlogu i na užarenu ploču položi očišćena pijetla. Oko njega naslaže banane pa sve pokrije zelenim palminim lišćem i ponovno nagrne žar. Kad se šuma smirila, a na nebu zasjale prve zvijezde, Parana s ognjišta odstrani pepeo, ukloni palmino lišće i golicav miris slasnog pečenja dopre do Itea koji je već sjedio pored Parane.

— Jedi! — ponudi ga starac — krijepi se, prikupljaj snagu, trebat će ti! — Starac otkine pijetlov batak i držeći ga u jednoj ruci, drugom pokaže na nebo i nastavi: — Pogledaj kako večeras nad nama trepere i sjaju zvijezde! Prava noć za pravu priču! Čim sljuštimo pijetla, pričat će ti... pričat će ti... čekaj da se prisjetim koju bih priču odabrao? E, da... koju priču?

Iteo bez sustezanja predloži:

— O Hini! Pričaj o Hini!

— O Hini sam ti pričao neki dan. Zar si zaboravio...? Lukava i zlobna Akahau pretvorila je Hinu u kornjaču i da nije bilo Tikurura... To znaš. Moramo smisliti nešto drugo. Sve što sam znao o Hini, ispričao sam ti.

— Onda o Bolotu! — dosjeti se Iteo.

— O Bolotu...? O njemu sam ti također pričao. Zar si i to zaboravio?

— Nisam zaboravio. Pričao si... jest, ali si mnogo toga prešutio. Eto, nisi mi rekao, kad uvečer Boloto zagrli

sunce i krene s njim u dubine, što bude s njegovom pirogom? Zar je vjetar i valovi ne odnesu i kako je moguće da Bolo to baš svakoga jutra opet pronađe pirogu? Ne mogu to vjerovati! Zatim . . . Dubine! Kazao si da je sunce odvelo Bolota na morsko dno u svoje kristalne dvore i tu da su jeli, pili i ljubili se cijelu noć. To što su jeli, pili i ljubili se ... neka! Ali mene zanima i muči ... kako se Boloto mogao spustiti u dubine i to sve do morskog dna! Zar ne postoji granica do koje čovjek može zagnjuriti? Ja sam toliko puta pokušao otvorenih očiju zaroniti i u moru doseći crtlu koja u dubini dijeli svjetlost mraka, ali mi to nikada nije uspjelo. A Boloto? Gozbuje na dnu mora i šepiri se u kristalnim dvorima! Kako? Zar je dobio škrge? Zar je postao riba?

— Ne, nije se Boloto pretvorio u ribu — odgovori Parana, digne prst da upozori dječaka na ono što slijedi, pa nastavi: — Boloto je prešao crtlu!

— Ma koju crtlu ...?! — uznemiri se dječak — zar nisi čuo koliko sam puta i ja pokušao prijeći tu crtlu? Ne mogu! Zaronim, ronim, a tad mi ponestane daha i moram se vratiti na površinu!

Jedva primjetno starac se osmjejhne i objasni dječaku:

— Crta koja u moru pokazuje do koje dubine dopire svjetlost i crta o kojoj ja govorim, nisu iste crte. Nisu!

— Iteo ... sjećaš li se one crte ... sjećaš li se Waitapu?

— Waitapu?! smrkne se dječak, nabora čelo, skutri se, uvuče ramena, posve se izmijeni i glasom, obojenim strahom, nastavi: — Ne spominji Waitapu! Prokleta Waitapu! Moj se otac zagledao u Waitapu, krenuo je na Waitapu i zbog Waitapu izgubio život!

— Nije istina! — usprotivi se žustro Parana i vidljivo uzbuđen ponovi: — Nije istina! Ti si ribar, živiš od ribarenja, nikad ti ranije nisam htio govoriti o smrti tvog oca. Bojao sam se da se ne prestrašiš i da zauvijek ne napustiš more. Slušaj me, Iteo! Tvoj otac, Ruru, nije izgubio život na Waitapu već na Rotongi, na onoj istoj Rotongi gdje

ti udičariš svakog jutra. Tamo, a ne na Waitapu! Njemu je život oduzeo strašni sabijan Totamboko. Totamboko je na Rotongi jednog jutra progutao udicu, Ruru je samo na trenutak bio neoprezan, struk udice bio mu je vezan oko ruke i to je bilo kobno! Našao se u moru. Sabijan ga je zauvijek povukao u dubine gdje mu tijelo i sada počiva, duša mu se preselila u Havvaiki, a jedrenjak su podvodne struje vratile blizu pristana gdje su ga seljani otkrili, dovukli do obale i predali Orohivi. Vrač je smrt tvog oca povezao s Waitapu kako bi što više uplašio ljude. Nikada tvoj otac nije bio na Waitapu, nikad! Jest, on je ponekad promatrao Waitapu, ali njega nije mučilo što je s onu stranu Waitapu, pušu li ondje vjetrovi kao na kopnu, postoje li neka nemani koje čuvaju Waitapu, koliko ih ima i jesu li stoglave? Njega to nikada nije zanimalo i zato nije ni želio otići na Waitapu. Ali ti, Iteo, ti si drugačiji, tebe sve zanima i ti ćeš jednoga dana dignuti jedro i isploviti na Waitapu da se uvjeriš i doznaš ... ima li tamo riba? Kojih i kakvih riba? Ima li tamo ptica? Kojih i kakvih ptica? Ima li uvala, zatona i pogodnih pristanistišta. Jednoga dana ti ćeš otići na Waitapu, otići ćeš sigurno, jer te onamo srce vuče . . .

Iteo tiho izusti: — Ne mogu, ne smijem . . . Waitapu je crta, Waitapu je zabran, Waitapu je prokletstvo!

Parana žalosno i bespomoćno pogleda dječaka. Zar Iteu zaista nema pomoći? Zar mu baš ničim ne može osvježiti sjećanje na Waitapu? Zar će vračev napitak biti djelotvoran sve do dječakove smrti? Prokleti Tefoto!

Pomisao na врача iznenada nabaci Parani zanimljivu usporedbu i njega zagolica misao — kad je Tefoto želio podsjetiti Itea zašto hapahapa ne prelazi crtu, ispričao je zgodu kako je Tikururu užgajao koze ...! Kad je Tefoto želio podsjetiti Itea zašto mrav ne prelazi crtu, ispričao je zgodu kako je Tikururu na jezeru lovio krokodile pa se umorio, legnuo ...! Zašto Parana ne bi...?! Možda bi Iteu baš to pomoglo! Ne gubeći trenutka, Parana započne luka vovo izdaleka . . .

— Kaži mi, Iteo, zašto mjesec svakoga dana sve kasnije izlazi na nebu?

Iteo se na trenutak zbuni, pa se zamisli i prizna:

— Nisam to primijetio ... ne znam.

Parana nastavi:

— Ti si ribar, valjalo bi da to znaš. A reci... znaš li zašto pingvini ne mogu letjeti?

— Pingvini . . .?

— Da, pingvini. To su ptice, a ne mogu letjeti. Znaš li zašto?

— Ne znam.

— A znaš li zašto se more svakoga dana u dva maha diže i spušta?

— Ne znam — iskreno prizna Iteo i nemoćno slegne ramanima.

— E, kad ne znaš, slušaj! Slušaj priču iz koje ćeš doznati ne samo to što sam te pitao o mjesecu i pingvinima, o dizanju i spuštanju mora, već ćeš doznati još mnogo, mnogo toga!

I tad se glas Paranin stopi sa žamorom mora i s onom tajanstvenom svirkom frula koju u to doba donosi vjetar s dalekih i mračnih planinskih visova . . .

Nekoć, u davnina, davana vremena, veliki i moćni Tikururu pozove k sebi Mjesec i reče mu: — Moja žena Akahau tvrdi da se naša kći, prelijepa i mila Wa, svake večeri potajice s nekim sastaje. Ne mogu to vjerovati jer je moja kći dobro odgojeno i poslušno dijete, koje do sada nikad ništa nije učinilo bez znanja svojih roditelja. Ti si nebeski pastir, skitaš kojekuda pa ti naređujem da potajice pratiš moju kćer i ako što primijetiš, požuri k meni!
— Uskoro mjesec potraži Tikurura i otkrije: — Tvoja žena Akahau govori istinu. Sjajna zvijezda Tapu, koja je odskora doskitala na naše nebo i tvoja kći, prelijepa i mila Wa, svake večeri odlaze zagrljeni i provode noć ljubeći se skriveni u Mlijecnoj Stazi! — Zaprepasti se Tikururu. Nikako nije mogao vjerovati u ono što je čuo. Stotinu puta pitao je sam sebe — daje li moguće?! Nikako da se smiri. Dugo je razmišljao što bi učinio, a tad se odluči.

Pozove k sebi prelijepu i milu Wa, pa joj reče: — Kćeri moja, je li tebi poznato da je Tapu zvijezda Sjevernog, a ti da si zvijezda Južnog neba? Je li tebi poznato da sam prije mnogo godina vodio težak rat s Oateom, kraljem Sjevernog neba? U tom sam ratu izgubio sedam tisuća svojih najboljih vojnika, sedam tisuća mojih zvijezda ugasnulo je i zauvijek nestalo s mog neba. Isto toliko tisuća izgubio je Oateo, kralj Sjevernog neba. Od tada se ni jedna zvijezda Sjevernog neba nije usudila približiti Južnom nebu, a sad čujem da se ti i zvijezda Tapu sastajete svake noći! Ne mogu vjerovati i zato sam te pozvao da čujem što je istina! — Tada prelijepa i mila Wa progovori: — Veliki i mudri oče, sve što si rekao, menije poznato i sve što si o meni čuo, istina je. Ja sam zavoljela zvijezdu tuđeg neba, zavoljela sam Tapu, najljepšu od svih zvijezda, ne mogu bez nje živjeti, ni ona bez mene i samo nas smrt može rastaviti! — Ove riječi rastuže Tikurura, on se zabrine i uplaši pri pomisli da bi mogao izgubiti prelijepu i milu Wa, koju je beskrajno volio. Dugo je razmišljao što mu je činiti, a tada se odluči i reče: — Kćeri moja, prelijepa i mila Wa, ako je twoja ljubav tolika da bez nje ne bi mogla živjeti, ne preostaje drugo već da se i nadalje družiš sa zvijezdom Tapu, ali pazi da za tu ljubav ne dozna twoja majka, Akahau, koja je u posljednje vrijeme postala veoma lukava i zlobna žena!

Dugo i sretno živjeli su u potaji zvijezda Južnog neba, prelijepa i mila Wa i blistava zvijezda Sjevernog neba, Tapu. Ali jednom zgodom, dok je Tikururu bio na zemlji i u prašumi lovio divlje svinje, njegova žena, lukava i zlobna Akahau, poprimi lik bijelog faetona, raširi krila i krene u noć ne bi li negdje otkrila s kime se to sastaje i gdje se to krije njezina kći. Nadletjela je cijelo nebo ali nigdje nije otkrila prelijepu i milu Wa. Tada se Akahau posluži lukavstvom, približi se Mjesecu i reče: — Prijatelju, kaži mi s kime se sastaje i gdje se krije moja kći, prelijepa i mila Wa? Želim je iznenaditi i pokloniti joj zlatan prsten da ga preda svom dragom. Zauzvrat, nagradit će te tako što će ti dopustiti da svakoga dana spavaš duže, prije negoli se uvečer kao pastir pojaviš na zvijezda-

7iom nebu! — Prevari se Mjesec, obradova se obećanju lukave i zlobne Akahau i otkrije sve što je znao. Akahau pobjesni, naočigled Mjesecu pretvori se u crnog orla i odleti. Tada tek Mjesec shvati kakvo je zlo učinio, poboja se Tikurura i pozuri da ga o svemu obavijesti, ali ga nigdje nije mogao pronaći. Lukava i zlobna Akahau pozuri nad Mliječnu Stazu i baš kad je prelijepa i mila Wa bila u zagrlijaju svog dragog, iznad sebe primijeti orla! — Jao! — poviće uplašena — eto moje majke! — Htjela je bilo kamo pobjeći ili se ma gdje sakriti, ali nije dospjela. Ogoromnim kandžama crnog orla Akahau zgrabi oboje zaljubljenih. Neko je vrijeme kružila među zvijezdama, a tad se odluci, odnese ih nad pučinu, tu ih prokune i spusti u more. Prekrasna i mila Wa i sjajna zvijezda Tapu, strmoglave se u beskrajne dubine i po želji lukave i zlobne Akahau, pretvore se u otoke koji su jedan drugome jedva bili na vidiku! Tada prelijepa i mila Wa gorko zaplače, shvativši da nikada više neće biti pored svog dragog. Dugo je tako plakala i ronila suze sve dok njezini jecaji nisu doprli do pingvina koji su u ono doba letjeli kao i sve druge ptice. Sažale se pingvini nad sudbinom preligepe i mile Wa, dozovu jedni druge, skupe se iz čitava svijeta i zajedničkim snagama pokušaju primaknuti otoke jedan drugome. Sve je to iznad oblaka promatrala lukava i zlobna Akahau, pa kad je vidjela da pingvini uistinu primiču otoke, razbjesni se i prokune ptice. Tog trenutka pingvini izgube perje, padnu u more i nikad više nisu mogli poletjeti.

Kad se Tikururu vratio iz lova i doznao što se dogodilo, pun srdžbe poviće: — Akahau, što si uradila, prokletnice! — Odmah zatim naredi kitovima da se skupe i da spoje otoke kako znadu i umiju. Kitovi to jedva dočekaju, dojure sa svih strana, veselo štrcnu uvis vodu i zrak, pa se prihvate posla. Uz oba otoka podmetnu svoja snažna leđa pa zavitlaju ogromnim i moćnim repnim perajama i, gle čuda! Otok Tapu i otok Wa, ma koliko da su bili veliki, visoki i udaljeni jedan od drugoga, odjednom se pokrenu i uskoro se nađu jedan pored drugoga. Zvijezda Tapu i prelijepa i mila Wa, sretni što su opet zajedno,

pruže si ruke i baš kad su htjeli da se ponovno zagrle, opazi ih Akahau i poviće: — Tikururu, čuj me dobro! Tapu je sin Oatea, kralja Sjevernog neba zbog kojega smo izgubili sedam tisuća ratnika, sedam tisuća blistavih naših zvijezda! — Pa što onda?! — odgovori joj Tikururu. — Njegov je otac, Oateo, također izgubio sedam tisuća svojih ratnika, sedam tisuća blistavih zvijezda! Želim da otoci Tapu i Wa odsada pa do vječnosti budu zajedno jer je u mome carstvu ljubav jača od mržnje! — Ali je u mome srcu mržnja jača od ljubavi! — poviće Akahau i zaprijeti: — Na twoju riječ oprostila sam Hini, pa više nije kornjača. Svojoj kćeri neću! Ako Tapu i Wa i dalje budu živjeli zajedno, ja će na pašnjacima poubijati sve twoje koze, u šikarama sve mravojede, u šumama divlje svinje i majmune, sve što voliš loviti, sve će poubijati! — O luda i lukava ženo — dovikne joj Tikururu — kad si već toliko zlobna i moćna, neka ovaj put ne bude niti na moje, niti na twoje! Neka Tapu i Wa pola dana budu zajedno, neka se grle koliko želete, a tad će narediti moru da se digne i da ih rastavi. Jednako tako neka se pola noći miluju do mile volje, a drugu polovicu noći neka ih more opet razdijeli! — S time se složi i pomiri lukava i zlobna Akahau. Wa i Tapu ostadoše zajedno sjedinjeni i u znak ljubavi spojiše svoja imena pa tako od Wa i Tapu nastala ... Waitapu!

Mjesec je već davno odskočio i svuda se prostrla tiha, blaga, topla, tropnska noć. Poneka riba iskoči i pljusne u vodu, poneka osamljena ptica ispusti tajanstven krik.

Dovršivši priču starac, nakon kratke šutnje, uz dahne pa još jednom ponovi: — . . . I tako nastala Waitapu . . . Waitapu ...! — i te riječi dopru do Itea kao neka tiha, daleka jeka.

Na ognjištu, kraj kolibe, dogorjela je vatrica. Ispod pepela jedva tinja žar. Svuda naokolo prosipa se mjesecina. Odsjaj srebra, odsjaj zlata. Parana upita:

— Iteo, znaš li sada zašto Mjesec izlazi svakog dana sve kasnije?

- Znam! — bez sustezanja odgovori dječak. — To ga je nagradila Akahau jer je izdao prelijepu i milu Wa.
- Tako je. A zašto pingvini ne mogu letjeti?
- Prokletih ih lukava i zlobna Akahau!
- Vrlo dobro! A zašto se more svakog dana diže i spušta?

— To je volja velikog i mudrog Tikurura.

- Odlično! Iteo, ti si sjajan đak! Sad mi još samo kaži... sad mi još kaži Waitapu? Znaš li što je Waitapu?

Iteo zatvori oči i kao za sebe ponovi: — Waitapu ...?!

- Njegovo je lice podrhtavalo i mijenjalo boje kao kad se usred dana sukobi moćno sunce s bijesnom olujom. Iteo se mučio, uporno je prekopavao po pamćenju, upinjao je sve svoje snage da se prisjeti. Waitapu...?! Odjednom smisao te rijeći, kao zamagljena slika, zatreperi negdje na rubu njegove svijesti i dječak još uvijek zatvorenih očiju, otvori usta kao da će nešto reći, ali glasa nije bilo. S napregnutom pažnjom Parana je promatrao dječaka i sa strepnjom očekivao hoće li Iteo progovoriti. Kad bi samo znao, kad bi samo naslutio kako pomoći dječaku?

I tad se javi glas! Iteov glas! Parana od uzbuđenja zadrži dah. Neko su vrijeme Iteova usta sricala nerazumljive riječi, a tada Parana začuje, iako posve tiho, ali jasno i razgovijetno:

— *VWaitapu...! Daleko na pučini... proteže se ... rijetko vidljiva... najčešće zaogmuta sumaglicom ... tajanstvena, nikad nikome dostupna VJaitapu ...!*

Iteo otvori oči! Njegovo lice ozari radostan smiješak i on, sad već svjestan svega što se zabilo, pobjedonosno, vedrim i čvrstim glasom nastavi: — *oštih zupčastih vrhova što se plave u daljini i prijeteći se propinju do neba, vječito ogrnuti, sivim, tmurnim oblacima... To je Waitapu!*

Iscrpljen od svega što se zabilo, sretniji od bilo koga na svijetu, Parana još jače prigrli i stegne dječaka. Ostali su tako u zagrljaju bez riječi, dugo, dugo, obojica smirenici u toploj noći pod raskošnim plaštem beskrajnog zvjezdanoг neba.

VIII.

Noć već na izmaku, a zvijezde još u sjaju! To je doba kad se rosa toči, natapa i krijeći biljke i drveće, doba kad se ptice bude i prije pjeva, zatvorenih očiju, vrpolje u grijedima, doba kad se opake šumske zvijeri vraćaju oprezno na svoja ležišta, doba kad u selu ustaju ribari i još mamurni žure na pristan brodićima.

Iteo je već na moru. Pod jedrima siječe valove, drži kormilo, promatra zvijezde i brazdi da se još prije svitanja nađe iznad podvodne visoravni zwane Rotonga gdje je uvijek bilo i bit će riba u izobilju. Još za života učio ga Ruru: — Sine, kad ti svjetla iz koliba u selu budu točno po krmi jedrenjaka, a zvijezda Ata, koja je na našem nebu uvijek na istom mjestu, dakle, kad ti Ata bude na vrhu jarbola, a zvijezda Oniks na lijevom boku, jednako udaljena od zvijezde Itu na desnom boku, ti ćeš znati da si iznad grebena Rotonge i tu ćeš spustiti sidro. Lovit ćeš gdje je udičario tvoj otac, tvoj djed, tvoj pradjed i ljudi će u selu govoriti: — Iteo ... ti si pravi ribar!

Sad Iteo promatra zvijezde i žuri na Rotongu.

Mjesec je na nebu dva puta izmijeno svoje lice otkako se Iteo vratio u selo. Posjetio je poglavicu, posjetio je vratča, poklonio se jednom i drugom i nastavio život. To, da u njemu više ne djeluje otrovni napitak, da mu se vratila svijest o Waitapu, te da će uskoro pokušati odjedriti s onu stranu Waitapu, o tome šuti kao zaliven. Nikome ni riječi! Samo Iteo i Parana, samo starac i on!

Svoju baku Orohivu nije zatekao živu. Izdahnula je prije njegova dolaska. Njezino je mrtvo tijelo ležalo tri dana i tri noći u šumi na gomili isječena drveta, a četvrtog je dana došao Tefoto i zapalio lomaču. Orohivino tijelo je izgorjelo, vjetar je odnio pepeo, i njezina se duša preselila u Havvaiki, kamo će duša Iteova također stići jednoga dana. Koliba u kojoj je živjela Orohiva, ostala je pusta. Budući da Iteo u času smrti, nije bio pored starice, njemu je zabranjeno dirnuti sve što je pripadalo Orohivi. Tabu!

Tu je, stigao je! Po krmi jedrenjaka još su tinjala svjetla seoskih koliba u kojima noću vječito gore luči zbog straha pred zlim dusima. Na vrhu jarbola ugnijezdila se zvijezda Ata, na desnom boku zvijezda Itu i na lijevom Oniks u jednakom razmaku. Sidro! Iteo požuri na pramac, spusti na konopu vezan poveći kamen, skine jedro i smiri jedrenjak.

U šturom osvjetljenju, mirno i bez žurbe pripremao je udice. Iteo je za mamac upotrebljavao zmijolikog morskog crva kojega je još živa isjeckao na komadiće i odmah stavljao na udicu da svojim posljednjim trzajima što brže privuče ribu. Udica je uvijek morao imati u izobilju jer su ih ribe često kidale ili progutale i odnosile. Otac ga je naučio kako se harpune i udice izrađuju iz kostiju, a njih je bilo napretek zahvaljujući ogromnom plavom kitu koji se nasukao i uginuo blizu sela na obali.

Otac ...! Sve što Iteo umije, naučio ga je Ruru. Onog jutra kad je posljednji put isplovio, baš na ovu istu Rotongu, zabranio je Iteu da ga prati. Da li je predosjećao . . .? Smrt...! Nitko se ne čudi što Iteo lovi ribe, a hapahapa životinje. Smrt lovi ljude. Ništa neobična. Orohiva se preselila u Havvaiki. Da li ribe i zvijeri poslige smrti također sele u neki svoj Havvaiki? Havvaiki...! Gdje se nalazi taj Havvaiki? Iznad oblaka? Na dnu mora? S onu stranu Waitapu? Da li u Havvaiki odlaze duše mrtvih ili i živ čovjek može upasti u Havvaiki? Ako može, što bude s njim? Da li mrtvi u Havvaiki također imaju svog врача i poglavicu? Pitanja, pitanja, pitanja ...!

Zarumenjelo se nebo. Sviće. Sunce tek što nije provrilo. Iteo se prisjeti — sad se Boloto posljednji put u moru grli sa suncem i dok sunce izronjava i kreće na svoj dnevni obilazak neba, Boloto skače u pirogu, diže jedro, vesla, žuri, žuri... da uvečer na vrijeme dočeka sunce na zapadu, da ga dočeka i prihvati u zagrljaj! Kako mora da je sretan Boloto! A što će Iteu donijeti današnji dan? O, da . . . donijet će mnogo! Svako svitanje Itea približuje Waitapu! Prije nekoliko dana rekao mu je Parana: —

Krenut ćeš one večeri kad se pun mjesec pojavi na nebu, a njegova pratilja, sjajna zvijezda Teumara, bude nadohvat ruke zvijezdama Velikog Mravojeda! Ni dan prije, ni dan kasnije! Te noći, i samo te noći, struje između otoka Wa i Tapu bit će povoljne, voda visoka, a prolaz u slobodno more moguć ako budeš uporan i hrabar! — Za upornost i hrabrost Iteo ne brine. Mjesec! Noćas je čeznutljivo promatrao nebeskog pastira. Već je kao bundeva. Tek što nije pun, a njegova pratilja, zvijezda Teumara, vidno se primakla zvijezdama Velikog Mravojeda. Još svega dvije, tri, noći i onda ...! Tko sretniji od Itea! Samo ...? Samo ...?! Iteo se smrkne. Hoće li u tih još nekoliko dana uspjeti sačuvati tajnu koju je do sada tako brižljivo krio? Hoće li to moći sutra? Sutra! Sutra je proslava dana plodnosti što se svake godine održava u čast velikog i moćnog Tikurura. Na toj proslavi neće moći izbjjeći susret s Tefotom. Pri pomisli na Tefota, Iteo se uznenmiri. Hoće li smoći snage pogledati врачу u oči? Ne, ne . . . samo što dalje od Tefota! Što dalje od njegovih tajanstvenih šara, što dalje od nepodnošljiva cilinkanja njegovih školjaka! Vrač...! Kako to da враč sve do sad nije otkrio što Iteo sprema? Eto, nije. Pa kakav je on враč? Ako враč sve može i sve zna, kako mu je promaklo da Iteo više ne robuje njegovom čarobnom napitku? Zar ne zna ni to da za Itea Waitapu više nije tabu? Eto, na sreću Iteovu, ne zna ni to. Možda mu je sve to promaklo zato što Iteo uporno izbjegava da bilo gdje sretne Tefota. Izbjegava njegove oči, njegove zelene zmijske oči u kojima valjda počiva sve znanje i sva moć Tefotova. Kad bi враč znao što Iteo sprema, prokleo bi ga, pretvorio bi ga u štakora ili bi ga otrovao i oduzeo mu život. Hawaiki!... Zar Iteo sutra baš mora biti na svečanosti? Nema izbora, mora! Sve što je živo u selu, od pamтивјекa prisustvuje svetkovini. Mora i on. Izuzetka nema i nikad ga nije bilo. Iteo će ipak pokušati nekako se spasiti. Pomiješat će se među seljane i sakrit će se negdje daleko od poglavice, врача i žrtvene lomače. Kao zmije čuvat će se očiju i pogleda Tefotova! Jedino će tako spasiti tajnu, jedino tako sačuvati život!

Dan se već objavio i otkrio lice kopnu i moru. Brojna jata pelikana, kormorana i galebova započela su lov. Vjetrić užgibao valove, a bijele kreste, kao cvjetovi hibiskusa, ukrasili pučinu.

Iteo spusti udice. Oko jedrenjaka uskipi more. Ribe grizu kao mahnite. Tenge, okade, tiniti, renatapu, bijele tune . . . Jednu za drugom vadi Iteo i baca u košaru do svojih nogu. Neka. Sutra je svetkovina plodnosti, neka je riba, neka je što više riba!

Teško je reći koliko bi riba tog jutra Iteo izvukao da u blizini jedrilice ne opazi kako na valovima plutu kornjača! Kornjača je bila mala, svega kao dva, tri, kokosova oraha. Na oklopu je imala crne, žute i na vrhu crvenu pločicu, što još većma iznenadi dječaka. Crvena pločica! Kornjaču s takvim oklopom nikada ranije nije vidio! Za dužinu jedrenjaka kornjača je bila udaljena od dječaka i tko zna otkada je tu već bila, a da je Iteo nije primijetio. Kako je opazi, sijevne mu u sjećanju — Hina! To je Hina! — i on brzo izvuče udice, pa se pun neke nenadane sreće nasmiješi i započne glasno: — Dobro jutro, ljepotice! Dobro jutro . . ! Ja sam Iteo . . ribar! Iteo! Ne boj se! Ja nisam ni Ainu, ni Kaikai, ni Totamboko! Ja sam Iteo . . dječak! — Tu malo zastane, ne skidajući pogled s kornjače, pa nastavi . . — Ti si malena, ali vrlo lijepa! Ti si uistinu lijepa! A kako ti je samo oklop raskošan! Kaži... kaži, ljepotice, priznaj, jesli ti Hina? Hina, kći nepreglednog i silnog Oceana? — Kornjača se i dalje zibala na valovima i radoznalo promatrala dječaka. Iteo nastavi: — Znam da si pošla u svijet odabratи muža ali kako ćeš ovako . . s oklopom!? Zar te lukava i zlobna Akahau nije oslobodila prokletstva? Kaži, ljepotice, mogu li ti pomoći? Dođi bliže! Ne boj se, dođi, dođi! — Kao da je razumjela ljudske riječi, kornjača dopliva posve do jedrenjaka. Sad su njezine crne i žute šare na oklopu pred Iteovim očima blistale obasjane suncem. Crvena nadasve! Iteo primijeti da kornjača neprestano žmirka i to ga još više razveseli. Poželi da je pomiluje, ali se zabrine . . hoće li se kornjača prestrašiti ili će ga možda ugristi? Ohrabri se ipak, podigne

ruku, a kornjača, kao da je slutila što dječak namjerava, spusti glavu i dozvoli mu da ispunи želju. Iteo samo što ne izludi od sreće. Kornjača odjednom izvuče glavu iz oklopa koliko god je mogla, podigne je, uspravi i jedva primjetno otvori usta. To zbuni i zabrine Itea. Možda mi ona hoće štogod reći? Možda me želi pozvati u dubine, u svoje podvodno carstvo? Ili je možda bolesna, ili gladna? Iteo odabere u košari jednu manju tengu i pruži je kornjači. Kornjača bez sustezanja prihvati ribu. — Bravo, ljepotice! — ushićeno uzvikne Iteo, pun sreće i radosti zbog svega što je jutros doživio. — Da je dignem na jedrenjak? Kad krenem na Waitapu, zar ne bi bilo lijepo imati pored sebe još nekog i ne biti sam? — Pogleda pramac. Uz jedra je stajala cijela hrpa tape koja mu ponekad zamjenjuje jedra, a najčešće služi kao ležaj. Tu bi kornjača mogla mirovati, tu bi je mogao smjestiti i prepustiti joj ležaj. Biла bi slobodna, sita, plivala bi koliko bi htjela, a Iteu bi uljepšavala dan. Da to bi za nju i za Iteu bio život! Iz košare dohvati još jednu tengu da ugosti prijateljicu, ali se kornjača odjednom uznemiri, hitro spusti glavu i zaroni što je brže mogla. Iteo je sa zaprepaštenjem gledao kako njeni obrisi nestaju u dubini. Nije mogao vjerovati. Ta, što se dogodilo? Što?! Čime je povrijedio, čime je prestratio kornjaču? Nije našao odgovor. Pogleda nebo, da nije Ainu ...? Ne, crnog orla nigdje. Onda se osvrne desno, lijevo i tad opazi ... ogromnu barakudu! Užas! Ta strašna ribetina koja u vodi napada sve živo, prikrala se neopazice do krme jedrenjaka. Kao cjepanica leži na nevelikoj dubini, zloslutna kao strijela, opasna kao ubojito kopljje! Duguljasta usta, snažne ralje, sivo izduženo tijelo, tamne pruge ... da, to je ona, to je barakuda, grabežljivija od morskog psa, krvožednija od ulješure glavate! Gledajući barakudu Itea ispuni gnjev, spopadne ga takva srdžba da bez razmišljanja dohvati harpun, zaleti se prema krmi i svom silinom baci harpun u pravcu barakude. Pogođena, barakuda jednim trzajem slomi harpun i nestane kao bljesak munje. Iteo, ne bez zadovoljstva, pomisli: »Ovu sam grabežljivku kaznio ... dobro sam je sredio, sad još

samo da otkrijem kornjaču.« Ali kornjače nigdje. Uzalud je Iteo čekao hoće li se negdje pojaviti šaroliki oklop, uzalud, je pogledom pretraživao svaki val, uzalud je dozivao svoju ljepoticu. Kornjači ni traga.

Sunce je već odskočilo, ribe u košari mogle bi se usmrđjeti. Iteo shvati da se mora vratiti. Tužna srca izvuče sidro, digne jedro, još jednom pogledom zaokruži pučinu, pa kad nigdje ne opazi kornjaču, krene. Putem je neprestano razmišljao . . . zašto je pobjegla?! Zar se i pored oklopa boji barakude? Doduše, dok kornjača pliva, njezine su noge, glava i rep izvan oklopa. Da, to je istina. Barakuda je Teuri odgrizla dva prsta, zašto ne bi kornjači odgrizla rep? Jest, to je moguće, ako je to bila obična kornjača. Ali ako je to bila Hina, zašto je zaronila? Hini-kornjači nisu mogli nanijeti zlo ni Totamboko, ni Ainu, ni Kaikai, pa joj valjda ne bi mogla nauditi ni barakuda. Najvjerojatnije to ipak nije bila Hina. Morat će razgovarati s Paronom. Ako i nije bila Hina, možda je u obličju kornjače doplivala neka podvodna vila, možda je donijela kakvu poruku, upozorenje ili molbu? Svakako mora požuriti Parani da čuje što on misli o kornjači koja na vrhu oklopa ima crvenu pločicu!

Približio se kopnu. Još izdaleka primijeti da na pristanu ima mnogo seljana koji ga očekuju. Čim je vezao jedrenjak, iznese na palubu košaru, istrese ribu, svrsta je po veličini i prepusti kupcima da odabiru. Prije Poluguza i Šibe na brodić stupi lovac Sahi i upita:

- Pa, gdje si... ?!
- Zadržala me kornjača! — spremno odgovori Iteo.
- I.. ? Gdje je kornjača? Da vidim!
- Ode. Prestrašila je barakuda!
- A barakuda ...? Jesi li barem nju?
- Jesam. Slomila i odnijela mi harpun!
- Neka, ipak si je zviznuo! — nasmiješi se Sahi pa nastavi: — Jučer sam ranio divlju svinju ... i ode! Doći će druga. Tebi barakuda, meni svinja ... Da vidim što si nam jutros donio?

Čim je zamijenio posljednju ribu i ostao sam, Iteo odveže brodić, otisne se od pristana, podigne jedro i isplovi Parani. Nedugo zatim sjedili su uz pramac nedovršene piroge, zaštićeni od podnevne žege gustim lišćem kokosovih palma. Šuma, natopljena omarom, rijetko bi se glasala. Zvijeri su drijemale, ptice zijevale, tek bi kreštanje papiga ili dreka svadljivih majmuna prekidala tišinu. Na travi, pored Parane, ležalo je sedam crvenkasto-žutih tikava, zvanih kimi, čija je osušena kora bila otporna na udarce pa su ih seljani upotrebljavali kao čupove. Uz tikve, nabačeno je u gomilu tridesetak kokosovih oraha i do oraha zamotak, novo jedro sašiveno od tape. Parana započne:

— I tako ... video si kornjaču! Zbunjen si, ne znaš je li to bila Hina ili neko drugo biće iz podvodna svijeta?

— Istina! — prihvati Iteo — otvorila je usta kao da će nešto reći i baš tada ... barakuda! Možda mi je kornjača htjela prenijeti neku poruku, možda je bila izgubljena ili bolesna? Veliš, siguran si da nije Hina?

— Siguran. Lukava i zlobna Akahau morala je, po na-ređenju velikog i mudrog Tikurura, skinuti prokletstvo i oslobođiti je oklopa. Hina nije više kornjača. Slobodna kao što je bila, skiće se i luta svijetom ...

— Traži muža?

— Jest, traži muža ... a kornjača koju si sreo, sa crvenom pločicom na vrhu oklopa, moram ti reći, to je jedno veliko, veliko siroče! Imao si pravo, ona je nosila poruku, ali poruku namijenjenu meni, a ne tebi. Za dva dana trebalo bi da isploviš na Waitapu ...

— Ne brini! Ja ћu isploviti, ma kakvu ti poruku primio! — čvrsto i odlučno izjavи dječak.

— Čekaj ... ne žuri! — upozori Parana, rukom pokaže na tikve pa nastavi: — Znam da ćeš isploviti. Tebi za popudbinu prikupio sam ... vidi! U onim su tikvama pitka voda, soja, slatki krumpir, plodovi krušnog drva, sušena riba, klokanovo meso ... Eno, gomila kokosovih oraha. Prije nekoliko dana, dok si spavao, provjerio sam tvoj brodić, očistio podvodni dio od školjaka, učvrstio ležište

jarbola, ojačao kormilo, čak sam ti sašio i novo jedro, samo da što bolje opremljen kreneš na dalek i opasan put. Ipak, prije negoli isploviš, htio bih da čuješ još jednu priču.

— O Hini...?! — brže-bolje upita Iteo i zakrijese mu se oči.

— Ne, nije o Hini. To je priča o Arubi i kornjači. Jesi li već čuo tu priču?

— O Arubi i kornjači...?! — začudi se dječak, smrkne mu se lice i prizna: — Ne, nisam, Aruba ...? Je li to ptica, riba ili zvijer?

Parana odgovori:

— Ni ptica, ni riba, ni zvijer. Ako nisi čuo, slušaj! Naučit ćeš štogot o nemanima koje žive u moru, a doznat ćeš nešto i o sudbini kornjače koju si jutros sreo.

Iteo se smiri i zadovolji tek da kaže: — Ti znaš kako rado slušam tvoje priče. Hajde ... počni!

Davno, davno, prije negoli je Kaikai postao gospodar morskog dna, a Totamboko gospodar pučine, živjele su u dobinama orijaške lignje, lignjuni. Svaki je lignjun dugaćak oko pedeset lakata, a težak koliko stotinu divljih svinja! Ta strašna neman ima usta naoružana koščatim kljunom, a na dugim hvataljkama britke čaporke kojima sijeće i trga sve što dohvati. Nepregledan broj orijaških liganja pojeo je sve oko sebe, i nemajući što jesti, jer ničeg više živog nije bilo oko njih, lignjuni se skupe, iscrpljeni, iznemogli, gladni. Nisu znali što bi! Na drugoj strani svijeta, u nevelikim morskim dubinama, živjelo je mnoštvo ulješura. Svaka je ulješura dugačka kao stablo sandalova drveta, a teška koliko stotinu uhranjenih veprova! Usta ulješure naoružana su nebrojenim oštrim Zubima kojima sijeće i trga sve što dohvati. Nepregledan broj ulješura pojeo je sve oko sebe i, nemajući što jesti, jer ničeg više živog nije bilo oko njih, ulješure se skupe, iscrpljene, zabrinute, gladne. Ni one nisu znale što bi! Jednoga dana Aruba, koja je predvodila proždrljive lignjune, reče: — Ostanemo li ovdje, krepat ćemo od gladi!

Hajdemo bliže suncu. Možda ćemo na površini naći hrane i preživjeti! — U isto vrijeme Utaheo, koji je predvodio krvožedne ulješure, reče: — Ostanemo li ovdje, kreat pat ćemo od gladi! Hajdemo u dubine, možda ćemo naći hrane i preživjeti! — To rekoše, pa se prvo lignjuni, pod vodstvom Arube, svrstaju u bojne redove. U prvom redu bilo je deset tisuća lignjuna, u drugom dvadeset, u trećem trideset tisuća nemani! U isto vrijeme, pod vodstvom Utaheia, svrstaše se ulješure. U prvom redu bilo je deset tisuća ulješura, u drugom dvadeset, u trećem trideset tisuća nemani! Krenuše u isti čas, a da lignjuni i ulješure nisu znali jedni za druge. Plivali su neprestano dva dana i dvije noći, a treći dan u zoru, na pola puta između morskog dna i površine, Aruba opazi ulješure, a Utaheo opazi lignjune. — Eto hrane! — povikaše istovremeno jedni i drugi, pa odmah zametnu bitku, najkrvaviju bitku koja se ikada u moru vodila. Svojim kracima lignjuni obujme ulješure, ispiju im oči, omotaju se oko njihova tijela, zatvore im usta, ali se ulješure oslobodiše smrtnog zagrljaja i strašnim zubima počeše klati i žderati lignjune. Šestog dana borbe, kad je već izginulo tisuće i tisuće jednih i drugih, od rana koje mu je zadala Aruba, pogine Utaheo, hrabri vođa ulješura. Na vijest o njegovoj smrti ulješure pobjesne. Pod vodstvom Oroate Utaheova sina, kao sumanuti navale na lignjune, razbiju njihove redove i natjeraju ih u bijeg! Od te bitke do danas je u lignjunima i ulješurama ostalo sjećanje i mržnja. Ma gdje se sreli, započnu borbu u kojoj jedan mora izgubiti život! Aruba, teško ranjena, izmakla je smrti. Povukla se u dubine da lijeći rane i tu uhvati neku staru kornjaču. Kornjača joj reče: — Nemoj me pojesti. Stara sam, pored oklopa i kostiju malo je u meni mesa. Poštedi mi život, a ja ću te zauzvrat služiti do smrti — Čime i kako, ti jadno stvorenje, možeš služiti ogromnom i strašnom lignjunu? — Na to kornjača odgovori: — Pusti me, ja ću plivati u twojoj blizini i motriti. Ako primijetim ulješuru, odmah ću ti javiti! — Nije loše — prizna Aruba — ali to nije dovoljno. Ti ćeš motriti ne samo ulješure, već ćeš me obavi-

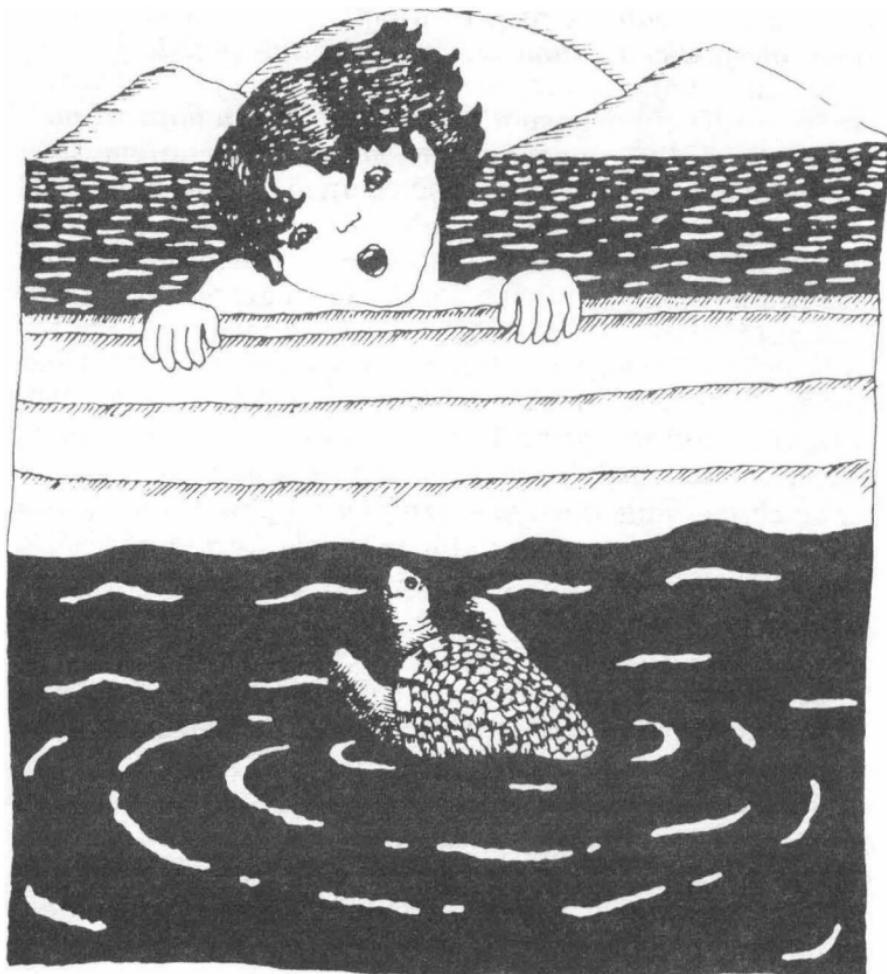
jestiti ako na pučini ili ma gdje primjetiš kakav dobar zalogaj za mene, bilo da otkriješ ribu ili čovjeka! — Hoću! — obeća kornjača da spasi život i Aruba je pusti. Pošteno i savjesno kornjača je obavljala svoju dužnost. Jednoga dana izlegu se mlade kornjače, okupe se oko majke, ali ih Aruba pojede! — Rastuži se kornjača i reče: — Zašto mi jedeš djecu? — Aruba odgovori: — Nisam znala da su tvoja. Drugi put ih nećim obilježi, pa ih neću dirati! — Kad kornjača opet dobi mlade, ona sипиним crnilom obilježi njihov oklop. Čim ih Aruba opazi, ona ih pojede! Kornjača zaplače i upita: — Zašto si mi pojela djecu kad sam ih obilježila crnilom? — Žao mi je — odgovori Aruba — ja crnu boju ne raspoznajem! — Treću godinu kornjača oboji djecu žutom bojom. Aruba ih pojede i izjavi da mi žutu boju ne raspoznaje. — Sva očajna, kornjača zavapi: — Kaži mi, gospodarice, da li ijednu boju raspoznaćeš? O, da! — odgovori Aruba — raspoznam boju krvi! — Kornjača pomisli, to je zacijelo crvena boja! Kad četvrtu godinu opet dobi mlade, kornjača svakom djetu crvenom bojom označi vrh oklopa, misleći da je time zaštitila podmladak. Jedva što Aruba opazi mlade, zgrabi i proguta prvo koje je svojim krakom mogla dohvati. Toda kornjača majka zakuka i, premda već stara i nemocna, baci se na Arubu. Izbezumljena od bola i gnjeva, kornjača pokuša ugristi u oko i oslijepiti ubojicu, ali je Aruba smota, zgnječi njezin oklop i svu je smrvi. Videći što se zbiva, male kornjače zaplaču i u paničnom strahu pobegnu kud koja. Jedva što je pojela kornjaču i malo ogladnjela, Aruba se ogleda da vidi gdje je mladunčad. Željna njihova mesa, krene u potjeru. Vidjela je da su mlade kornjače plivale prema površini, pa krene i ona. Na svoju nesreću, nije dugo plivala. Iznenada opazi pred sobom ulješuru, opazi Oroatu! — Baš tebe tražim, prokletnice! — poviće Oroata pa se baci na Arubu. Uzalud se Aruba pokušala spasiti bijegom, uzalud se otimala, branila, borila. Oroata je uskoro svojim strašnim zubima presijeće na dva dijela i pusti da njezino mrtvo tijelo padne u mračne dubine. Tako Oroata osveti oca, Utaha, hrabrog vođu ulješura.

— I tu je priči kraj? — upita Iteo.

— Jest, tu je priči kraj — potvrди Parana i nastavi: — Stare kornjače koja je pazila na ulješure, nije više bilo. Oduzevši život kornjači, Aruba je i sebe osudila na smrt!

— I tako nesta Aruba! — uzdahne Iteo. — Baš lijepa priča!

— Nesta Aruba, ali su u moru ostale još mnoge gorostasne lignje. Dobro je što si jutros vidiš ono siroče, kornjaču s crvenom pločicom. Sad barem znaš što još moraš uzeti na put. Sjekiru!

— Sjekiru . . . ?!

— Tako je. Ako te lignjun napadne, a to se može dogoditi, on će prvo svojim kracima obujmiti brodić. Zatim će kraci i njegove hvataljke kliziti po palubi, tražit će meso, tražit će tebe! Dobra sjekira . . . brani se, udaraj, ne daj . . . cap, cap po krakovima i nemaj brige. Dobit ćeš sjekiru. Hajdemo sad na brodić. Ja ću ponijeti tikve, ti jedro, poslije ćemo kokose . . . hajde!

Iteo ustane, dohvati zamotak i usput upozori Paranu:

— Ne zaboravi, sutra je svetkovina plodnosti, posvećena velikom i moćnom Tikururu. Nemoj izostati. Nikad te nije bilo u selu, ovaj put moraš!

Starac ne odgovori. Nehajno odmahne rukom i nastavi posao. Kad su na jedrenjak ukrcali sve što je trebalo, još su dugo sjedili na palubi i za cijelo to vrijeme Parana je neprestano, uporno i opširno tumačio i podučavao dječaka, što mu je raditi i kako ploviti da stigne do cilja kad jednom krene na Waitapu. Na rastanku zagrli Itea i šapne mu na uho: — Mi ćemo se još vidjeti... mi ćemo se sigurno vidjeti. ...!

IX.

To je bilo jučer . . . svetkovina dana plodnosti, posvećena velikom i moćnom Tikururu.

Suton. Na travnatom prostoru u proredu šume, ugnijezdila se jedna jedina koliba. Oko nje vatre. Obredna koliba! Sve je bilo spremno. Čekao se samo izlazak mjeseca. Tri djevojke, koje će ove noći postati žene, stajale su do kolibe, okružene oronulim, sijedim staricama. Djevojke su bile gole, samo su oko pasa imale nanizane cvjetove tijare. Kad svečanost završi i kad izađu iz kolibe, bit će odjevene!

U širokom krugu oko kolibe sjedili su muškarci i žene. Muškarci ukrašeni raznoboјnim šarama, držali su zvučne udaraljke, neki bубanj, neki veliku trbušastu školjku, poznatu po lijepom, tužnom glasu. Iza njih natiskala se čeljad, djevojke, momci, djeca, svi oni koji izravno ne sudjeluju u obredu. Unutar tog kruga, s druge strane kolibe, dimila se peć. Slatki miris prženih banana, miris pečena mesa, klokana, majmuna, pijetlova ... širio se svuda.

U gomili koja se skupila, Iteo je uzalud tražio Paranu. Nije ga bilo. Tješio se, valjda će doći. Mora doći! Ne priustovati ovoj svečanosti velik je izazov vraču, izazov koji se ne opraća tako lako. Iteo zna da je Tefoto u kolibi. Sam! Od rana jutra zatvorio se u kolibu i tu vjerljivo moli, izgovara čarobne riječi, priprema napitak, čeka djevojke . . .

Poglavnica, Ataito, sjedio je podalje od kolibe, okružen starcima. Njemu za leđima stajala su četiri snažna muškarca, naoružana kopljima. Straža. Ataito i starci razgovarali su glasno. Prije završetka obreda nitko nije smio okusiti ni jelo, ni piće.

Otkako Orohiva nije živa, Iteo se uglavnom zadržavao oko pristana, na moru ili kod Parane. Rijetko bi susretao poglavicu. Sada skriven iza debla krušnog drveta, promatrao ga je pažljivo. Ataito je prije svega nalikovao na

orah. Na kokosov orah. Na ogroman kokosov orah! Teško je bilo prosuditi da li je rastom viši ili u pojasu širi! Njegovo dostojanstvo, moć, bogatstvo, prestiž, ugled, sve, kao da se odražavalo u broju, veličini i raznolikosti naka-
ta. Na svakom je uhu visio po jedan bijeli, izdužen zub, očnjak hapahape; oko vrata nosio je u dva niza ogrlicu od sitnih krokodilovih zuba; na jednoj i na drugoj ruci iznad pesti narukvicu od veprovih kljova, a iznad lakta naruk-
vicu od mravojedovih sjekutića, koji su bili učvršćeni na širokom, dlakavom pojusu majmunske kože; na nogama, iznad gležnjeva, nosio je u četiri reda nanizane raznoboj-
ne morske pužiće ukrašene šarenim perjem rajske ptice; na šeširu, kao većina njegovih podanika, ogrlicu od ško-
ljaka. Začudo, sve te ogrlice i sav taj nakit, sve je to na njemu bilo tako prirodno, tako usklađeno kao da se sa svim time rodio. Baš pravi poglavica!

— Skrivaš se, je li?! — Iteo začuje poznati mu glas, okrene se . . . Sahi! Ljudeskara, Sahi! Iznenaden što ga tu vidi, Iteo odmah upita: — Kako to da nisi . . .? — U krugu? Tabu! Svi koji ubijaju životinje i kojima su ruke ponekad krvave, ne smiju sjediti u krugu i sudjelovati u obredu. Zabran! — Objasni Sahi i da bi mogli razgovarati što slobodnije, povuče dječaka podalje od poglavice, zavale se u visoku paprat i tu Sahi započne:

— Jučer si mi pričao o kornjači... Cijelu sam noć razmišljaо . . . Eto, ja lovim, ti loviš. Ja u šumi, ti u moru. Ja zvijeri, ti ribe. Što misliš da se ujedinimo? Ima li bo-
ljeg zamkara od mene? Nema. A kako bi bilo da ti pomognem da i ti u moru postavljaš zamke? Zamke za rakove, kornjače, jastoga, lignje, sipe ...?! — I dok je Iteo razmiš-
ljao kakva bi to zamka morala biti u koju bi se podjedna-
ko lovile sipe i kornjače, Sahi nastavi: — Pozvat ću te u šumu, u lov. Veprovi, mravojedi, krokodili! — To je život!
Ti si neprestano na moru. Jednom moraš doživjeti šumu.
Lov!

Iteo pomisli da bi svakako bilo dobro otići u lov i da će to uskoro ostvariti, ali u njegovoј znatiželji iznenada zapaluca misao:

— Sahi... osim ptica, divljih svinja, mravojeda, puževa, zmija, otrovnih pauka, majmuna, krokodila ... čega još ima u šumi?

— Čega?! — začudi se Sahi — zar ovo što si nabrojio, zar to nije dovoljno?

— Jest, dovoljno je . . . ali ako pođeš dublje u šumu?

— Ako pođeš dublje u šumu, naći ćeš opet mravojede, hapahape, krokodile . . .

— Tako je, naći ćeš mravojede, krokodile ... ali ako pođeš još dublje, još mnogo dublje?

Sahi se nasmiješi i odgovori sabrano:

— Zašto bi isao tako duboko u šumu kad na rubu šume imaš sve što želiš!

— Znam! — suglasi se Iteo, no to ga ne zadovolji. Njegova je znatiželja uporno ispitivala i na širokom prostoru saznanja tražila odgovore. Zato nastavi: — Imaš pravo, Sahi, na rubu šume možeš uloviti sve što je za život potrebno, ali . . . ako se uputiš duboko, duboko u šumu, zar nećeš naći na crtlu?

— Crtu?! Na kakvu crtlu? — smrkne se Sahi.

Sad već posve na krilima maště, zanesen strašću svoje radoznalosti, kao ptica na slobodnom nebu, Iteo nastavi tajanstvenim, uzbudjenim glasom:

— Ušao si u šumu ... ideš, ideš, ideš ... ideš sedam, ideš osam dana, ideš neprestano u istom pravcu ... zar nećeš naći na neke posve drugačije životinje? Zar nikad nisi poželio da vidiš što je s onu stranu šume? Kakvo tamo raste drveće, roje li se i ondje u dupljama pčeles? Ima li koliba, naselja, rijeka i potoka? Žive li tamo ljudi, kakvi ljudi, kojim jezikom govore, kako se odijevaju, čime se bave, od čega žive? Rastu li i ondje kokosov orah, papaja, uru, imaju li hibiskusa, nose li djevojke, kao u nas, cvijeće u kosi? Da li i tamo spaljuju mrtve i da duše mrtvih također sele u Hawaiki?

Sahi osta zapanjen. Što je dječaku?! Što se to s njime zbiva, kakve ga to misli progone? Zar opet sanjari o crtli?! Sahi se prepadne. Waitapu! Sjeti se врача, Orophive, napitka i svega što se onog jutra zbilo na jedrenjaku! Ne, ne,

on mora Itea opomenuti, on ga mora ukoriti, opametiti, upozoriti, on svakako mora razgovarati s dječakom prije negoli išta dozna vrač. Pomisao na Tefota podsjeti ga odmah: — Čuvaj se orla i bijele vrane, tajanstvene crte i Parane .. ! — Baš je to htio kazati Iteu, ali nije dospio. Nažalost, nije! Na pučini, tamo gdje se nebo spaja s morem, izronio je mjesec! Sjajan, okrugao, gotovo pun! Mjesec! Svojom raskošnom pojmom, svojim uzbudljivim rumenilom, dao je nebu, moru i šumi privid rađanja i uzdizanja na prijestolje nekog novog, mudrog, moćnog božanstva. Istog trenutka oko kolibe planu kresovi, udare bubenjevi, odjeknu udaraljke, oglase se trbušaste školjke. Uz tu svečanu zvučnu i svjetlosnu pratnju, starice uvedu djevojke u kolibu. Odmah zatim zbor žena povede pjesmu. Bila je to zanosna i nježna pjesma koja je veličala život i slavila ljubav. Uskoro se priključi i muški zbor i tako je naizmjениčno pjesma natapala noć, sve dok je u kolibi trajao obred.

Širom otvorenih očiju, Iteo je promatrao mjesec. Zaboravio je Sahija. Niti je čuo pjesmu, niti zapažao kresove, niti vidio ljude. Zlatan šešir na nebu! To! Eno pratile Teumare, nadohvat je ruke zvijezdama Velikog Mravojeđa! Srce kao da mu tuče u grlu. Ludo srce! Iteo osluškuje otkucaje, osluškuje zov ... Waitapu ... Waitapu!

To je bilo jučer ...

Jutros nije isplovio na Rotongu. Leži na brodiću zatvorenih očiju, tek napola budan. Vezan uz pristan, Iteo se ziba u jedrenjaku kao dijete u zipci. Kamo god maknuo ruke ili noge, dodiruje zamotke, tikve, jedra, kokose ... Kao šipak koštica, brodić je pun opreme i zaliha, spreman za daleki put. Oko njega tišina, tek mrmor mora i poneki krik galeba.

Legnuo je kasno. Dugo u noć otegla se svetkovina, je lo se i pilo, pjevalo i plesalo, sve dok je bilo jela i pića, dok je bilo glasa u grlu i snage u tijelu. One tri djevojke, starice i Tefoto, ostale su dugo u kolibi iza zatvorenih vrata. Šta su radili, Iteo ne zna. Pitao je Sahija, no on se samo smješkao.

Sahi! Ako zna i može, neka iz šiba i pruća isplete neku košaru, neku zamku za sipe, lignje, jastoge i kornjače. Jednom će s njime poći u lov, ali samo jednom! U šumi je vječita tama, nad glavom krošnje, zeleni zastor, nikad ne vidiš ni neba, ni zvijeda, ni mjeseca, ni sunca. Sve je puno vlage, blata, žaba, pauka, zmija, poneka zvijer ... a nigdje crte! E, moj Sahi, šuma nije carstvo za Iteal!

Tefoto . . . Sretan Iteo! Sačuvao je tajnu, sačuvao život! Vješto i lukavo Iteo je izbjegavao da sretne Tefota. U tome mu je pomagao Sahi, a da nije bio svjestan. Iteo ga je vodio rubom svjetla, vodeći neprestano brigu gdje je враč. Za to vrijeme Sahi mu je govorio o crtici, objašnjavao, tumačio, prijetio. Iteo ga je pažljivo slušao i mudro šutio.

Parana! Nije se pojavio. Nije! Možda je obolio. Nešto se zacijelo desilo. Morat će k njemu, da ga vidi, da ga pitati. Kad god ide k Parani, Iteovi su džepovi puni pitanja. Eto ... kornjača! Kako se nije ranije sjetio! Kornjača . ..! Boj između lignjuna i ulješura vodio se prije mnogo, mnogo godina. Jednako tako prije mnogo godina, Aruba je usmrtila i pojela staru kornjaču. Pa kako to da kornjača koju je prije tri dana sreo na Rotongi, sa crvenom pločicom na vrhu oklopa, kako to da je ta kornjača-dijete, kroz tolike godine ostala malena, nedorasla? Kako to objasniti? Da li je moguće da su mlade kornjače, videći kako im Aruba ubija majku, od straha i užasa prestale rasti? A možda je Aruba prije smrti bacila prokletstvo na mlade kornjače? To bi svakako valjalo pitati Paranu. Sad dok ovako dremucka, leži i planduje, treba smisliti što bi još pitao starca prije negoli krene na Waitapu.

Hina! Lijepa skitnica, Hina! Bilo bi dobro da još dozna štogod o Hini. Gdje je? Hoće li je ikada sresti? Odbila je Kaikai, odbila je Totamboka, odbila je Ainu, odbila je tolake prosce, zacijelo još uvijek traži muža. Traži bogatog i lijepog muža. Hoće li Iteo ikada postati bogat i lijep? Sumnja. Bogat neće postati nikad a lijep ...? Rijetko je kada gledao svoje lice. Tek ponekad, kad bi pučina bila posve mirna, kad bi se s palube nagnuo da zahvati vode,

tad bi, i to veoma rijetko, vidio u moru svoje lice. Zna da ima krupne crne oči, no da li su te oči lijepo, da li je to lice lijepo ... ne zna. Da, pitat će Paranu još štogod o Hini. O lijepoj skitnici Hini. ...!

Tram ...! Taratara tram!

Iteo napregne sluh. Da li se vara? Nije li to ...? Spava li ili je budan?

Tram ...! Taratara tram! Tram . . .! Taratara tram!

Vrač! Kamo li se uputio? Valjda ne ide na pristan? Ali, sve je bliže odjekivao bubanj:

Tram ...! Taratara tram! Tram . . .! Taratara tram!

Nikakve sumnje više nije bilo — dolazi vrač! Iteo se trgne, protrla oči, zvjerka desno, lijevo i odmah mu sijevne — Sahi! Izdao ga Sahi! Što sad? Pobjeći? Kako? Kuda? Kamo? Sad već posve blizu odjeknu udaraljke:

Tram ...! Taratara tram! Tram . . .! Taratara tram! Tara-tara-tara-tram!

Po zvuku Iteo zaključi da su Poluguz i Tefoto na pristanu. Što učiniti? Da ostane na brodiću, da se pojavi, da šuti, da se skutri, stisne, sakrije, nestane bilo kud i bilo kako? Srce . . . puknut će mu srce! S obale dovikne nepoznat glas:

— Iteo ...!

To nije ni Poluguzov ni vračev glas. Pored bубnjara i Tefota još je netko na pristanu. Tko? Onaj isti nepoznat glas javi se još snažnije:

— Iteo ...! Iteo ...!

Mora se pojaviti, mora! Ako vrač uđe u jedrenjak i vidi čime je sve nakrcan, shvatit će, znat će kamo se Iteo spremi! Zato napusti ležaj, drhtavim rukama otvorи ulaz 1 pun nemira izvuče se na palubu. Ponajprije ga zaslijepi sunce koje je već dobrano odskočilo. Čim je prilagodio oko i video tko sve stoji na pristanu, zamalo da ne izgubi svijest! Najbliže mu je bio stražar s kopljem u ruci! Nešto dalje stajali su Ataito, Tefoto, Poluguz, Šiba i još trojica kopljanika, oni isti koje je jučer video na svečanosti kako stoje iza Ataite. Stražar koji je dozivao, opazivši Iteea, ok-

rene se poglavici i reče: — Tu je! — zatim se vrati i svrsta uz bok ostalih kopljanika.

Neko vrijeme nitko ne progovori. Iteo je drhtao i blijeđio, jedva se suzdržavao da se ne skljoka na palubu od iznenađenja, od straha, od zaprepaštenja. Izdao ga Sahi! Samo on! Eto smrtonosne zamke, ne za sipe i kornjače, već za njega. Itea! Zbogom svijete, zbogom Waitapu! Hawaiki... Hawaiki!

— Dođi bliže — zapovjedi Ataito.

Iteo napusti palubu, stupa na kopno, oboren pogleda priđe poglavici, pokloni se i tiho izusti:

— Tu sam!

Svuda oko njih tišina. Čuje se jedino blag, jednoličan mraor mora. Nedaleko od jedrenjaka drijema jato pelikana. Sjene su sve kraće. Čak i rakovi kokosari počivaju u svojim rupama, ne izlaze na omaru. Visoko pod oblaci-ma, огромnim svojim krilima, kruži crni orao Ainu...!

Ataito započne:

— Kad si posljednji put bio s Paranom?

Iteo se na trenutak pokoleba što reći. Ne krije li se i u tom pitanju neka zamka? I zašto vrač šuti, što čeka?!

Kako Iteo ne odgovori odmah, javi se Šiba:

— Smišljaš laži? Je li? Pogledaj šibu! Vidiš li šibu...?! Govoriš li poglavici neistinu, dobit ćeš dvadeset šiba i još bi se mogao naći u zatvoru!

— S Paranom sam bio prije dva dana.

Ataito nabora čelo i povisi glas:

— Je li dovršio pirogu?

— Nije.

— Je li bolestan?

Itea oblige znoj. Što odgovoriti? Otkud da zna je li Parana bolestan ili nije?

— Mislim... .

Šiba se opet oglasi:

— Nemaš ti što misliti! Pogledaj šibu! Vidiš li šibu... ?!

Poglavica dade znak Šibi da se smiri. Neko je vrijeme bez riječi promatrao jedrenjak, a tada pogleda dječaka i nastavi:

— Jučer je bila svetkovina dana plodnosti posvećena velikom i moćnom Tikururu. Parana nije došao. Zašto?

— Ne znam. Noćas dok sam bio na proslavi i ja sam se pitao gdje je Parana.

Tišina. Vjetar je šuštao, utihnuo je žamor mora. Čulo se samo kako Tefoto teško diše ispod tajanstvenih šara. Valjda ga više od drugih mučila žega. Na pučini nigdje nikog. Odletjeli su pelikani, nestao je Ainu. Ni galebova, ni burnica, ni kormorana, ni faetona. More mirno. Svjetlučavo plavo ogledalo. Tek na rubu obzorja skupljaju se tamni oblaci...

Ataito stupa bliže dječaku i nabora čelo. Sad Iteo primjeti da i on teško diše. Nekim čudnim, izoštrenim glasom, Ataito iznenadi Itea i neočekivano upita:

— Kaži... tko je izgovorio riječi — *Crte su tu da se mijenjaju, da ih ljudi prelaze, ako treba da brišu i crte i zakone ... ?!*

Iteo zanijemi. Od zaprepaštenja tek napola otvor usta ali ne smogne riječ. Zagleda se u poglavicu i samo što se ne sruši. Ataito se još korak primakne dječaku, podigne kažiprst i upozori:

— Ponovit ču! Ako nisi čuo, slušaj! — *Crte su tu da se mijenjaju, da ih ljudi prelaze, ako treba da brišu i crte i zakone ... /* Čije su to riječi? Prisjeti se! Kaži!

Iteo šuti. Pred njim se otvori provalija, nepremostiv ponor! Neotklonjiva nesreća tu je, nadohvat ruke. Pred poglavicom i vraćem, okružen kopljonošama, osjećao se bespomoćno kao list na olujnom vjetru, kao slamka u nabujaloj rijeci, kao burnica u kandžama orla. Šuti i zna da se oko njega nešto ruši i nestaje unepovrat, a to što se ruši, bio je njemu jedini zaklon, jedini oslonac, jedina radost njegova života — Parana!

— Hoćeš li ili nećeš odgovoriti? — poviće Ataito.

— Vidiš li šibu? Hoćeš li šibu?! — zaprijeti Poluguz.

— Iteo ... eoeoeoeo! — zakriješti Tefoto, odmah zatim zacilinkaju školjke na obodu njegova šešira. Vrač poskoči, raširi ruke udari nogom o zemlju i onim svojim po-

gubnim glasom započne: — Iteo . . . eoeoeoe! Gledaj me u oči, u oči, u oči. . . gledaj me u oči, u oči, u oči...!

Dječak je znao što slijedi. Slijedi stravičan, nepodnošljiv Tefotov ples. Ne, to Iteo neće preživjeti. Podigne ruku, zaustavi vraća pa duboko nesretan, skrhan i slomljen, jedva iz grla istisne i prizna:

— Parana!

Čim Iteo izgovori tu riječ, Tefoto se smiri. Smiri se i Ataito. Nekim drugim gotovo zadovoljnim glasom, poglavica progovori:

— Tako je, dijete ... dobro se sjećaš. Te riječi izgovorio je Parana! Sinoć sam očekivao da će se pojavit na svečanosti pa da s njim poravnam račune. Kako nije došao, morat ću k njemu. Iteo ... zatvori jedrenjak, i ti ćeš s nama!

— Ja? — zaprepasti se dječak, pa očajan pogleda Ataitu kao da ga pita, kao da ga moli, neka ga pomiluje, poštedi, oslobodi, ali je Ataito ostao kod svoga:

— Ti ćeš s nama, ne da nam budeš vodič, jer mi i bez tebe znamo stazu do njegove kolibe. Ti ćeš poći kao svjedok! Ovo što si priznao tu, potvrđit ćeš tamo, pred onim bogohulnim starcem! Kad se Parana kao brodolomac prvi put pojавio u našem selu, jadan i bijedan kao štakor kad mokar istrči iz vode, ja sam smirio svoje podanike koji su ga odmah htjeli baciti nazad u more! Ja sam mu dozvolio da podigne kolibu i da živi pored nas. Sad, u znak zahvalnosti, htio bi gaziti crte i zakone, huškati podanike da ruše boga i vlast! To što Parana nije bio na svetkovini, nje-ga će po naređenju velikog i moćnog Tikurura kazniti vrać. Za sve drugo, kaznit ću ga ja! Krenimo ...!

Iteo nije imao kamo. Zatvori brodić, a stražar ga sačeka i odredi mu mjesto. Naprijed je išao Poluguz, za njim Šiba, pa jedan stražar noseći kopljje, pa Iteo, pa drugi stražar, pa Tefoto, pa Ataito i za njim dva preostala stržara.

Tram . . . ! Taratara tram! Tram ... ! Taratara tram!

Hodali su, ne mijenjajući poredak, stazom koja je vi-jugala između obale i gustog zelenila. Ponegdje prhne

ptica, ponegdje dreka majmuna nadglasa babanj. I tako, korak po korak . . . korak po korak.

Tram . . ! Taratara tram! Tram . . . ! Taratara tram!

Između dvojice kopljonoša Iteo se osjećao kao sužanj, bez krivnje kriv. Da li zaista bez krivnje kriv? S gorčinom pomisli: — Nije me izdao Sahi, ja sam Paranu! I što sad? Što starcu mogu Tefoto i Ataito? Mogu ga vezati, protjerati, zatvoriti, ubiti... Neće ga valjda ubiti! Tko zna? Nije li već ovo mrtvačka povorka, ne doziva li babanj Hawaiki? Prokleti život! Kamo sreće da je jutros isplorio! Waitapu! Hoće li ikada vidjeti Waitapu?

Tram . . . Taratara tram! Tram . . . ! Taratara tram!

Iznenada bane vjetar i zakovitla cijelu šumu. Povija grane, fijuče, prijeti da iščupa stabla s korijenom, da slomi i uništi sve! Padnu prve kapi i odmah nagrne kiša, topila, moćna, tropska kiša. Niti tko ubrza hod, niti potraži zaklon. Znali su, ovdašnje su kiše kratkoga daha. Išli su dalje bez žurbe, korak po korak . . . korak po korak.

Tram . . ! Taratara tram! Tram . . . ! Taratara tram!

Iteo je poznavao svaki kamen, svaki cvijet na ovoj stazi. Znao je da će uskoro s lijeve strane naići tri krupna stabla krušnog drva i odmah zatim pojaviti će se koliba, piroga, Parana . . . ! Kako će starcu pogledati u oči? Eto, pogledat će. Mora! Da li je na pristanu mogao šutjeti, ne priznati i ne odgovoriti Ataiti? *Crte su tu da se mijenjaju, da ih ljudi prelaze.. .* Zar nije te riječi Parana dobacio Tefotu u lice? Zar ih ne može dobaciti i Ataitu? Može! Parana je takav, on će to učiniti!

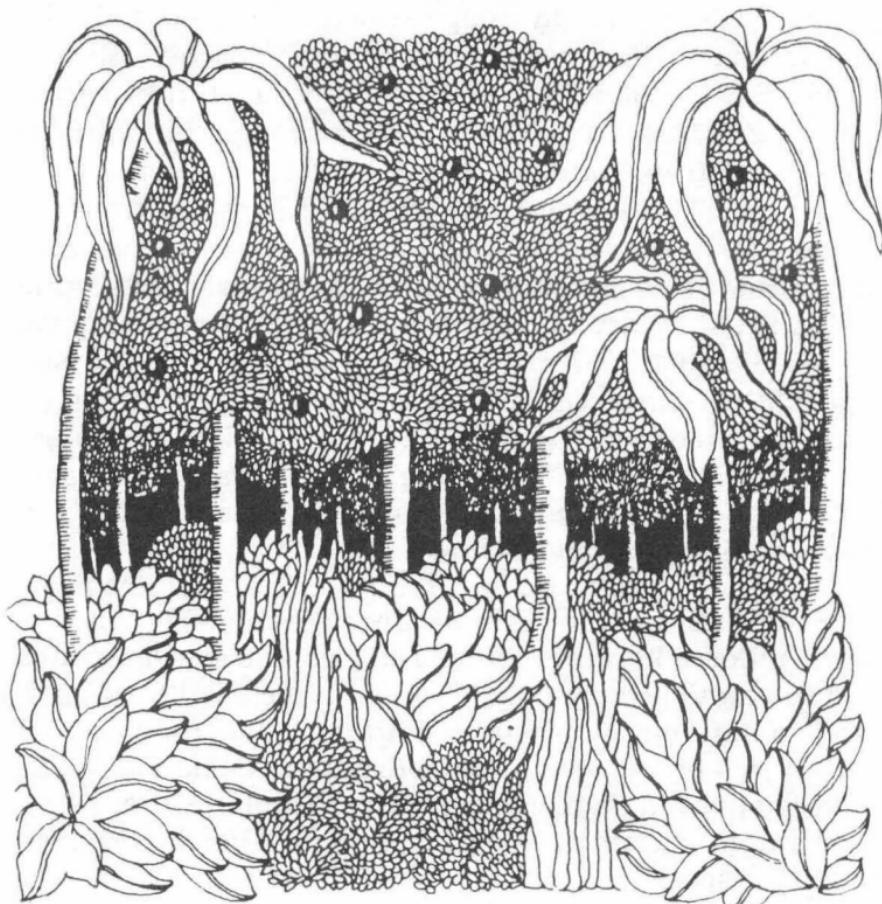
Tram . . ! Taratara tram! Tram . . . ! Taratara tram!

Sata! Zašto mu je sada na um pala majka?! Zelenilo, staza, umorni koraci... smrt! Da, prisjetio se! Onog jutra kad su valovi i struje dognali očev brodić blizu obale, stajao je s majkom na pristanu. Sata je čekala da čuje ... I kad su joj seljani rekli da na jedrenjaku nema žive duše, Sata je shvatila da je Ruru mrtav. Primila je Itea za ruku, sličnom stazom dovela ga kući, legla i umrla. Od tuge. Puklo joj srce!

Tram . .! Tratara tram! Tram . .! Taratara tram!

Kiša je osvježila zelenilo, a sunce koje se opet pojavilo, dalo je lišću blještav sjaj i pretvorilo šumu u prijatan dom. Poneka ptica napusti gnijezdo, poneki daždevnjak zastao na stazi. Korak po korak . . . korak po korak, stigli su i do ona tri krušna drveta. Iteo zna, uskoro slijedi rasplet i svemu će biti kraj.

Začudo, staza obrasla travom, sve se više gubila kao da njome ljudska noga dugo nije gazila. Odjednom, staza nestane! Poluguz i Šiba jedva su se probijali kroz neočekivani gustiš, kojega još prije nekoliko dana nije bilo. — Tram . .! — udari još jednom Poluguz u bubanj i stane.

Dalje se nije moglo. I zašto bi? Stigli su, tu su! Jest, stigli su . . . samo . . . kamo su stigli? Gdje su? Tu, gdje je još jučer bila koliba, ognjište, nedovršena piroga . . . ničem ni traga! Ni kamenja, ni dasaka, ni balvana, ni klada, ničeg! Samo gustiš, raslinje, ptice, puževi, paprat, pauci, lijane . . . neprohodno zelenilo! Je li to moguće? Zar nije Iteo prije dva dana bio ovdje, sjedio pored piroge i razgovarao s Paranom? Je li to uistinu moguće? Parana, koliba, piroga, ognjište . . . nestali su kao da ih nikad nije bilo!

Ataito i Tefoto nikako da shvate što se to zbilo. Zvjeri su desno, lijevo, pogledavali se i šutjeli. Pred voljom velikog i moćnog Tikurura stajali su zabrinuti, zbunjeni, nijemi!

Predvečerje. Sunce na zalazu, dan na izdisaju. Zatvara se nebo. Šuštao vjetar, smirila se pučina. Jato papiga leti na noćište, galebovi i pelikani već su odavno otišli. Seljani kud koji. Neki već na ležajima, neki ispred koli-be, uz vatru.

Tu, na pristanu, ni štakora, ni rakova, ni pasa. Tek iz daljine, kao uspavanka, dopire pjesma. Blagi mrmor mora, sneni šapat valova. Tišina.

Iteo sjedi na palubi svog jedrenjaka, objema je rukama obujmio koljena, čeka. Čeka da se pojavi mjesec. Večeras će biti pun. Večeras će Iteo krenuti na dalek i nepoznat put!

Hoće li sigurno krenuti?

Hoće!

Zar baš mora? Zar uistinu mora?

Koga srce zove, jednom mora. Jednom uistinu mora!

Ne bez tuge, Iteo promatra selo, promatra ga možda posljednji put. Tu se rodio. Hoće li umrijeti ovdje? Razbacane kolibe jedva se razabiru u polumraku i gustom zelenilu. Jedna je od njih pripadala Orohivi . . . Orohiva je mrtva. Što sve nije mrtvo?! Fetu je otrovala zmija, Tahu je odnio orao, Ruru je nestao na Rotongi, usmratio ga Totamboko, Satu je ubila tuga. Orohiva se preselila u Hawaiki, Parana . . . Parana! Jest, kamo se izgubio Parana? Nevjerojatno! Nestao, ishlapiro! Svojom ili tuđom voljom? Sjeća se Iteo kako je vrat, sav u znoju, uzdisao na stazi u šumi kod Parane, uzdisao i jadikovao: — Parana nije ljudsko biće, Parana je duh . . . Parana je vjetar, Parane nema, nema, Parana ne postoji. — U redu, Parana je duh, Parana ne postoji. Ali, zar je i njegova koliba duh, zar je piroga vjetar? Na ognjištu ni ugljena, ni pepela! Kamo je preko noći nestala koliba? Zar onolika piroga može ishlapjeti?

Mjesec! Eno mjeseca!

Daleko na pučini izronio je nebeski putnik, žut kao cekin, velik, okrugao, pun! Kako je pomolio glavu, pogleda Itea, pogleda i upita: — Jesi li spreman?! — Bez trunka razmišljanja, Iteo skoči, odveže konope, oslobodi brodić, podigne jedro, otisne se od obale i tiho klizne u noć.

Waitapu ... Waitapu!

Zbogom, zbogom svima! Odlazi Iteo, odlazi kud ga čežnja mami, odlazi kud ga snovi zovu, odlazi! Da bi mogao poći u susret novim viđenjima, -mora jednom reći zbogom, viđenima! Čeka li ga putem sreća ili nesreća . . . tko zna? Odlazi Iteo, odlazi! Odlazi a hoće li se vratiti? Valjda će se vratiti, ta ne odlazi za vječnost. Ide tek toliko da baci pogled, da baci samo jedan pogled, jedan jedini pogled s onu stranu . . . da zadovolji radoznamost, da smiri srce. Vratit će se, zašto se ne bi vratio? Tuga na rastanku zalog je skorom povratku. No, ako se i ne vrati, zar će netko žaliti? Tko? Poluguz? Šiba? Tefoto? Ataito? Nitko! Možda Sahi. Jedino on. Možda ...

Waitapu . . . Waitapu!

Na nebu mjesec i zvijezde, na beskrajnoj pučini sićušni brodić. Za kormilom brodića skutren dječak uvukao glavu među ramena, žmirka, napreže vid, osluškuje valove, drhti. Klizi jedrenjak. Trepere zvijezde, treperi srce.

Waitapu . . . Waitapu!

Čim se udaljio od sela i za sobom ostavio Rotongu, Iteo kao da ugleda Paranu, kao da čuje riječi koje mu je starac uputio prije dva dana, kad su sjedili na palubi, nakon što su na jedrenjak ukrcali tikve s vodom, jedro, kokosove orahe, sušenu ribu, meso . . . Pažljivo je tada slušao što mu starac savjetuje, slušao i dobro upamlio. A Parana nije študio riječi. Do u tančine opisao je sve što putem Iteo mora raditi, na što paziti, što očekivati.

Krenut ćeš kad mjesec bude pun a njegova pratilja, sjajna zvijezda Teumare, nadohvat ruke zvijezdama Velikog Mravojeda. Te noći, u početku vjetar će biti slab, ali će jačati kako će se mjesec dizati na nebeskom svodu. Plovit ćeš tako da ti zvijezda Ata bude na vrhu jarbola s

lijeve strane, podjednako udaljena od zvijezde Teumare, na desnoj strani jarbola. Budi vezan uz kormilo, ako naiđe nevrijeme da te val ne odnese ili neko drugo zlo ne zaskoči. Sjekira neka ti bude stalno pri ruci. Motri pučinu, osluškuj šumove, ne drijemaj. Kad ogladniš, založi. Tako ćeš ploviti dvije noći i jedan dan ne mijenjajući pravac. Kad se u zoru drugoga dana vjetar smiri, naći ćeš se u magli. Ako još tada budeš živ, skini jedro, zaustavi brodić, pojedi štogod, legni, dobro se odmori... .

Ako još tada budeš živ ...!

Prva je noć protekla bezbrižno. Iteo je plovio, pazio na jarbol i zvijezde, osluškivao mrmor valova, promatrao pučinu. To je bila raskošna, čarobna noć! Svojim je sјajjem mjesec pretvorio more u srebrnu poljanu, a Iteov jedrenjak u zlatnu kočiju koja juri, srlja, brazdi unedogled!

Danju je njegov brodić pratilo plov veselih dupina koji su neprestano iskakivali i ronili oko jedrenjaka, kao da ispituju Itea kuda je krenuo, kamo se uputio?

Druge se noći javio umor. S naporom je držao kormilo i naprezao oči da mu na vrhu jarbola Ata i Teumare budu u jednakom odstojanju. Ponekad bi u blizini iskočila riba, ponekad bi u mraku, posve blizu, odjeknuo krik, tajanstveni krik ... tko zna čiji! To više od svega uznemiri Itea. Sve ga većma obuzimao strah. Svakog je trenutka očekivao da se nešto dogodi, da se dogodi nešto pogibeljno, opasno po život, strašno ... ali je i druga noć protekla u miru i ništa se osobito nije zbilo. Baš ništa! Iteo dočeka zoru umoran, iznemogao, srwan ... ali živ! Skine jedro, okrijepi se, zavalji se na tapu i tek što sklopi oči, zaspí!

Kad se probudio, nemalo se zabrine i prestraši. Na licu osjeti tek jedva zamjetljiv vjetrić, ali gdje je? Ni sunca, ni mjeseca! Ne zna kako je dugo spavao, je li to dan ili noć? Da nije možda oslijepio? Svuda oko njega namotana je gusta, neprozirna magla! Jedrenjak se ziblje na valovima, izgubljen u vodenoj pustoši, opkoljen i zarobljen bjezinom! Što sad? Kamo krenuti, kuda, kako ... ?!

Ako si noću ostao živ, probudit ćeš se obavijen sivom izmaglicom koja ti sputava vidik na deset koraka. Ne brini. To je magla koja ljudima na kopnu sprečava da vidi Waitapu. Mjesecima ostaje tu, gusta i neprozirna. Digni jedro i hrabro kreni u maglu! Usmjeri brod tako da ti ujetrić nadimljje jedro s lijeva boka, što je više moguće po krmi. Tako ćeš ploviti neko vrijeme. Uskoro ćeš primjetiti da vjetar postaje sve jači, magla sve rjeđa, a vidokrug sve veći. Oko jedrenjaka pojavit će se tusti galebovi svinuta kljuna i zmije, dva do tri lakta dugačke, ukrašene crnim i žutim šarama. Otronice. Ne igraj se s njima! Tuda, kuda ćeš ploviti, možeš svašta doživjeti. Ako te napadne lignjun, imaš sjekiru. Ne daj se! Jednako tako možeš susresti ulješure glavate. One mogu dojuriti do brodića, neko vrijeme plivati pored tebe i otići. No, ako neka od njih povjeruje da je tvoj jedrenjak lignjun, znaš već unaprijed što te čeka. Sjeti se Arube! Jednim udarcem svog moćnog repa, ulješura će razbiti brodić i u trenutku ga pretvoriti u krš. Nađeš li se u vodi kao brodolomac, prvo nastoj dočepati se jarbola i drž se njega! Dohvati koju tikvicu, prikupi kokosove orahe, a dalje neka o tebi vodi brigu veliki i moćni Tikururu! Kad se magla rastvori, ako do tada još budeš živ, tko sretniji od tebe! Na dužini cijelog horizonta, nadohvati ruke, pojavit će se . . . !

Znam — pomisli Iteo — na dužini cijelog horizonta, nadohvati ruke, pojavit će se Waitapu ... ako do tada još budem živ! Živ sam i što sad? Dignuti jedro i zaploviti kao slijepac u susret zmijama, lignjunima, ulješurama i brodolomu? — Razbor je mudro šaputao: — Okreni brod! Okreni, vrati se dok je vrijeme! Dvije noći i jedan dan plovio si ovamo, isto ćeš toliko ploviti nazad i premda si umoran i neispavan, nije to nedostižno. Nije! Seljanima ćeš smisliti neki mutež, tobož ribario si, skitao se negdje u šumi, tražio glijezda, nadmudrit ćeš ti njih i nastaviti život kao da se ništa nije dogodilo. Vidio si sada — jedno je pored

Parane uz ognjište slušati priče o lignjunima i ulješurama, a drugo je usred oceana biti sam u malenom brodu, prepušten hirovima neba i mora! Sad eto i magle! Kud ćeš Iteo, kuda?!

A Waitapu . . .? A Waitapu ...?!

Pomisao na Waitapu zaskoči Itea kao što hapahapa iz zasjede zaskoči mravojeda. U grudima tjeskoba. Otvori usta i jedva čujno, kao da nema dovoljno zraka, izusti čeznutljivo: — Waitapu ...! — Odmah zatim plete misli, plete pitanja, prhnu kao jato ptica:

Je li Waitapu planina koja se u neprekinutom lancu proteže s jedne na drugi stranu neba ili je Waitapu mnoštvo nepovezanih dijelova zemlje što ih okružuje more? . . Pušu li ondje vjetrovi kao na kopnu ili je sveokrug Waitapu more bez daška lahora, mrtvo, a možda i otrovano nekim kužnim zadahom? . . % Postoje li neke nemani koje čuvaju Waitapu? Koliko ih ima i jesu li stoglove . . ?

— Ne slušaj, Iteo — javi se opet razbor — ne slušaj zanesenjake, ni bogohulnike, ni prevratnike! Nije svakom dano prelaziti crtlu, ni otkrivati svjetove, ni ostvarivati lude snove! Što je namijenjeno bogovima, nije smrtnicima! Drugačije odzvanjaju riječi izgovorene na kopnu, drugačije se čuje njihova jeka na moru! -Od-svih otrova, ljudska je riječ najpogubnija! Treba se pomiriti s ovozemaljskim zakonima, treba se vratiti! Digni jedro, okreni brod! Vrati se dok nije kasno, vrati se .. ! — Dobre — nastavi Iteo prepirku — dignut ću jedro i vratiti se. A zatim . . .? Što ću ...?! — Zar ne znaš što ćeš, ti ludo jedna! A što si radio do sada? Svakog ćeš jutra, kao i do sada, žuriti na Rotongu, loviti ribe i kako to već ide — renatapu, bonge, okade ... riža, papaja, uru ... Poluguz, Šiba, Sahi... Teure, Tefoto, Ataito! — I to je sve? Zar je to sve što mi obećaješ? Moj mudri ribaru, pored tebe uvenut ću od sivila, ishlapjet ću od jednoličnosti, umrijet ću od dosade! Waitapu . . .! Waitapu . . .! Tebe želim čuti! Hoću tvoj glas, Waitapu!

Da li bogovi i sva ta čudovišta žive samo u vodi ili se povremeno javljaju na površini da udahnu zrak, kao što to čine kitovi, dupini i kornjače? Ako su bogovi, što će njima zrak? I što rade u vodi, zašto se ne presele na kopno ili u nebo? Sve to ja moram svojim očima vidjeti, istražiti, proujeriti, sve ja to moram znati. Moram. Moram!

— Vrati se!

— Neću!

— Bit ćeš kažnjen!

— Nije me strah.

— Iteo, ne prelazi crtlu, bit ćeš proklet!

— Neka. Blago prokletnicima! Puni su kreposti kad robuju ljubavi!

— To nisi ti! To nisu tvoje riječi! To Parana govori na tvoja usta!

— Pa onda ...?

— Vrati se ... ! — javi se u njemu sad već beznadan glas, kao zov čovjeka koji odlazi sve dalje i dalje.

— Neću! — zainati Iteo, priđe jarbolu, podigne jedro, sjedne pored kormila, čvrsto zgrabi rudo, pa hrabro zaplovi u sivu neizvjesnost. Zakon strasti jači je od razbora. Naučio ga starac: živi samo onaj koii za nešto živi! Svatko vitla svoju sudbiniQ7šmrFnas[^] ionako prati na svakom koraku[^] j[^]nom[^]e[^]iyj[^].4ia_meka-4e4tako4a[^]srce-želji_____

Naprijed! Ma što bude, naprijed ...!

I krenuo je. Nije dugo plovio kad blizu jedrenjaka opazi zmiju. Parana je imao pravo: crni i žuti kolutovi! Uskoro primijeti još dvije. Plovile su mirno i to ga ne zabilježe. No svakog trenutka zmija je bilo sve više, kako onih s crnim i žutim šarama, tako i nekih sa zelenim i crvenim kolutovima. Stotine tih prokletnica našlo se od jednom oko jedrenjaka i kao da su jedna drugu natiskivale sve bliže dječaku. Iteo nije dospio ni da ih pogleda, a kamoli da pazi hoće li se koja ukrcati. Vodio je brigu da mu vjetar nadimlje jedra što više po krmi, a to nije bilo lako, jer se vjetar naočigled pojačavao. Iteo primijeti da se magla brzo rastvara, naprezao je vid ne bi li što prije

opazio...! Vjetar je prijeteći fijukao, more se pjenilo i hučilo, a brodić kao mahnit poskakivao na valovima. Magla se gubila i nestajala kao da bježi pred Iteom. Sve je šire vidno polje, razgrnut je bijeli zastor, eto plavetnila ... eto sunca ... eno ... tu je, tu je ... Waitapu, Waitapu, Waitapu! O, sretnog li trenutka! Waitapu! Tu, nadohvat ruke, uzdiže se iz mora i prostire preko cijelog horizonta, izbrazdana vododerinama, surova, visoka, strma, nedostižna, lijepa, prelijepa Waitapu! Iteo na trenutak ispusti kormilo i pusti da mu se oči napasu i srce osladи. Prvo što zapazi: u podnožju planine, tamo gdje more oplakuje hridi, razvila se unedogled bijela crta koja vidljivo dijeli plavetnilo vode od crnih kamenih litica! To su ogromni valovi koji se neprestano nabacuju i razbijaju o podnožje planine uz tutnjavu, pretvaraju se u pjenu. Na vrhu planine ista pojava: nepregledna bijela crta, neprekinuti smotak bijelih oblaka ugnijezdio se na timoru i odijelio plavo nebo od surih stijena. Nevjerojatna, izuzetna ljepota! Je li ikada netko prije Itea gledao tu raskoš, tu čarobnu igru prirode? Nitko! Iteo, budi sretan, budi ponosan!

Oštar nalet vjetra vrati ga zbilji. Vjetar zamalo ne prebací jedro i ne okrene brod! Iteo zgrabi kormilo i s naporom zagospodari jedrenjakom koji kao mahnit poleti u susret planini. Smješkao se, nježno i dobroćudno šaputao: — Waitapu ... Waitapu!

Parana:

Čim izadeš iz magle i opaziš Waitapu, ne dozvoli srcu da se odviše naslađuje. Pronadi i zapamti mjesto gdje završava planinski vijenac Wa, a počinje Tapu. To ćeš lako otkriti. Planina koja je nekoć bila prelijepa i mila Wa, niža je od Tapu, kao što je za života, prelijepa i mila Wa bila rastom niža od sjajne zvijezde Tapu. Tamo gdje se planine spajaju i gdje Tapu nadvisuje Wa, tu počinje tjesnac, počinje prolaz koji te vodi u raznolike, bogate i beskrajne prostore slobodnih mora. Žuri da najkasnije o zalazu sunca budeš na početku tjesnaca. Tada se protok

vode u prolazu mijenja. Čim izađe mjesec, voda će kao rijeka poteći, za tebe u povoljnom smjeru i ti ćeš još prije svitanja — ako još budeš živ — stići kamo si toliko žudio, s onu stranu Waitapu! Zakasniš li u tjesnac, ne znam gdje ćeš i kako dočekati zoru!

Točka gdje Tapu nadvisuje Wa, dakle, mjesto gdje počinje tjesnac, lijepo se naziralo u daljini. Da bi Iteo stigao onamo, morao bi jedrenjak usmjeriti prema zapadu. To i učini. Okrene kormilo, okrene brodić i pusti da mu vjetar s desne strane nadimlje jedro. Da samo nadimlje . . .! Vjetar luduje! Kud pogleda, pjeni se more! Valovi se ganjaju kao krdo divljih goveda! Riču, urlaju, prijete. Fijuču konopi, škripi paluba, podrhtava jarbol. Oko jedrenjaka lome se kreste, sve se pjeni, sve se bijeli. . .! Zmija nigdje. Utekle, spasile se, nestale! *Zakasniš li... ne znam gdje ćeš dočekati zoru!* E, moj Parana, uz ovaj vjetar i ovo more, Iteo ne zna gdje će dočekati sumrak, a kamoli zoru! S lijeve strane, unedogled, prati ga smrknuta, sura, nepristupačna obala. Nigdje uvale, nigdje zatona, nigdje rta, nigdje zaklona! S desne strane, kao bijeli zid, prati ga, jednako tako unedogled, zavjesa guste, neprozirne magle! Iteo se osjeća kao da plovi između zla oca i još gore majke! Plovi Iteo, plovi i neprestano drži na oku cilj. Fijuče vjetar, ali i jedrenjak juri, ako ovako potraje, stići će do tjesnaca daleko prije mraka. Ako ...! Sluti Iteo opasnost, ne malu opasnost! Snažan vjetar sve ga više potiskuje negostoljubivoj obali. Ako pukne konop kojim je učvršćeno jedro, izgubit će brod, možda i život! Valovi će jedrenjak baciti u podnožje planine i razbiti. Koje li gorke sudsbine, oduzet će mu život prelijepa i mila Wa! Da se to ne dogodi, Iteo neprestano motri vezove, užad, jedro, te ispod oka mjeri udaljenost koja ga dijeli od hridi. Kako se vjetar pojačava, valovi postaju sve viši, sve je teže držati kormilo, sve je teže upravljati jedrenjakom. Hoće li smoći snage i izdržati do tjesnaca? Mora!

Njemu za leđima javi se neki čudan šum. Iteo se okreće ... i problijedi! Krdo moćnih, tamnih životinja, brzo je

dostizalo jedrenjak. Kitovi! Šištali su, visoko štrcali vodu i zrak, ronili pa se opet pojavljivali sve bliže. Prestrašen, sav očajan dječak se upita glasno: — Što da radim ... Što sada raditi?!? — Iteo zvjera na sve strane, ali pobjeći ne-ma kamo. Zaklona, ni spasa nigdje! Niti se usuđuje lije-vo, približiti se obali, niti se usuđuje desno, zaroniti u maglu. Izgubit će glavu, izgubit će ludu glavu!

Evo ih, tu su! Ulješure tupih njuška, ogromnih glavur-da, valjale su se kao goveda, neke gotovo nadohvat ruke, neke podalje brodića. Sa svih strana opkoljuju brodić, spremaju se zaobići jedrenjak, presjeći mu put i obraču-nati s njime. Iteo pogleda pučinu, osim njega i ulješura nigdje nikog! Ako ga sada kitovi smlave, nitko u selu ne-će znati ni gdje je, ni kako je nestao. Možda je tako i Ru-ru ... Možda враћ ima pravo, Waitapu je crta, Waitapu je prokletstvo!

Kud mu oko dosiže, plivaju ulješure, plivaju pored jedrenjaka, plivaju iza krme, plivaju ispred pramca, štrcaju vodu, rone, pa se opet valjaju dostojanstveno, lije-no, mirno. Juri brodić okružen veličanstvenom pratnjom, juri svome cilju, samo što Iteo ne zna, je li cilj toj jurnja-vi tjesnac ili Hawaiki! Neka ide dokle ide, vratiti se iona-ko ne može, niti vratiti, niti sebi može pomoći. Neka bude što odredi veliki i moćni Tikururu. Nije uzalud isplovio. Nadohvat ruke, svojim je očima promatrao podnožja i vrhove planina Wa i Tapu. Sad zna da zrak s ovu stranu Waitapu nije kužan i da osim kitova, zmija i ponekog ga-leba, ništa živa nije vidio, ni sreo, ni otkrio.

Iteo sa zadovoljstvom zaključi da ulješure koje ga okružuju, mora da su razborite životinje, kad ni jedna od njih nije povjerovala da je njegov jedrenjak lignjun! Ta spoznaja donekle ga smiri. Pogleda cilj, pogleda točku gdje planina Tapu nadvisuje Wa. Od ulaza u tjesnac ne dijeli ga mnogo! Pogleda sunce. Već rumenilom prelijeva zapad. I sunce je blizu svom cilju. Tu negdje čeka ga Bo-loto ...!

Na lijevoj strani, tik uz jedrenjak, izroni crna glavur-da! Šta je to . . .?! Iteo opazi veliko oko kako ga pažljivo

promatra. Skameni se! Odmah zatim šikne mlaz visok kao jarbol, a zatim se pojavi tamno, debelo, masno tijelo ulješure. Trupac! Iteo samo što ne zamre od straha. Što će ta neman, što traži, što hoće ...?! Plivala je tako blizu da ju je Iteo mogao lupiti veslom po leđima. Taman posla! Neprestano se pitao — zašto je doplivala tako blizu, što namjerava, što hoće? Nije znao što bi? Ne bude li pažljiv, okrene li samo malo kormilo, nagazit će to čudovište, a Iteo zna što zatim slijedi. Jednako tako ulješura bi mogla zaroniti pod jedrenjak i na leđima, kao igračku, dignuti Itea i brodić! Možda je najbolje pustiti je u miru, ili još bolje, udaljiti se i biti pametniji od nje. Iteo skrene brodić prema maglenoj zavjesi da se otarasi neželjena gosta, ali ulješura učini to isto! Stigne jedrenjak pa se prilijepi uz njega kao majka uz dijete! Ulješura je ronila, štrcalala vodu i zrak, prebacivala se, promatrala dječaka pa opet ronila . . . Kako ničim, ama baš ničim, nije iskazivala neku opaku čud, Iteo pomisli... možda ona i nije tako zla! A možda ... da ... da ... kako se ranije nije sjetio? Hina! Možda je to Hina! Hina ...?!? Jest, Hina! Zašto ne? Ako se ranije mogla pojaviti kao kornjača, zašto ne bi . . . ?! Tko može nadjačati ulješuru? Nitko! Ni Kaikai, ni Totambo-ko, ni Ainu!

Dok je tako razmišljao, ulješura pored jedrenjaka rijesi ga sumnje. Podiže rep, na trenutak ga zadrži visoko iznad vode, a onda potone i nestane u dubini. Kao po nekom dogovoru i ostale su ulješure, jedna za drugom, dizale rep i nestajale. Valjda im je dodijao oštar vjetar koji je neprestano fićukao, raznosio kreste i uznemiravao pučinu. Tko zna, možda su ulješure navikle da se u sumrak povuku u dubine i u miru noćuju. Iteo okrene glavu da provjeri nije li još koja od nemani ostala po krmi jedrenjaka, pa, kad se uvjeri da na pučini nema nigdje nikoga, odahne sretan što se riješio napasnika. Zasluzio je. Bilo je uistinu vrijeme da predahne. Siromah, nije ni slutio kakvo ga grdnno iznenađenje uskoro očekuje!

Sunce na zalazu, Iteo pred tjesnacem!

Jedva što je zaobišao krajnji rt prelijepi i mile Wa,
Iteo se zaprepasti. Između Wa i Tapu nigdje prolaza! Ogoromne kamene gromade razbacane kojekuda, među njima tu i tamo lokvice, ali nigdje mora, nigdje prolaza! Je li Iteo pogriješio ili se Parana prevario? Iteo nije pogriješio. Eto, baš ovdje sjajna zvijezda Tapu nadvisuje Wa, među njima je utisnuta usjeklina ali, dokle mu oko seže, u toj su usjeklini samo zemlja, šljunak, kopno! Jedrenjaku ne-

ma prolaza! Spušta se sumrak, kuda će Iteo, kamo će? Zar je moguće da se Parana prevario? Zar sad, poslije svega što je pretrpio, zar sad da se vrati da ne vidi što je s onu stranu . . .?!? Ne, ne, to nije moguće! Parana se nije prevario, Parana nikad nije Itea prevario ... I tad se Iteo dosjeti — Akahau! Jest, to je djelo lukave i zlobne Aka-hau! Ona je prokletala i odijelila Tapu od Wa, ali je veliki, dobar i plemenit Tikururu odredio i dopustio da jednom danju, jednom noću, prelijepa i mila Wa i sjajna zvijezda Tapu mogu jedno drugom pružiti ruke! Pružiti ruke i grlići se do mile volje, a tada će naići voda, nagrnut će more, ispunit će usjeklinu i ponovno odijeliti dvoje zaljubljenih. Eto, stigao je Iteo na vrijeme da i to vidi!

Iteo priveže jedrenjak za prvu hrid koje se u zaklonu mogao dočepati, pa se baci na palubu da dočeka struju, da se odmori, da se smiri i pripremi za ono što ga noćas očekuje.

XI.

Prve zvijezde na večernjem nebu. Vjetar se smirio. Ostalo je mrtvo more i valovi što se uz tutnjavu jednolično razbijaju o kamenite obale prelijepo i mile Wa i sjajne zvijezde Tapu.

Iteo leži na palubi i promatra nebo. Traži znance. Svi su tu. Eno zvijezde Ate, eno Oniksa, Ite, Teumare ... eno Mlijecne Staze, eno zvijezda Velikog Mravojeda! Sve su zvijezde na svom mjestu, a gdje je on, gdje je Iteo? Umjesto da se u svom selu na pristanu ziba u jedrenjaku, da tamo osluškuje bubenjeve i pjesmu djevojaka, on tu, izgubljen u prostoru i vremenu, leži na palubi, osluškuje lomljavu valova i čeka mjesec! Čeka mjesec da ponovo digne jedro i zaplovi krvudavim i mračnim tjesnacem.

Parana!

Volja je velikog i moćnog Tikurura: treće noći kad mjesec zablista u punom sjaju, a to je zadnja noć kad Teumare pruža ruku zvijezdama Velikog Mravojeda, te je noći tjesnac između Wa i Tapu prolazan za smrtna bića koja bi njime pokušala krenuti na beskrajnu pučinu. Te noći i samo te noći!

Stoglavoj hobotnici, gorostasnim lignjama i mnogim drugim nemanima, svima je veliki i moćni Tikururu zabranio da te noći napadaju ljude i njihova plovila. Te noći i samo te noći! Sve nemani pokoravaju se volji velikog i moćnog Tikurura, ali se dogodi da neke od njih zaborave ili ne upamte koja je to noć kad ne smiju ubijati ljude, pa se u tjesnacu svašta može dogoditi. Zato budi oprezan, otvori oči i načuli uši!

Iteo se zamisli — hobotnice, gorostasne lignje i mnoge druge nemani...? Koje su to druge nemani? Da to nisu one o kojima je govorila Orohiva? Vrlo dobro se sjeća Iteo...

Uskoro na Waitapu doseliše nemani i svakojaka čudovišta. Prvo se doskita Rau, krvožedni krokodil koji

udarcem repa razbija kamene gromade, kolje i ždere sve do čega dođe. Onda se dovukla strašna zmijurina Waha, koja spava dok na nebu nema mjeseca, a čim se mjesec pojavi, bio mlađ ili pun, Waha skice bijesna, juri oko Waitapu, štrca otrov na sve strane, ždere ptice, ribe, sve što stigne. No najgore od svih jest čudovište Mururu, koje proždire ljudе na kopnu i na moru...!

Jesu li to čudovišta koja ga pored lignjuna i stoglavih hobotnica ovdje očekuju? Kako to da mu Parana nikad o njima nije govorio? Zar Orohiva više zna o moru negoli Parana? Bolje je ne misliti o tome. Sada je najvažnije odmoriti se!

Ah, kako je lijepo ležati i ne micati se. Samo ležati!

Umor, neispavanost, tjeskoba, brige. Bolovi u rukama, u nogama, u svakom djeliću tijela. Čim se makne, sve ga boli. Toliko je iscrpljen i malaksao da bi najradije zatvorio oči, zaspao i spavao, spavao, spavao... pa makar se više nikada ne probudio!

Pomisao da bi sad već blizu cilja mogao izgubiti život, ne uznemiri ga suviše. Poslije svega što je doživio, niti se plaši smrti, niti ga smrt zabrinjava. Zabrinjava ga Parana ... on! Kako se Iteo nije ranije sjetio da ga pita ... stotine pitanja nadiru Iteu ovog trenutka! Eto, da ga pita ... odakle Parana zna put koji od seoskog pristana preko mora vodi do tjesnaca između Wa i Tapu? Odakle? Kako? To je uistinu neobjašnjivo! Odakle zna gdje će Itea dočekati ovaj ili onaj vjetar, i s koje strane broda mora kormilar prihvati taj vjetar?! Odakle zna o zmijama u moru, kad tih zmija nije nikad bilo u blizini pristana?! Odakle mu znanje o lignjunima, kad nitko u selu nikad nije ni viđio ni čuo o gorostasnim lignjama?! Odakle zna gdje će Itea zateći magla? Odakle zna da Tapu nadvisuje Wa, a ne obratno? Odakle mu podaci o tjesnacu?! Zar je već jednom plovio ovuda? Nisu li ga ljudi smatrali brodolomcem kad se prvi put pojavio u selu?! Pitanja ... pitanja ... pitanja! Naposljetku, Iteu nije moglo promaknuti pitanje — tko je taj starac? Možda Tefoto ima pravo... . Parana

je duh, Parana je vjetar! Zar bi to bilo moguće da Parana nije ljudsko biće?!

Iteo može satima ovako postavljati pitanja, ali nikakva korist od toga. Trebalо je da na vrijeme traži odgovore, dok je bio pored Parane, a ne sada u ovoj beskrajnoj vodenoj pustoši. Nažalost, baš onda nije mogao! Zanio ga starac svojim glasom, zanio ga uzbudljivim pričama i tko bi se tada prisjetio, tko bi se usudio prekinuti Paranu i provjeravati odakle mu toliko znanja o moru i Waitapu!?

Iteo ustane s ležaja na palubi, otvori ulaz i spusti se u brodić da se okrijepi. Iz tikve izvuče i pojede komadić majmunskog mesa, zatim otvori kokosov orah i napije se vode. Još dok je otvarao kokos, osjeti kako se jedrenjak odjednom uznemiri i zatalasa. Iznenadno šuštanje valova oko brodice bilo je dovoljno glasno da Iteo odloži orah i požuri na palubu.

Mjesec!

Stara lopuža, mjesec, izronio je iz mora, pojavio se na nebu, sjajan, žut, dobroćudan, kao da se smješka, kao da veli: — Ne boj se, Iteo, evo me, tu sam!

Parana!

Čim se pojavi mjesec, povoljna će struja zahvatiti jedrenjak. Digni jedro! Usprkos struji koja će ti pomagati, bez jedra ćeš teško svladati zapreke koje te očekuju. Nadasve budi oprezan na okukama. Tamo te može iznenaditi snažan vjetar promjenljiva smjera koji fijuče, urla i kao zvijer se baca u podnožje, a oko brodića stvara opasne vrtloge. Ponekad Wa i Tapu plaču nad svojom gorkom sudbinom i njihove suze teku u tjesnac. Negdje u svitanje mogao bi se naći s onu stranu Wa i Tapu. . . ako još budeš živ!

Kao gorski potok kome se žuri u ravnicu, već je oko jedrenjaka pretjecala i žuborila voda i, naočigled Itea, pretvarala se u rijeku. Po zapovijedi lukave i zlobne Akahau, more je nahrupilo u tjesnac da što prije rastavi prelijepu i milu Wa od Tapu, sjajne zvijezde Sjevernog neba.

Na ulazu u tjesnac već se ugnijezdila tama i spuštala se noć. Iz nevidljive, tajanstvene i mračne utrobe prokuljala je voda i prijeteći nadirala takvom silinom kao da će ne samo poplaviti tjesnac već razvaliti planinu! Iteo se uplaši. Nikada ništa slična nije bio vidio! Pored jedrenjaka kovitlaju se virovi, pjene se valovi. Voda je nasrnula u prolaz, probijala se između kamenih gromada, šumila, bjesnjela, tutnjila, plavila, odnosila neku travu, granje, rasla, rasla . . . kao da je naumila svekoliko more pretočiti s onu stranu Waitapu. Zajedno s vodom, u tjesnac nahrupi i vjetar koji poduhvati jedrenjak i samo što ga ne razbi o hrid! Iteo požuri na pramac, odriješi konop, osloboди jedrenjak i kad je struja poduhvatila i ponijela brodić, Iteo digne jedro pa dohvati kormilo i zagospodari plovilom.

U početku nije ništa bio vidio jer se mjesec na nebu još nije toliko dignuo da bi osjetlio tjesnac. Osjećao se kao slijepac i plovio nasumce kamo ga je struja nosila. Uskoro se njegove oči prilagode tami i on razabere, desno i lijevo od brodića, visoke stijene koje se strmo uzdižu put zvjezdanog neba. Ona tutnjava što ga je na ulazu u tjesnac toliko zabrinula, sad je polako jenjavala. Slabio je i vjetar. Usprkos tami, bez ikakvih je poteškoća sve slobodnije vodio brod i sve dublje prodirao u prolaz. Ponekad bi pogledao zvijezde koje su blistale u procijepu između litica, ponekad bi napregnuo oči da vidi desnu ili lijevu obalu. Bio je zadovoljan. Eto, noć protiče, plovidba teče . . . nije loše, nije loše! Tog trenutka, valjda po zapovijedi lukave i zlobne Akahau, brodić naleti na kamenu zapreku pod vodom. Lomljava! Od snažnog udarca jedrenjak se potrese, zadrhti, zaškripi, struja ga zaokrene, pa ga nagne, pa ga nagne još više i samo što ga ne potopi. — Brodolom! — sijevne Iteu, dok se krajnjim naporom borio da spasi život i ne odleti u more. — Evo kraja na početku! — zavapi prestravljeni, ali prije negoli je dospio ma što učiniti da spasi sebe i brod, moćna struja poduhvati jedrenjak, podigne ga i osloboди neželjena zagrljaja. Matica ga prihvati i ponese . . . kao da se ništa nije dogodilo! Iteo nikako da povjeruje da je spasen, da je živ! Jed-

va povrati dah. Koliko mu je to mrak dopuštao, provjeri vezove oko jedra, prikupi na pramcu tapu koja je zamalo odletjela u more, pa se skutri kraj kormila i stisne kao pokisli miš. — Lijepo je počelo! — uzdahne Iteo i naježi se pri pomisli na to što ga još čeka ove pogubne noći!

— Kvik ...! Kvik ...! Kvik ...! — Iznad jarbola, negdje u mraku, oglasi se tajanstvena ptica. To je Otu! Sjeća se Iteo, o toj ptici pričala mu je Orohiva. Nikad nitko nije video tu pticu, ali ljudi vjeruju, kad se Otu javi, netko od onih koji je čuju, uskoro će umrijeti. Ove noći samo Iteo čuje tu pticu. Hoće li Iteo uskoro ...?!

U razmišljanju o tajanstvenoj ptici popusti mu pažnja. Nije primijetio u mraku kako se tjesnac iznenada gubi i nestaje. Okuka! Iteo u posljednji čas okrene kormilo da spasi brodić. Jest, uspio je, izbjegnuo je sudar, izbjegnuo je da pramcem udari u obalu, ali ga tada snađe drugo, ne manje zlo! S okomitim liticama, s vrhova Tapu i Wa, kao čopor bijesnih pasa, sjuti se i nagrne vjetar, uzdrma silovito jedrenjak, zafijuče, zazviždi, zaskoči nebudna kormilara i u trenutku pocijepa i odnese jedro! Užas! Jedrenjak bez jedra, siroče bez majke! Tu, na okuci, brodić odmah posta igračka, posta plijen moćnih virova koji su kao žrvanj mljeli oko sebe i potapali sve što bi dohvatali! — Ajme meni... gotov sam ... — zakuka Iteo, ostavi kormilo i potrči po drugo jedro. Dok je pod palubom, u posvemašnjem mraku, prekopavao među kokosovim orasima, tikvama i kojekakvim zamocima, tražeći jedro, sjeti se Parane. Sjeti se starca, ne samo zato što mu je sašio novo jedro i time možda spasio život, već se sjeti i njegova upozorenja: — Čuvaj se okuka ...! — Kako da se čuva kad u tjesnacu ne vidi ni prst pred sobom, a kamoli obalu pred brodićem! Gdje je mjesec?! Navukao ga ovamo, a sad ga nema, izdao ga, prokletnik! Jedva nekako pronađe što je tražio i dok je oslobađao konopčiće na zamotku, osjeti pod nogama kako brodić podrhtava i vrti se u krugu. — Vir! — užasne se Iteo, istrči na palubu i primijeti da vrtlog mota jedrenjak i okreće ga u krugu kao u nekom suludom plesu! Struja i vrtlog ponovno pri-

miču jedrenjak sve bliže obali, čudo kako već nije udario u stijenu! Izgubit će Iteo brod, izgubit će ga sigurno, nema mu spasa! Drhtavim prstima, što je brže mogao, priveže jedro uz jarbol, podigne ga, učvrsti konop kojim privreže i upravlja jedrom, pa dohvati veslo, odgurne se od stijene, uspije se dočepati matice ... i spasi se! Spasi se još jednom u ovoj mračnoj i ludoj noći!

Na obali, desno od pramca, pojavi se neko svjetlo. Žižak. Jedno, pa još jedno. Sjaje kao dva ugarka kad ih razgori vjetar. Što bi to moglo biti? Sahi mu je pričao da u mraku tako sjaje oči hapahape. Eno još dva žiška! Kreću se brzinom jedrenjaka. Prate brodić. Jesu li to hapahape ili neke druge zvijeri. Sva je sreća što jedrenjak nije blizu obale.

Tajanstvena svjetla neočekivano nestanu kao da ih je netko utruuo, no uskoro se pojavi Mjesec. Napokon! — Mjesec, evo Mjeseca!

Kao da je čuo prijekor, Mjesec je požurio, pojавio se u procijepu iznad kamenih stijena Wa i Tapu, proturio kudravu glavu, obasjao Itea, brodić i tjesnac, pa se nasmiješio kormilaru, kao da se ispričava, kao da veli: — Ne ljuti se! Star sam. Star sam i slab. Ne mogu žuriti kao nekoć. Raduj se, Iteo, od sada ču stalno biti pored tebe!

Bio je nepravedan. I bez Mjeseca Iteo je do sada svladao zapreke i ostao živ. Odsada, uz njegovu pomoć, sve će biti lakše. Mnogo lakše! Mjesec je toliko osvijetlio tjesnac da je Iteo mogao mirno ploviti bez bojazni da će se ponoviti...

Iteo ne dovrši misao. Do njega dopre neki čudan šum koji mu odmah zaokupi pažnju. Što je to? Odakle taj šum? Kako je brodić napredovao, šum je bivao sve prisutniji, sve snažniji, sve bučniji. Iteo se zabrine. Pokuša se prisjetiti svega što mu je Parana govorio o tjesnacu. Ni riječi o toj buci. Uskoro/je čitav tjesnac odjekivao tutnjavom. Više nije bilo nikakve sumnje ... neko grđno zlo očekuje Iteu. Što bi to moglo biti? Da nije krokodil...?! Možda Rau svojim strašnim repom razbijja kamene gromade ...? Ili možda ona prokleta zmija Waha, videći

Mjesec, juri, sikće otrov . . . ?! Ili se probudila Mururu i urla zbog rana i bola koje mu je nanijelo sedam pogubnih strijelaca?!

Pred jedrenjakom se pojavi još jedna okuka. Opasna okuka! Iteo sam sebi dovikne: — Čuvaj ...! — Vještim okretem kormila zadrži jedrenjak u matici i otpusti jedro da ga vjetar ponovno ne pocijepa. Uskoro zaobiđe zapreke, nađe se iza okuke i u produžetku tjesnaca, uz nepodnošljivu tutnjavu, otvori se pogled ...! Ni pedeset koraka pred jedrenjakom, kamene litice s jedne i druge strane tjesnaca, sužavale su prolaz, a u prolazu, u vodenoj stihiji, uz prasak i lomljavu, kao da su zli dusi upriličili gozbu — opili se, tuku se, svadaju, psuju, luduju! S lijeve strane, s vrha planine Wa, obarao se i pada u tjesnac širok i moćan slap, uzbudljiv u čudesnoj ljepoti, strašan u neizmernoj snazi! Taj je slap u dodiru s morem grmio, tutnjo, prijetio, pjenio se, kovitlao i bezbroj sitnih kapi pretvarao u neproziran vodeni zastor. Jednako tako s desne strane, s vrha planine Tapu, obarao se podjednako lijep, uzbudljiv i moćan slap, i isto tako tutnjeći, pjenio se, bjesnio. Oba slapa spajala su se u veličanstven mlaz koji se uz tutnjavu, prijeteći, spuštao od jednog do drugog kraja tjesnaca. Nigdje prolaza! Nigdje otvora!

Samo jedan pogled na vodenu stihiju bio je dovoljan da Iteo shvati opasnost i bezizlaznost u kojoj se našao. Kao sumanut pusti kormilo, zgrabi sidro, zgrabi kamen vezan o konop, pa ga baci u more, što brže i što dalje od sebe, ne bi li ga sidro spasilo, ne bi li zadržalo jedrenjak da zajedno s Iteom ne klizne u blisko ždrijelo smrti! Tek kad se brodić zaustavio i smirio, Iteo smogne snage da pažljivije pogleda što je to pred njime?

Nikad u životu Iteo nešto takvo nije video. Prva mu je misao bila da se pred njim nalazi neka neman, neko čudovište. Ovaj usjek pred jedrenjakom, vjerojatno je ždrijelo nemani. Bit će da je neman vrlo gladna kad toliko urla! Zacijelo se nedugo doselila na Waitapu, kad mu o njoj nisu pričali ni Orohiva, ni Parana. Parana . . . ! Nije li Parana govorio da je stoglavoj hobotnici i drugim nemani-

ma veliki i moćni Tikururu zabranio da ove noći napada-ju ljude i njihova plovila?! Da li je volja Tikurara poznata i ovoj nemani? Odakle se doselila? Gdje je do sada bila? Smjestila se tu, na nazužem dijelu tjesnaca i zatvorila prolaz! I što sad? Je li to kraj. tjesnacu, kraj plovidbi, kraj Iteovim snovima, je li to svemu kraj?!

Možda nije. Treba razmisliti, treba sačekati.

Sačekati ... što? Sačekati da se Mjesec udalji, da nestane s nebeskog svoda, a da se Iteo nađe u potpunom mraku, usidren u neposrednoj blizini ove nemani, prepušten na milost i nemilost ovom čudovištu?! Ili sačekati dok se voda povuče iz tjesnaca, dok si Wa i Tapu ponovno pruže ruke i nađu se u zagrljaju, a Iteov brodić da se nađe opkoljen kamenim gromadama, možda u blatu, u glibu, zarobljen i posve bespomoćan?! Zar to da sačeka? Ili da čeka povratnu struju, pa da se vrati... da se vrati na početak tjesnaca gdje je već jednom bio? Ili da zauvijek zaboravi Waitapu, da zaboravi svoje snove, svoje želje, da izda i zaboravi samoga sebe, da se vrati... da se vrati u selo odakle je i krenuo?!

Pomisao na selo pobudi u Iteu čudnu spoznaju. Prošlo je tek nekoliko dana kako je s jedrenjakom napustio pristan, a njemu se čini kao da je bilo prije mnogo, mnogo godina! U tih nekoliko burnih i uzbudljivih dana, pred Iteom kao da je promaknuo cijeli jedan život! U njegovom su sjećanju posve izblijedjela lica Tefota, Šibe, Poluguza, Ataite . . . Vratiti se nema više kamo. Sviše je zاغazio u budućnost da bi se vratio prošlosti.

Iteo osluškuje tutnjavu i promatra pjenušavo ždrijelo. Hoće li smoći snage dignuti jedro i zaletjeti se u grlo nemani? Hoće. Hoće i mora! Prema čudovištu koje je pred njime, ne osjeća nikakvu mržnju. A zašto bi? Svatko ispunjava i troši svoj život. U srcu Iteovom javi se tuga, pojavi se žalost. Poginut će vjerojatno, mlad će izgubiti život. Zapravo, nije mu žao života. Žao mu je što neće stići do cilja, žao mu je što neće vidjeti ono što je toliko želio, za čim je toliko žudio, nikada neće vidjeti ni znati što je s onu stranu Waitapu! To! Samo to! Čovjek se rađa mimo

svoj[^]-volje, tako i umire. Drum mu podaiu -i-drugi mnjlzimlju život. Ako ovdje pogine, bit će da je tako odredio veliki i moćni Tikururu.

Još jednom pogleda Mjesec, a ovaj kao da jedva dočeka da dovikne Iteu: — Ne tuguj! Ne žalosti srce, nećeš poginuti! Zar ti Parana nije govorio ...? Ovaj vodopad pred tobom, to su suze Wa i Tapu koji plaču nad gorkom sudbinom. Ne strepi! Digni sidro, digni jedro . . . kreni!

Na trenutak Iteo osta zbumjen. Suze . . . Suze . . .? Zar su to suze?!? I tad se prisjeti... Jest, tako je! *Ponekad Wa*

i Tapu plaču ... i njihove suze teku u tjesnac! Gle, koliko li suza!

Tko sretniji od Itea! Kako se ranije nije sjetio! Hvala ti, Mjesece, hvala! Iteo požuri na pramac, podigne jedro, podigne sidro, sjedne za kormilo i bez ikakva dvoumljenja, povede brodić ravno u ždrijelo ...

Uz tutnjavu dostoju bogova, u pjenušavom zagrljaju, prvo nesto pramac, a zatim cijeli jedrenjak zaroni i nesto, prekriven srebrnim vodenim tkanjem.

XII.

Ako živ prijeđeš tjesnac, pred tobom će se otvoriti pogled na jedinstven i čaroban svijet s onu stranu Wa i Tapanu. Taj će ti pogled, i sve što ćeš tamo doživjeti, iskupiti napore i patnje koje si podnio, a tjesnac između Wa i Tapanu od tada do vječnosti, zvat će se Iteov tjesnac.

Iteo usmjeri brodić tako da mu plavi otok ostane po lijevom boku jedrenjaka i zaplovi prema crvenom otoku kojega je opasavalo plitko i bistro, zeleno more. Nije mogao utvrditi zašto je onaj otok plav, a ovaj crven. Učinit će to naknadno kad se iskrca i kad pažljivije istraži obale i unutrašnjost otoka.

More je oko njega bilo mirno, a vjetrić blag. Trudio se da upamti boju i oblik nepoznatih ptica koje su kružile oko jedrenjaka ili plivale u neposrednoj blizini. To nisu bili ni galebovi, ni pelikani, ni kormorani. Te su ptice više nalikovale na divlje kokoši koje je Sahi često donosio iz šume, ali su bile šarenije i neprestano su se glasale slično pjevu ptice kakadu. Neke ptice nalik na zlatne gnjetlove, kao da su živjele na kopnu i u moru! Čas bi u jatu polijetale iz dubina i slijetale na drveće što je opasavalo obale obližnjih otoka, čas bi napuštale grane i ronile u dubine pored jedrenjaka!

Imao je pravo Parana, pred Iteom se otvarao čaroban svijet! U ovo kratko vrijeme vidio je fregatu, najbržeg galeba, vidio je albatrosa, najvećeg galeba, vidio je morskog psa modrulja, najvećeg ljudoždera i čekićara, najsmješnijeg morskog psa. Vidio je neobične otoke, atole, niske tanjuraste otoke, zatim visoke, gorovite, i na jednom od njih vidio je čudovište koje se propinjalo do neba i rigalo vatru i dim! Vidio je otoke gdje gospodare tuljani, otoke na kojima gazduju pingvini, vidio je gorostasne kornjače, veće od seoskih koliba, vidio je otoke pokrivene neprohodnim raslinjem. Vidio je mnoštvo plavih kitova, morževa, morskih krava, vidio je raskošno obojene me-

duže, nad sobom plavo nebo, a oko sebe nepregledno mnoštvo otoka, crvenih, žutih, zelenih, modrih . . . jest, što sve Iteo nije bio u ovo kratko vrijeme! Čudan i nepoznat svijet otvorio se pred njegovim očima. Nije uzalud strepio, nije uzalud sanjario! Sve što vidi, sve će upamtiti ... sve!

Osjeti glad. Spusti jedro i smiri brod. Iznesi na palubu tikve, kokosove orahe, sušenu ribu, papaju, uru ... Nakon dugog vremena slasno utazi žeđ i glad.

Ispred pramca njegova jedrenjaka, kao sjena preleti faeton i odmah za njim crni orao, Ainu. Iteo zadovoljno klikne: — Gle, i vi ste ovdje?! — No ubrzo shvati da to nije nikakva igra pernatih veseljaka, već neumoljiva, smrtonosna hajka! Faeton se pokušao spasiti varajući orla pa se iznenada prebacivao sad na jednu, sad na drugu stranu, vinuo bi se put neba da bi se odmah zatim sunovratio, ali ma što poduzimao, orao ga je uporno slijedio. Ta neravnopravna borba nije mogla dugo trajati. Sviše su široka i snažna krila orla, sviše su oštре njegove kandže, sviše je moćan i zastrašujući njegov kljun. Iteo je bespomoćno promatrao ovu neravnopravnu borbu, žalostan što nikako ne može pomoći faetonu. U niskom letu, faeton još jednom preleti jedrenjak, još se jednom orao natisne za njim, još se jednom faeton vinuo u visine i baš u trenutku kad ga je Ainu dostigao i raširio kandže da ga zgrabi, faeton sklopi krila i, kao smrtno ranjen, pusti da mu tijelo pada sve brže i brže, ravno na jedrenjak! Orao za njim! Iteo ocijeni, ili će Ainu još u zraku zgrabiti faetona, ili će se faeton razbiti o palubu jedrenjaka. Iteo dohvati veslo, ne bi li njime prestrašio i otjerao orlušinu, ali prekasno. Faeton, ta krasna, draga ptica, najljepši ukras toplih mora, ovog će se časa smrskati o palubu! Ali ne, ne, ne! Samo trenutak prije dodira s palubom, samo trenutak prije neizbjježive smrti, faeton rastvori krila, sav se iskrene, neviđenom spretnošću i brzinom izmijeni pravac i, pored iznenađenog Itea, sjuri se pod gomilu tape na

pramcu i tu se skutri, sakrije, smiri. Ainu samo što ne zgrabi Itea. Da se zaustavi, ptičurina raširi krila i na trenutak zastane u letu izgubivši iz vida žrtvu, a to je bilo dovoljno da Iteo zamahne i veslom zaprijeti grabežljivcu. Orao još jednom oprezno zaokruži nad jedrenjakom, pa nesto među oblacima.

Bio je zadovoljan. Zna Iteo, dočepati se faetona nije baš jednostavno. Eto, sad ga ima. Tu je, pod tapom! Iteo odloži vesla, oprezno se došulja do pramca, pa sa svih strana pritisne i pritegne rubove tape kako faeton ne bi umakao. Zadovoljan i smiren vrati se za kormilo i tek se tad upita — a što će s njime? Jest, što će s faetonom? Svakako će ga zadržati i pokušati se sprijateljiti s njime. Ali kako? Faeton nije papiga, on ne može živjeti bez slobode. Iteo zaključi, zadržat će faetona tek nekoliko dana, a onda ga pustiti. Odmah ga zaokupi misao... a gdje držati faetona? Gdje? Zatvoriti ga ispod palube? Ni govora, tu bi se faeton brzo ugušio. Mogao bi mu iz šiba isplesti krletku ...? Krletku za faetona?! Besmislica! Pa gdje ga smjestiti? Nigdje! Na žalost, nigdje. Bit će najbolje da ga pusti. Jest, to je najbolje. Dakako, neće ga odmah pustiti, to ne! Uhvatit će ga ispod tape, nikad izbliza nije promatrao živa faetona. Neki faetoni imaju u repu dva dugačka crvena, a neki dva bijela pera. Kako to? Ovaj ispod tape, ima li on crvena ili bijela pera? Dok je Ainu proganjao faetona, Iteo nije dospio razmišljati o tome. Zatim . . . koje su boje njegove oči? Da li su mu krila posve bijela ili su mu s gornje strane ukrašena nekim šarama? Da li mu je koža na nogama crna, žuta ili crvena? Sve će to Iteo sada provjeriti. Samo ...?! Dok će ga loviti ispod tape a poslije držati u rukama, faeton će se prestrašiti, sigurno će se grdno prestrašiti. A što ako mu od straha pukne srce? Ajme ...! Zar je i to moguće? Kako da ne! Ponekad i čovjek umre od straha, zašto ne bi svisnula ptica?! I što sad ...? Možda bi bilo najbolje da ga ne uznemirava, da ga pusti na miru. Ako Iteo ne uplaši pticu, možda će faeton jednog dana opet sletjeti na njegov jedrenjak. Tko zna ... mož-

da! Tako je, neće ga dirati. Pustit će ga odmah. Neka mu je sretno!

Jednim zamahom Iteo digne tapu... i samo što ne izgubi svijest! Umjesto da poleti faeton, ispod tape iskoči djevojka! Lijepa, mlada, gotovo naga djevojka! Oko vrata imala je ogrlicu od bijelih školjaka, a oko pasa tek nekoliko krpica tape. Bez ikakva čuđenja, promatrala je Itea i smješkala se ...

Iteu zastane dah. Iznenaden, zbumjen, širom otvorenih očiju, gledao je u to prividjenje ne mogavši shvatiti je li to san ili zbilja? Tada djevojka stupi korak bliže Iteu i reče:

— Ja sam Hina.

Hina...?! To ime opoji ga kao čaroban, toliko željen, toliko slastan napitak! Spoznaja da je pred njim djevojka o kojoj je toliko slušao, djevojka koju je toliko želio susresti, ta spoznaja oduzme mu svaku riječ. Disao je teško, zbumjen njenom pojmom, osupnut njenom ljepotom. Stajali su tako neko vrijeme, gledali se šutke, samo su im oči krijesile, samo su im usne podrhtavale. Gledajući Itea u oči, Hina tiho, sramežljivo prizna:

— Dugo te čekam!

— Mene ...?!? — problijedi Iteo.

— Tebe. Da mi prođe vrijeme, zavitlavala sam orla ...

— Gledao sam — prizna Iteo — zamalo te nije ... !

— Varaš se. To se tebi samo činilo. Ništa meni ne može AINU, ništa! Kako sam sretna što te vidim!

Iteo nije znao što bi. Da li uistinu ne sanja? Tko mu šalje ovo biće? Stari, mudri Ocean ili veliki i moćni Tikururu? Tražio je riječi. Možda nije bio svjestan kad uzdahne:

— Oh, kako si lijepa, Hina!

— I ti si lijep, Iteo! Lijep i hrabar!

Više nije tražio riječi, same su nadirale:

— Lijepa si kao što je lijepa rajska ptica kad u svitanje očekuje sunce!

Odgovorila je odmah:

— A ti si lijep kao što je lijep Mjesec kad uvečer doče-kuje svoju pratile, sjajnu zvijezdu Teumare!

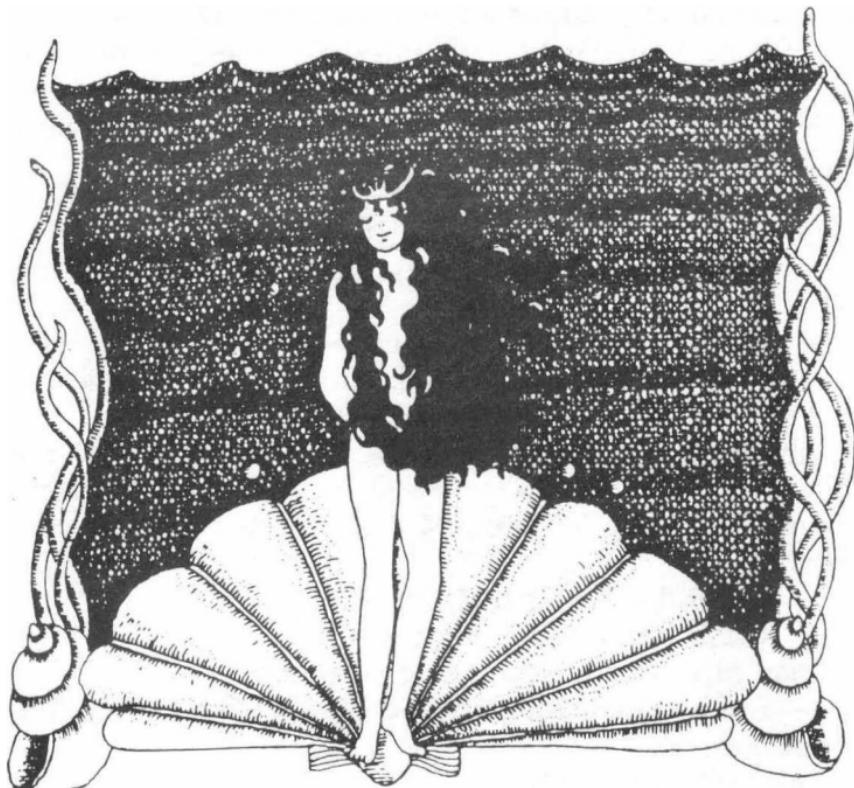
Iteo više ne osjeća umor. Kao u nekoj vrućici, pun žara, tepa uznemiren:

— Lijepa si kao što je lijepa pliskavica kad iskače iz mora i predvodi svoje mlade!

Niti je mogla, niti željela kriti sreću. Hina je zagrlila Iteu i šaputala:

— Oči su ti sjajne kao biseri u crnim školjkama na dnu mora. Usne su ti rumene kao cvjetovi na koralnjom sprudu! — Neko je vrijeme šutjela, milovala mu kosu, a zatim glasom koji je bio podjednako prijedlog, molba i zapovijed, Hina reće: — Slijedi me ...!

Kako to izgovori, nestal! Istog se trenutka pored Iteova jedrenjaka pojavi srebrna piroga i na njoj Hina kako već

diže jedro! Iteo se više ničem ne čudi. Promatra pirogu. Učini mu se poznata. Uzdignut pramac, uzdignuta krma, vitak plovak ... nije li već negdje vidio tu pirogu? Sigurno ju je video, a ne može se sjetiti gdje.

Zabavljena jedrom, Hina dovikne:

— Požuri... čeka nas Parana!

— Tko nas čeka?!? — zaprepasti se Iteo i ponovi: — Tko nas čeka? Parana?!? — Pažljivo se zagleda u djevojku, pa zabrinut, zbumen upita: — Odakle znaš . . . Paranu?

— Ja?! — nasmiješi se Hina, pritegne konop i ne pogledavši Iteu, kao usput, odgovori: — Baš si divan, Iteo. Parana je moj otac!

Istoga trenutka njezina piroga poleti kao nedostižna strijela. Smješkala se neprekidno. Jednom je rukom držala kormilo, drugom je domahivala Iteu i dozivala ga. Iteo podigne jedro i požuri da je stigne.

Wa i Tapu obasjani suncem uzdižu se put neba, obrasli raznobojnim drvećem, puni cvijeća i ptica. U podnožju, na obali pase i skakuće stado divljih koza.

Na pučini, dva osamljena jedra, dva mlada radosna srca. Uskoro, ni Itea, ni Hine, ni jedrenjaka, ni piroge. Samo more, beskrajno, plavo, slobodno more!

BILJEŠKA O PISCU

Roman *Waitapu* treća je knjiga Jože Horvata o moru, a sigurno je da će i sve naredne njegove knjige govoriti o moru. Jer, među suvremenicima Horvat je zasigurno najveći književnik među mormarima i najveći mornar među književnicima. More je njegova neizmjerna i doživotna ljubav, kojoj se on vraća bez obzira na svoje pobjede i poraze.

Prije nego je Horvat počeo ploviti, stvorio je čitave cikluse dramskih i proznih djela od kojih su romani *Sedmi be* i *Mačak pod šljemom* već klasična djela naše književnosti. Odlazak na more i početak plovidbe započeli su u životu ovog autora sasvim slučajno, davnih pedesetih godina. Njegov prvi brod zvao se »*Skitnica*« na kojem se Horvat — »žabar« (rođen u Kotoribi 1915) učio jedriti između naših otoka savlađujući tajne mora i njegove čudi. Na brodu »*Besa*« oplovio je svijet, a po povratku 1973. godine objavio je knjigu pod istim naslovom. To je *brodski dnevnik* o događajima i doživljajima na tom dugom i napornom putovanju iskazan u obliku jedne od najboljih putopisnih proza u nas. I kao što je njegov prvi roman *Sedmi be* pisan u obliku dnevnika jednog školskog razreda, tako je i *Besa* dnevnički zapis o dalekim morima, lukama i ljudima, o burama i olujama, delfinima i južnom zvjezdanim podneblju. Drugo putovanje oko svijeta tragično je prekinuto pred obalom Južne Amerike smrću sina Marka, vjernog pratioca na svim njegovim putovanjima. More je uzelo svoj tragični danak i Horvat se vraća u Zagreb da u tišini besanih noći napiše roman *Operacija »Stonoga«* čudesnu i uzbudljivu priču o jednom brodu i iskusnim mormarima na njemu koji traže izgubljeni otok u prostoru »Vražnjeg trokuta«. Već je taj roman nagovijestio da se Horvat odmiče od dnevničkih zapisa realnih događaja i svojih razmišljanja o njima i odlazi u svijet bajke i legende. Jer, legenda o moru je književni oblik koji je nastao i postoji tisućljećima kod svih naroda čiji su se hrabri pojedinci ikada otiskivali od obale. Legende su sažeto iskustvo čitavih naroda i čitavih vjekova. *Waitapu* je autorova legenda o — crtici, o granici koju je čovjek sam sebi odredio ili su mu je drugi nametnuli i o odvažnim pojedincima koji su se odvažali da pređu crtu i da pomaknu granice ljudskog saznanja i moći.

